

VYDÁVÁ MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenány medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

6

Vojenskopolitické aspekty XXVII. sjezdu KSSS

Leninská teorie příprav, uskutečnění a rozvoje socialistické revoluce zahrnovala jako svou nedílnou součást otázku ozbrojených příprav na socialistickou revoluci a obranu jejich vymožeností, která byla postupně zformulována do uceleného učení o obraně socialistické vlasti. V tomto duchu rozvíjela Komunistická strana Sovětského svazu odkaz marxismu-leninismu o jednotě výstavby a obrany socialismu. Měla na paměti kategorický závěr V. I. Lenina, který ukázal, že každá revoluce má cenu jen tehdy, dovede-li se bránit. Hned od počátku výstavby socialismu v Sovětském svazu si byla vědoma toho, že proletariát musí svou schopnost vládnout dokázat i svou vojenskou organizací.

Není proto náhodou, že nová strategicko-taktická orientace, jejíž úkoly nastolilo dubnové plénum ÚV KSSS v roce 1985 a která byla rozpracována a schválena na XXVII. sjezdu jako generální linie strany, obsahuje kromě politických, ekonomických, sociálně politických i základní vojenskopolitické úkoly příštího období vývoje socialismu v Sovětském svazu.

Stalo se již tradicí, že jednání sovětských komunistů velmi pozorně sleduje nejen mezinárodní komunistické a dělnické hnutí, ale mají ohlas na celém světě. Jednání XXVII. sjezdu KSSS však vzbudilo mimo-

fádnou pozornost nejen pro obsah úkolů ve vnitřní politice Sovětského svazu, ale i z hlediska přístupu ke globálním problémům, které se dotýkají nejaktuálnějších úkolů dnešní doby. Mezi nejdůležitější patří otázky války a míru a nutnost zabránit vzniku jaderné katastrofy.

Aktuálnost současných vojenskopolitických úkolů, které prolínají celou generální linií sjezdu, určuje současná situace, která je ve znamení dynamického přelomu v životě sovětské společnosti i světového vývoje. Na celou složitost i velkou důležitost z toho plynoucích úkolů poukázal již před sjezdem generální tajemník ÚV KSSS M. Gorbačov, když zcela jednoznačně konstatoval: „Jestliže se nevyrovnáme s jejich řešením, znehodnotíme vše, čeho jsme za cenu obrovského úsilí dosáhli v minulosti a zkomplikujeme svou budoucnost.“ Proto byl také program XXVII. sjezdu KSSS již ve svých přípravách posuzován „ze všech hledisek jako Program vskutku revolučního charakteru a rozsahu“. (Rudé právo, 8. 2. 1986.)

Hodnocení vojenskopolitické situace bylo součástí hluboké analýzy rozporů a hlavních tendencí vývoje současného třídně politicky rozděleného světa, která ukázala poměr sil a sílcí potenciál světové socialistické soustavy. Sjezd vycházel z leninské

teorie o podstatě imperialismu, která se nezměnila a v současné době nabývá na stále agresivnějších projevech. Hlavní překážkou agresivních snah imperialismu se v etapě zahájené Velkou říjnovou socialistickou revolucí staly síly světového socialismu v čele se Sovětským svazem. Socialistické společenství se během svého historicky krátkého vývoje stalo nejuznávanější silou současnosti, silou, bez níž nemůže být řešena žádná otázka světové politiky, je pevnou záštitou míru ve světě, nejdůležitějším obráncem zdravých, mírových a demokratických zásad v mezinárodních vztazích, hlavní překážkou na cestě imperialistické reakce. Dosažení vojenskostrategické rovnováhy mezi SSSR a USA, mezi organizací Varšavské smlouvy a NATO se stalo jednou z nejzákladnějších historických vymožeností uplynulého vývoje. I dnes je politická a ekonomická síla i vojenský potenciál socialistických zemí hlavní zárukou mírového vývoje socialismu, ale také garantem mírového vývoje ve světě.

Výrazné vojenskopolitické aspekty současného období vyplývají z třídně politických rozporů, které se imperialismus snaží řešit z pozice síly a usiluje přitom o využití všech prostředků, včetně vojenských. Kapitalismus se nezdá ideologii a politiku hegemonismu, jeho představitelé stále doufají v sociální odvetu a nadále si dělají iluze, že dosáhnou převahy pomocí síly. Avšak v jaderné éře se mění podmínky pro řešení řady důležitých otázek vzájemných vztahů mezi dvěma protikladnými společensko-ekonomickými formami. Především se vytvořily objektivní podmínky, v nichž konfrontace mezi kapitalismem a socialismem může probíhat pouze a výlučně formou mírového soutěžení a mírového soupeření.

Růst významu politických prostředků při řešení sporných problémů se týká i otázek bezpečnosti, jejíž zajištění se stává stále více úkolem politickým a splnit jej lze pouze politickými prostředky. Současný vývoj vyžaduje komplexní zajištění bezpečnosti, jejíž hlavní úkoly ve vojenské, politické, ekonomické i kulturní oblasti Sovětský svaz navrhuje s vědomím, že v etapě, k níž lidstvo dospělo, kdy nahromaděný arzenál zbraní ohrožuje lidskou civilizaci, je boj proti jadernému nebezpečí, horečnému zbrojení a boj za zachování a upevnění světového míru jedinou alternativou.

Mírová politika Sovětského svazu směřuje k zastavení materiálních příprav války, k úplné likvidaci zbraní jaderného ničení, k ozbrojení, k ozdravení mírového ovzduší. SSSR ukazuje reálnou cestu jak snížit

úroveň dosavadní vojenskostrategické rovnováhy, jak zajistit bezpečnost bez toho, aby se opírala o strach z odvety. S ohledem na široké spektrum mírových sil se Sovětský svaz obrací se svými návrhy na světovou veřejnost, na všechny národy světa.

Mírová zahraniční politika KSSS, zaměřená na udržení a upevnění míru na celém světě je pokračováním její vnitřní politiky, pro niž je mír bytostnou potřebou a která je socialismu vnitřně vlastní. Vnitřní politika KSSS přijatá na XXVII. sjezdu KSSS se zaměřuje na dynamiku procesu, který směřuje k dosažení kvalitativně nového stavu sovětské společnosti v následujícím období. Vychází z dialektického rozvoje výrobních sil a výrobních vztahů jako nejdůležitějšího zdroje urychlování sociálního a hospodářského rozvoje společnosti. V komplexu programových úkolů, zaměřených na zdokonalování rozvinuté socialistické společnosti, zaujímají ústřední místo úkoly, orientované na dosažení kvalitativních změn v ekonomice. Prohloubení vztahu mezi ekonomikou a politikou vychází z leninského poznání politiky jako koncentrovaného výrazu ekonomiky. V hospodářské oblasti se vytvářejí nejdůležitější předpoklady pro plnění sociálních úkolů, ale i pro upevňování obranyschopnosti země. Úzkou vazbu na spolehlivé zajišťování obrany mají cíle, které stanoví do konce roku 2000 dosáhnout zdvojnásobení výrobního potenciálu země při jeho zásadní kvalitativní obnově. Klíčovou otázkou je zabezpečení vysoké úrovně produktivity práce, která se má zvýšit během dalších patnácti let 2,3—2,5krát. Na produktivitu práce, které se má dosahovat cestou intenzifikace ekonomiky, poukazoval již V. I. Lenin jako na nejdůležitější oblast definitivního vítězství nové společensko-ekonomické formace.

V urychlení hospodářského a sociálního vývoje, který se stal strategickým úkolem, vidí KSSS také svůj internacionální vklad k posílení pozic světového socialismu i míru ve světě. Na souvislost dynamiky ekonomického a politického rozvoje celé světové soustavy s osudy míru a sociálního pokroku, která vystupuje v současné době do popředí, poukázalo sjezdové jednání v několika směrech.

Ze všech vnějších i vnitřních politických, ekonomických, sociálně politických i vojenskopolitických souvislostí současného období vyvodilo bezprostřední i perspektivní úkoly dalšího rozvoje socialismu. Projevem toho, jak hluboce si sjezd uvědomil zásadně novou situaci doma i ve světě,

svou odpovědnost za osud vlasti, se stala orientace na urychlení sociálně ekonomického rozvoje sovětské společnosti.

Vzhledem k tomu, že přes úsilí Sovětského svazu a dalších socialistických zemí prosadit ozdravení mezinárodního ovzduší, zůstává postoj USA a dalších západních zemí orientován na stupňování zbrojení, které má zahrnout i kosmický prostor. Proto je nucen Sovětský svaz uměrně posilovat i svou obranyschopnost. Obrana revolučních vymožeností před útoky třídních nepřátel je jednou z nejdůležitějších zákonitostí vývoje socialismu. Byla potvrzena také v nové redakci Programu KSSS, kterou XXVII. sjezd KSSS schválil.

Sjezd při řešení otázek obrany socialistické vlasti vycházel z leninské koncepce nutnosti zajistit obranu socialismu v širokých celospolečenských a internacionálních souvislostech. Růst ekonomického potenciálu, morálně politické jednoty sovětské společnosti, růst aktivity sovětských lidí, prohlubování socialistické demokracie — to vše spolu s posilováním vojenského potenciálu v dialektické jednotě mírové a vojenské politiky v podmínkách zosílené mezinárodní situace tvoří komplexní přístup k zajištění obranyschopnosti Sovětského svazu i jeho spojenců a v konečném důsledku vede k posílení pokrokových sil a míru ve světě. Mírová zahraniční politika vypracovaná a důsledně uplatňovaná Sovětským svazem ve spojení s uplatňováním obranyschopnosti země zajišťovala sovětskému lidu a většině obyvatelstva naší planety život v míru po dobu nejdéle ve dvacátém století.

Zájem obrany socialismu a míru v době zvýšeného nebezpečí jaderné války vyžadují udržovat vysokou úroveň připravenosti sovětských ozbrojených sil. Mají nezastupitelný úkol při obraně vymožeností, kterých dosáhl sovětský lid. Ze sjezdové tribuny se jim dostalo vysokého ocenění. Je nesporné, že vždy byly a jsou spolehlivou zárukou míru a bezpečnosti socialistické vlasti. Úkoly, stanovené sovětským ozbrojeným silám, vyplynuly z nutnosti nadále spojit neúnavný boj za mír s připraveností postavit se jakékoli agresivitě na odpor. Jestliže se imperialismus neodvážil realizovat své plány, v nichž několikrát hrozil jaderným útokem na Sovětský svaz, tak především proto, že jej brzdila vojenská a ekonomická síla sovětského státu a nevyhnutelnost odvetných úderů proti agresorovi. Proto i nadále jedním z nejdůležitějších úkolů musí být všestranné zvyšování bojové připravenosti ozbrojených sil, výchova příslušníků armády a námořnictva

i všech sovětských občanů k bdělosti a stále připravenosti bránit vymoženosti socialismu a udržování ozbrojených sil na takové úrovni, která vylučuje strategickou převahu imperialismu.

Obranyschopnost je rozvíjena na základě plnění leninských principů vojenské výstavby a obrany země. Sovětské ozbrojené síly odrážejí rozsáhlé změny, které jsou spjaté s dynamikou vývoje ekonomického potenciálu státu a jejich budování je součástí celkové výstavby socialismu. Řízení vojenské výstavby a ozbrojených sil komunistickou stranou tvoří i nadále základ pro upevňování obrany socialistické vlasti.

V podmínkách současné etapy probíhající revoluce ve vojenském je nezbytné zajišťovat obranu socialistické vlasti a výstavbu ozbrojených sil na úrovni soudobého poznání a aplikace výsledků vědeckotechnické revoluce na všechny oblasti vojenské činnosti. Historie prokázala úlohu USA, které se staly vždy iniciátorem dalšího horečného kola zbrojení. Zároveň však vynucené kroky Sovětského svazu potvrdily, že vždy podnikal odpovídající opatření a vždy zajistil potřebnou obranu pro mírovou práci sovětských občanů. Nebude tomu jinak ani v případech, že se nepodaří zabránit rozmístění kosmických zbraní ve vesmíru.

Rozvoj vojenských neustále zvyšuje nároky na bojovou pohotovost a všestrannou připravenost ozbrojených sil. Díky úsilí KSSS a sovětského lidu mohli ministr národní obrany SSSR, maršál Sovětského svazu Sergej Sokolov prohlásit, že se Sovětská armáda a vojenské námořnictvo rozvíjejí v souladu s výsledky vědeckotechnického pokroku a jsou vybaveny prvotřídními zbraněmi a bojovou technikou.

Z marxisticko-leninského pojetí vztahu člověka a techniky, z něhož vychází vztah vojáků a vojenské techniky, vystupuje do popředí úloha lidského faktoru ve všech jeho politických, sociálně politických a dalších souvislostech. Vypěstlost sovětských vojáků, kteří jsou hlavní silou armády a vojenského námořnictva, roste současně se sociálně ekonomickým rozvojem země. Upevnilo se stranické jádro ve vojenských kolektivech. Sovětská armáda a vojenské námořnictvo jsou připraveny k plnění úkolů, které od nich vyžaduje doba.

Nová orientace strany se odráží i v životě sovětských ozbrojených sil. Proto soudruh Sergej Sokolov delegáty sjezdu ujistil, že závěry dubnového zasedání ÚV KSSS, nová orientace strany na urychlení vědeckotechnického pokroku, směle zjištění ne-

dostačků a vypracování konkrétních způsobů řešení aktuálních problémů zvýšení náročnosti, kázně a odpovědnosti — to vše ozbrojené síly bezpodmínečně splní.

Ke zkvalitňování veškeré činnosti života Sovětské armády a vojenského námořnictva rovněž směřuje stranickopolitická práce. Je orientována na posílení osobní odpovědnosti a stranické náročnosti vedoucích funkcionářů, kteří musí důsledně zodpovídat za situaci na svěřeném úseku. Mimořádně velký význam je přikládán stmelnosti vojenských kolektivů a dobrému vztahu důstojníků a mužstva.

Požadavek všelidového charakteru obrany socialistické vlasti, který zdůrazňoval již V. I. Lenin, byl aplikován i v redakci Programu strany a vyžaduje, aby každý komunista i každý sovětský člověk dal k dispozici všechny své síly pro udržení obrany schopnosti země na potřebné úrovni. Z toho vyplývají i úkoly dalšího upevňování armády, jejímž základem je jednota sovětských ozbrojených sil s lidem.

Sovětské ozbrojené síly se rozvíjejí jako neoddělitelná součást bojového spojení socialistických armád členských států Varšavské smlouvy. Upevňování jednoty a součinnosti bratrských armád, jejich společná příprava k obraně vymožeností socialismu bude i nadále předmětem pozornosti jako důležitý faktor zvyšování obranného potenciálu a mírového úsilí socialistických zemí. Svým mírotvorným úsilím zajišťují armády členských zemí Varšavské smlouvy nerušený rozvoj socialistických zemí a tím i světového socialismu, který se opírá o vyspělou ekonomiku, solidní vědeckou základnu a spolehlivý vojenskopolitický potenciál.

Vojenskopolitické závěry, obsažené v dokumentech XXVII. sjezdu KSSS, jsou součástí celkové generální linie, jejíž úkoly vytvořil sjezd. Mezi nimi jsou plánovány i základní úkoly vojenské politiky KSSS a sovětského státu, které jsou podmíněny konkrétním historickým charakterem současné etapy vývoje. Jsou ovlivněny analýzou současné epochy, hlavních rozporů a tendencí jejího vývoje, dynamickým vývojem vědeckotechnické revoluce a novými přístupy k urychlení sociálně ekonomického procesu. Důležité změny v zahraničně politické i vnitropolitické situaci v Sovětském svazu prohlubují složitost a náročnost plnění cílů, které jsou spojeny se zabezpečením obrany socialistické vlasti. Vojenská politika KSSS a sovětského státu stále více nabývá na komplexnější sociálně politickém, třídně internacionálním i mírotvorném charakteru.

Závěry, ke kterým dospěla na XXVII. sjezdu Komunistická strana Sovětského svazu, a její zkušenosti z výstavby a obrany socialismu mají v mnoha směrech obecnou platnost, jsou zdrojem inspirace k tvůrčímu uplatňování a rozvíjení také v podmínkách dalšího rozvoje československé společnosti i při zabezpečování její spolehlivé obrany. Jak prohlásil generální tajemník ÚV KSČ s. Gustáv Husák na XXVII. sjezdu KSSS: „Další rozvoj socialistického Československa důsledně spojujeme s prohlubováním spolupráce se Sovětským svazem a dalšími bratrskými zeměmi, založené na zásadách marxismu-leninismu. Naše zkušenosti i hovoří o tom, že čím náročnější úkoly řešíme, tím nezbytnější je dále obohacovat formy a obsah této spolupráce.“ (Rudé právo, 27. 2. 1986.)

Straníckopolitické zabezpečenie bojovej služby v pohotovostnom systéme PVOŠ

XVII. zjazd KSČ na základe objektívneho zhodnotenia medzinárodnej a vojenskopolitickej situácie zvýraznil potrebu ďalšieho zvyšovania obranyschopnosti krajiny, ako jednu z rozhodujúcich úloh ČSĽA v ďalšom období. V komplexe opatrení na udržanie obranyschopnosti venuje ÚV KSČ, jeho predsedníctvo, veliteľské a politické orgány ČSĽA osobitnú pozornosť neprestajnému zvyšovaniu bojovej pohotovosti ČSĽA.

Všetky závery najvyšších stranických a štátnych orgánov a velenia ČSĽA, vzťahujúce sa k vysokej a nepretržitej bojovej pohotovosti ČSĽA, ako celku majú mimoriadnu a aktuálnu platnosť najmä vo vojsku PVOŠ, ktoré má dôležitú úlohu v systéme obrany socialistických krajín. Jeho dôležitosť vyplýva z analýzy vojenskostrategických koncepcií súčasného imperializmu, ktoré prísudzujú rozhodujúcu úlohu momentu prekvapenia a prostriedkom vzdušného napadnutia veľkej ničivej sily pri zasadení prvého úderu.

Konkrétnym výrazom ich zámerov je uskupenie a pripravenosť vojsk NATO, ne-

pretržitá modernizácia prostriedkov vzdušného napadnutia, stále menšie normy pre začatie vzdušného úderu. Vojsko PVOŠ preto nepretržite udržuje takú úroveň bojovej pohotovosti, ktorá dovoľuje okamžité pristúpiť na plnenie bojových úloh pri obrane administratívnych, politických a ekonomických centier štátu, ako aj uskupení vojsk pred napadnutím zo vzduchu. Je povinné včas zistiť vzdušného nepriateľa a zničiť ho skôr než môže splniť bojovú úlohu.

Táto požiadavka je v čase mieru zabezpečovaná **pohotovostným systémom PVOŠ**. V ňom sa koncentruje celý komplex materiálnych, technických, organizačných, morálnych a politických i psychologických faktorov zabezpečujúcich nepretržitú bojovú pohotovosť. Plnenie úloh tohto systému zabezpečuje **bojová služba** vyčlenených pohotovostných jednotiek a smien, ktorá zaujíma osobitné miesto v bojovej pohotovosti jednotiek a útvarov PVOŠ. Je plnením bojovej úlohy a vyžaduje vysokú uvedomelosť a úroveň bojového majstrovstva, nepretržitú bdelosť a vnútornú pri-

pravenosť jednotlivcov a kolektívov na okamžité vedenie bojovej činnosti. Je charakteristická zvýšením pocitu osobnej zodpovednosti za splnenie bojovej úlohy, značným vypätím psychických a fyzických síl príslušníkov hotovostných smien a jednotiek.

Náročnosť úloh, ktoré každodenne plnia vyžaduje, aby im zo strany veliteľov, politických pracovníkov, stranických a zväzových organizácií bola venovaná prvoradá pozornosť a starostlivosť v príprave a pri výkone bojovej služby.

Dôležitým prostriedkom v mobilizácii príslušníkov PVOŠ pre bdelý a vzorný výkon bojovej služby je **stranickopolitická práca**. Celým svojím obsahom je povolaná vychovávať a rozvíjať morálne a politické, bojové i psychické vlastnosti potrebné pre výkon bojovej služby. Stranickopolitická práca v bojovej službe je: „... azda najzložitejším a najzodpovednejším úsekom činnosti politických orgánov. Nie je možné v nej trpieť ani najmenší formalizmus a nekonkrétnosť. Ak pripravujeme vojakov do bojovej služby, približujeme ich v morálne a politickom i psychologickom hľadisku požiadavkám reálnej situácie, pripravujeme ich na činnosť v podmienkach možnej vojny“ (Jepišev, A. A.: Některé otázky stranickopolitické práce. Praha, NV 1971, s.172).

Pri jej organizovaní a uskutočňovaní sa veliteľia, politickí pracovníci a stranické organizácie riadia závermi zjazdov a jednotlivých zasadnutí ÚV KSČ, stanovami KSČ, Smernicami pre prácu politických orgánov v ČSEA, Smernicami pre prácu ZO KSČ v ČSEA a ďalšími dokumentami vydanými ÚV KSČ, ako aj Pokynmi pre uskutočňovanie stranickopolitické práce v jednotlivých druhoch vojsk PVOŠ a na veliteľských stanovištiach pri plnení úloh v pohotovostnom systéme, vydanými politickým oddelením PVOŠ.

Činnosť príslušníkov hotovostných smien a jednotiek pri plnení úloh bojovej služby má jasne vyhradené etapy: príprava, výkon a vyhodnotenie výsledkov bojovej služby. Stranickopolitická práca sa preto prispôbuje týmto etapám.

Bojová služba sa organizuje a uskutočňuje nepretržite. Na jej výkone sa zúčastňujú všetci príslušníci jednotiek a útvarov PVOŠ. V súvislosti s tým samotné stranickopolitické zabezpečenie **prípravy** do bojovej služby treba vidieť v širokom a v úzkom zmysle. **Stranickopolitické zabezpečenie prípravy v širokom zmysle** predstavuje prakticky celý systém politickej a ideovej výchovy v celom procese výchovy a výcviku

ku pôsobiaci hlavne v prospech morálneho a politického stavu, od ktorého je výkon služby priamo závislý. Plne a diferencovane sa využíva obsah základných foriem politickej prípravy a masovej politickej práce v spojení s úlohami bojovej služby. Do predia vstupuje najmä výchova k vedec-kému svetovému názoru, socialistickému vlastenectvu, proletárskemu a socialistickému internacionalizmu, čo tvorí ideovú základňu formovania a rozvíjania morálnych a politických i bojových vlastností. Pevnou húšťavou tohto procesu je výchova k triednej nenávisti motivujúca k bdelosti a ostražitosti, k sústavnému boju proti sebauspokojeniu, k zodpovednému a presnému výkonu služby.

V jednote so zabezpečovaním vysokej morálnej a politickej i psychologickkej prípravenosti príslušníkov PVOŠ sa venuje pozornosť v stranickopolitickej práci kvalite bojovej prípravy. Velitelia, politickí pracovníci, stranické organizácie zabezpečujú, aby sa celý proces bojovej prípravy uskutočňoval v súlade s požiadavkami bojovej služby. Dôraz sa kladie na zapracovanie nových vojakov, práporčikov a dôstojníkov na urýchlenie ich prípravy na samostatné držanie bojovej služby. Pri tom sa nezabúda na prípravu a výchovu triednych špecialistov rozhodujúcich odborností, od ktorých závisí efektívne využitie bojovej techniky pri plnení úloh v bojovej službe.

Nástup do bojovej služby znamená prechod od každodenného života, k zložitej a napätej činnosti a preto vyžaduje určité preorientovanie psychiky príslušníkov PVOŠ, ktorí nastupujú do bojovej služby. Prax potvrdzuje závery o tom, že pripravenosť vojaka na ľubovoľnú činnosť, t. zn. aj na bojovú službu má okrem spoločnej pripravenosti (morálnej a politickej, profesionálnej, atď.) aj druhú stránku — stav pripravenosti konať v daný moment, čo možno dosiahnuť účinnou stranickopolitickou prácou. Preto úspech výkonu bojovej služby je vo veľkej miere závislý od kvality **stranickopolitického zabezpečenia prípravy v úzkom zmysle**, t. j. bezprostrednej prípravy určených smien a jednotiek na výkon bojovej služby.

Bezprostrednú prípravu a jej stranickopolitické zabezpečenie organizujú a uskutočňujú velitelia a politickí pracovníci jednotiek nastupujúcich do bojovej služby. Účinnosť ich práce, ako ukazuje prax sa zvyšuje, ak sa v svojej práci opierajú o stranícky a zväzový aktiv. Veľký význam v tomto období má kvalitná a efektívna masová a politická práca pri objasňovaní konkrétnej medzinárodnej a vojenskopolit-

tickej situácie v období nástupu do bojovej služby. Pri tom je dôležité zvýrazňovať politický a internacionálny charakter bojovej služby, nevyhnutnosť vysokej bdlosti a nepretržitej bojovej pohotovosti. Skúsenosti potvrdzujú, že takto uskutočňovaná masová a politická práca u príslušníkov smien vyvoláva zvýšenú zodpovednosť za svoju činnosť, snahu vzorne vykonávať funkčné povinnosti v bojovej službe, aktivizuje morálne a politické, bojové i psychické vlastnosti potrebné pre výkon služby.

Dôležitou podmienkou vzorného výkonu bojovej služby je náročné hodnotenie morálneho a politického, psychického i fyzického stavu príslušníkov jednotiek nastupujúcich do bojovej služby. Diferencovanú pozornosť v straníckopolitických prácach počas prípravy treba venovať tým, ktorí plnia úlohy dlhodobé a u ktorých sa môžu vyskytnúť prejavy nezdravej profesionálnej istoty.

Súbežne s tým sa organizuje straníckopolitická práca zameraná na všesirannú prípravu bojovej techniky na zasadenie do bojovej pohotovosti, na prehĺbovanie znalostí spôsobov jej použitia v rôznych situáciách, na zladovanie činnosti jednotlivých smien. Politickí pracovníci spolu s veliteľmi venujú pozornosť kvalite prípravy jednotlivých špecialistov a obslúh. Prostredníctvom straníckopolitickej práce sa im pripomínajú funkčné povinnosti, zvláštnosti bojovej služby, zvýrazňuje sa nevyhnutnosť vysokého technického stavu bojovej techniky pre splnenie bojových úloh, organizujú sa akcie na pomoc technickej príprave. Tomu musí napomáhať aj názorná agitačná na veliteľských stanovištiach a jednotlivých pracoviskách.

Pri tom nejde v bezprostrednej príprave bojovej služby zabúdať v straníckopolitickej práci na správne rozmiestnenie komunistov a zväzákov v jednotlivých smenách. S prihliadnutím na funkčné povinnosti komunistov a zväzákov, ich skúsenosti, umenie vplývať na ostatných uskutočňuje ZVP hotovostnej jednotky v spolupráci s výborom straníckej a zväzackej organizácie výber a prípravu straníckych a zväzackých organizátorov a agitátorov jednotlivých smien. V príprave im zadávajú konkrétne úlohy, pomáhajú im pripraviť besedy, zabezpečovať materiál na názornú agitačnú a kultúrno výchovnú činnosť v objektoch hotovosti. V praxi sa osvedčuje zameriavať pozornosť v príprave aktívu na štúdium vojenskopolitickej situácie v období nástupu do bojovej pohotovosti, na ujasnenie záverov obsiahnutých vo vojenských

poriadkoch, predpisoch, inštrukciách, ktoré sa viažu k výkonu bojovej služby.

Veľký význam pre upevňovanie pocitu osobnej zodpovednosti za obranu vzdušného priestoru ČSSR a socialistických krajín, pre mobilizáciu príslušníkov smien na úspešné splnenie úloh v bojovej službe má akt nástupu do bojovej služby.

S nástupom hotovostných smien do bojovej služby sa ťažisko života jednotlivca a útvarov prenáša do objektov bojovej služby. Mení sa spôsob života, zvyšujú sa nároky na ľudí. **Straníckopolitická práca sa preto v etape výkonu bojovej služby musí stať ešte viac aktívnou, tvorivou, musí zahŕňať všetky kategórie vojakov v bojovej službe.** Od veliteľa smeny, straníckeho a zväzackého organizátora sa vyžaduje tvorivý prístup k uskutočňovaniu prijatých opatrení, správny výber foriem a metód straníckopolitickeho vplyvu na príslušníkov smien v tej ktorej zložitej situácii. Jedine tak, ako ukazujú skúsenosti možno zabezpečiť, aby každý príslušník smeny bdelo vykonával službu, riadne zachovával predpisy, poriadok a režim v objektoch bojovej služby, pravidlá používania a prevádzky bojovej techniky, aby dal všetku silu a vedomosti pre úspešné splnenie stanovených úloh.

Výkon bojovej služby je dobrou školou výchovy vysokých morálnych a politických i bojových kvalít vojakov. Udržiava a posilňuje u príslušníkov hotovostných smien psychologickú pripravenosť na riešenie bojových úloh, rozvíja city vysokej bdlosti, rýchlosť reakcií, samostatnosť, iniciatívu a cieľavedomosť. Zároveň však, ako ukazuje prax bojovej služby, život a činnosť s ňou spojená vyvoláva zvýšený útlm smien, znižuje ich práceschopnosť. Občas vyvoláva u niektorých vojakov prehnaté sebavedomie a niekedy aj sebauspokojenie a zníženie bdlosti.

Tieto fakty nie je možné nebrať do úvahy v straníckopolitickej práci pri zabezpečovaní priebehu bojovej služby. Jednou z ciest boja s týmito javmi je aktivizácia pocitu vysokej zodpovednosti účinnou politickou prípravou. Vzrastajúcu intenzitu musí nadobúdať masová politická práca. Pre obnovu duševných a fyzických síl treba organizovať kultúrno-výchovnú a športovú činnosť vo chvíľkach oddychu.

Úspešné splnenie úloh bojovej služby je nemysliteľné bez vysokej organizovanosti, disciplinovanosti a presnosti všetkých príslušníkov smeny. Úspech sa spravidla dosahuje tam, kde každý vojak je pod účinným straníckopolitickým vplyvom, kde sa bojuje proti všetkým prejavom nedbalosti,

lajďáctva a ľahostajnosti pri výkone bojovej služby. Výchova k uvedomeľej vojenskej disciplíne a kolektívnemu čineniu za splnenie bojových úloh musí nájsť odraz najmä v kvalite časovej, technologickej disciplíny, ako i v disciplíne bojovej služby pri plnení noriem bojovej pohotovosti, pri zabezpečovaní bojaskopnosti techniky a plnení predpisov a nariadení v bojovej službe.

Všetrannú pomoc veliteľom smien pri zabezpečovaní vysokej morálnej a politickej i psychologickej pripravenosti a vojenskej disciplíny v priebehu bojovej služby poskytuje stranícky, zväzácky organizátor a agitátor smeny, ktorí pracujú najmä s jednotlivcami a malými skupinami vojakov. Ich úlohou je, aby osobným príkladom, povzbudzujúcim slovom kladne vplývali na svojich druhov, osobným stykom s príslušníkmi smeny získavali prehľad o názoroch a náladách, včas informovali veliteľa smeny o všetkých problémoch. Zúčastňujú sa na vyhodnocovaní plnenia úloh jednotlivcami a popularizácii najlepších.

Veliteľ smeny, stranícky a zväzácky organizátor vedú príslušníkov smeny k vysokej zodpovednosti za trvalú a kvalitnú pripravenosť bojovej techniky a jej rýchlu opravu. Dôraz sa kladie na kvalitu predpísaných prác a funkčnú kontrolu bojovej techniky.

V priebehu bojovej služby má svoje miesto politická príprava a výcvik. V tomto období nadobúda vzrastajúcu intenzitu masová politická práca, pomocou ktorej sa smeny zoznamujú s vnútornou a medzinárodnou situáciou, s aktuálnymi otázkami politiky strany. Na politicko-výchovnej práci s hotovostnými smenami v bojovej službe sa aktívne zúčastňujú komunisti z vzlenia a štábu útvaru a jednotky. Ako ukazujú skúsenosti, besedujú s vojakmi na politické a vojenskotechnické témy, objasňujú im nevyhnutnosť bdieľého výkonu služby, zdôrazňujú jasvujúce nároky, odovzdávajú a rozširujú dobré skúsenosti z práce jednotiek.

Držanie bojovej služby sa nezaobíbe bez nepretržitého vplyvu veliteľa a ZVP hotovostnej jednotky. Oni uskutočňujú kontrolu dôsledného plnenia služby, opatrení prijatých pre straníckopolitické zabezpečenie bojovej služby. Spolu so ZO KŠČ sa zúčastňujú na vytváraní a udržiavaní atmosféry sústredenosti a zodpovednosti, presnej organizácie služby, vysokej bdlosti pre úspešné splnenie stanovených úloh. Preto by mali v bojom postavení pravidelne pracovať s aktívom, operatívne informovať smeny o posledných udalostiach vo svete,

zabezpečovať prácu s dennou tlačou, kvalitu výcviku a jednotlivých foriem politickej prípravy vedených v týchto postaveniach. Stranícke a zväzácke organizácie v tomto období kladú dôraz na príkladnosť komunistov a zväzákov v hotovostných smenách pri plnení úloh bojovej služby. Na výborové a členské schôdze zaraďujú otázky vyplývajúce z problematiky bojovej služby. Bojujú s tolerantnosťou a ľajďáctvom.

Straníckopolitická práca veliteľov, politických pracovníkov, stranického a zväzáckeho aktívu v etape výkonu bojovej služby musí zabezpečiť, aby sa komunistické presvedčenie vojakov pretavilo v ich praktické činy prejavujúce sa v organizovanosti, bdlosti a v bojom majstrovstve pri plnení úloh v bojovej službe.

V etape hodnotenia výsledkov bojovej služby treba vyh dnotiť prácu každého príslušníka smeny. Objektívne hodnotenie ich práce v bojovej službe má veľký výchovný účinok. Pre o veliteľa smien za účinnej pomoci stranického a zväzáckeho organizátora sú povinní plne a všetranne analyzovať prácu každého príslušníka smeny. Na základe výsledkov analýzy bojovej služby politickí pracovníci, stranícke a zväzácke organizácie popularizujú kladné skúsenosti, príkladné plnenie funkčných povinností, prijímajú opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov.

Veľká pozornosť sa musí venovať čo najp drobnejšej analýze, zvsobecnovaniu a rozširovaniu skúseností zo straníckopolitickej práce v hotovostných smenách. Hodnotí sa podiel veliteľov, politických pracovníkov, stranických a zväzáckych organizátorov, výborov straníckej a zväzáckej organizácie na jej uskutočňovaní. V mnohých stranických organizáciách sa vžila prax individuálneho hodnotenia činnosti komunistov, ich podielu na výsledkoch dosahovaných jednotkou v bojovej službe. K tomu sa využívajú zasadania stranických a zväzáckych výborov, členské schôdze, zhromaždenia, vojenské schôdze.

V etape hodnotenia výsledkov bojovej služby a účinnosti straníckopolitickej práce je dôležité, aby veliteľia, politickí pracovníci, stranícke a zväzácke organizácie neprehliadali ľajďáctvo, nedbalosť, narušovanie disciplíny, formalizmus a vsobecnosť v uskutočňovaní straníckopolitických opatrení v bojovej službe. Len náročným hodnotením a prijatím účinných opatrení na odstránenie nedostatkov možno zvyšovať kvalitu bojovej služby jednotiek a útvarov PVOŠ.

Straníckopolitická práca v bojovej službe je jedným z rozhodujúcich úsekov činnosti veliteľov, politických pracovníkov, stranických a zväzáckych organizácií. Neprestajné zlepšovanie jej organizácie a účinnosti zvyšuje kvalitu bojovej služby, úroveň bojovej pohotovosti. To vyžaduje každý raz tvorivo pristupovať k plánovaniu a uskutočňovaniu straníckopolitických opatrení, brať do úvahy zloženie smien a úlohy, ktoré pred nimi stoja. Len takýmto spôsobom premyslená, konkrétna straníckopolitická práca v bojovej službe, hlboká čo do obsahu, bezprostredne pôsobiaca na príslušníkov smien je dôležitým nástrojom v rukách veliteľa, politického pracovníka, straníckej organizácie pri mobilizácii smien pre úspešné plnenie bojových úloh.

Nepretržitá organizátorská a ideologická práca medzi príslušníkmi hotovostných jednotiek a smien, správne informácie, nepretržitá pomoc menej skúseným, zovšeobec-

nenie a rozširovanie najlepších skúseností, principiálne vzťahy k rôznym nedostatkom a prijatie správnych opatrení na ich odstránenie dovoľujú aktívne a účinne vplývať na kvalitu plnenia úloh bojovej služby. Vysokú účinnosť straníckopolitického zabezpečenia bojovej služby dosahujú len tí velitelia, politickí pracovníci, stranícke a zväzácke organizácie, ktoré sa zodpovedne zoznamujú s požiadavkami straníckych dokumentov, so smernicami a pokynmi vyšších politických orgánov, s rozkazmi a predpismi pre plnenie úloh v pohotovostnom systéme, ktorým je jasný cieľ straníckopolitíckej práce v bojovej službe, metódy a formy jeho naplňovania, ktorí hlboko dokážu analyzovať obsah práce hotovostných smien a na základe toho konkrétne zameriavať straníckopolitickú prácu v jednotlivých etapách bojovej služby na rozhodujúce úlohy zabezpečujúce vysokú bojovú pohotovosť celého systému PVOS.

Připravujeme posluchače podle požadavků vojsk

Závěry nejvyšších stranických jednání znovu zdůrazňují úlohu a význam Československé lidové armády pro přípravu mladé generace v životě rozvinuté socialistické společnosti. Nejbližší perspektiva zvýšené úrovně vzdělanosti mládeže, narůstající složitost úkolů, které musí velitelský sbor ČSLA řešit jak v bojové činnosti, tak při uplatňování výsledků a požadavků vědeckotechnického rozvoje ve výchově a výcviku podřízených, objektivně vyžaduje poskytnout všem důstojníkům vysokoškolské vzdělání. Schopnost prosadit u podřízených ustanovení základních řádů, kázeň, účinné využití a provoz soudobých zbraňových kompletů a vojenské techniky, složitost všestranného materiálně technického zabezpečení vojsk, požadavky na pedagogické schopnosti velitelů, to je soubor náročných činností. Ty se neobejdou bez pevných velitelských návyků, tvořivého uplatňování ustanovení základních řádů a znalostí základů řady vědních oborů.

V procesu přípravy mladých velitelských kádrů plní nezastupitelnou úlohu Vysoká vojenská škola pozemního vojska trojnásobného hrdiny ČSSR a hrdiny SSSR armádního generála Ludvíka Svobody. Jejím jediným posláním je všestranná příprava vysoce kvalifikovaných vojenských odborníků pro základní velitelské a týlové funkce, přesvědčených a aktivních bojovníků za politiku KSČ, schopných tvůrčím způsobem řídit a vychovávat podřízené k důslednému plnění úkolů budování a obrany naší vlasti a socialistického společenství.

Ke splnění tohoto cíle jsou stanoveny tři základní úkoly, kterým je podřízeno družné úsilí všech příslušníků školy:

1. Cílevědomě, koordinovaně prohlubovat oddanost posluchačů politice Komunistické strany Československa, internacionální po-

vinnosti obrany socialistického společenství a své vlasti, vztahu k ČSLA a ke svému povolání.

2. Přednostně vyžadovat od všech velitelů, náčelníků, vědeckopedagogických a organizačních pracovníků, aby posluchači byli vzorem v ukázněnosti, ve znalosti základních řádů a dovednostech jejich realizace v praxi, cílevědomě prohlubovat schopnosti posluchačů velet jednotkám, pevně organizovat režim jejich života, vyžadovat kázeň a vojenský pořádek v přís-
ném souladu s požadavky základních řádů.

3. Výuku a výcvik zaměřit na cílevědomě prohlubování dovedností a návyků nezbytných pro výkon funkcí u vojsk, na tvůrčí uplatňování znalostí k utváření velitelských, organizátorských a metodických schopností posluchačů.

Základní metodou prohlubování oddanosti politice Komunistické strany Československa je osvědčené družné úsilí velitelů a náčelníků s nedílnou velitelskou pravomocí s politickými orgány, se stranickými a společenstevními organizacemi. Směr tohoto úsilí vyjadřujeme požadavkem přejít od výchovy všech posluchačů k výchově každého, od celkového k individuálnímu výchovnému působení. Družné úsilí směřuje k důslednému uvádění závěrů celooarmádního shromáždění z 28.8.1985 do života. V souladu s požadavky 15. zasedání ÚV KSČ považujeme upevňování kázně, organizovanosti života v duchu základních řádů a zdokonalování organizátorské a řídicí práce za kategorický požadavek trvalé platnosti, za rozhodující kritérium dosahovaných výsledků. Organizace stranickopolitické i služební činnosti se soustřeďuje na to, aby realizační úsilí nemělo charakter kampaně, aby vytvářelo náročnou atmosféru trvalého, postupného, cílevědomého a především

soustavně řízeného výchovného procesu. Praxe ukazuje, že každé zaváhání, nejednota v realizačním úsilí, uspokojení z dosažených výsledků, polevení v důslednosti a náročnosti se bezprostředně projeví v úrovni výchovy, v růstu počtu nezdravých jevů ve školních jednotkách, v poklesu aktivity posluchačů ve stranickopolitické práci i ve výchovně vzdělávacím procesu. Úzkou spoluprací náčelníků s politickými orgány, zvláště s politickým oddělením, se daří postupně řešit vznikající problémy a stále účinněji jim předcházet.

Závažnou úlohu v politické přípravě a ideové výchově posluchačů mají učitelé katedry marxismu-leninismu. Jejich úsilí dále zvyšovat výchovný vliv výuky, prohlubovat její metodologickou funkci a tak výrazněji přispívat k formování uvědomělého vztahu posluchačů k vojenskému povolání, ke kázní, k prohlubování potřebných návyků v organizaci a řízení stranickopolitické práce s maximálním využíváním poznatků z praxe našich absolventů ve funkcích u vojsk se zhodnocuje v kvalitě připravenosti našich posluchačů jako politických vedoucích. Široký systém upevňování návyků a dovedností ve stranickopolitické práci rozšiřuje možnosti získávání zkušeností z organizace stranické i svazácké práce, z vedení politických informací a politického školení mužstva, zvyšuje samostatnost posluchačů při agitaci a propagandistické činnosti. V posledních letech se zvyšuje také aktivita posluchačů v práci s kolektivem a v kolektivu včetně využívání základních poznatků z jeho tvorby a upevňování v bojové jednotce. Rozvíjejí se také metody prohlubování schopností samostatného tvůrčího přístupu našich absolventů k řešení naléhavých ideové výchovných problémů v jednotkách a účinnějšího využívání aktuálních politických dokumentů ve výchovné práci.

Zvláštní pozornost vyžaduje organizace stranickopolitické práce u 1. ročníků, především v období výkonu náhradní služby posluchačů. Na základě několikaletých zkušeností řešíme řadu diferencovaných opatření podle zvláštního realizačního plánu. V něm jsou konkretizovány povinnosti velitelů, politických pracovníků a učitelů a všech složek školy s cílem zabezpečit jejich jednotné výchovné působení v období utváření vztahu k armádě, druhu zbraně a ke škole. Součástí plánu je i plánovitá psychologická a pedagogická příprava velitelů školních jednotek i učitelů, zaměřená ke zvýšení účinnosti individuální výchovné práce. Pravidelná výměna zkušeností z průběhu adaptačního procesu zabezpečuje ope-

rativní řízení výchovného působení podle vývoje kolektivů a jejich vztahu k budoucímu povolání. Účinnost tohoto systému se zjevně projevuje rok od roku klesajícím podílem odcházejících posluchačů 1. ročníků.

Proces komunistické výchovy, utváření podstatných stránek osobnosti budoucího velitele, vojenského specialisty, je hlavní stránkou výchovně vzdělávacího procesu, vojenského režimu, prostředí, celkového života školy. Vedle politické, světónáborové výchovy rozhoduje o splnění úkolů rozkazu ministra národní obrany vojenská a mravní výchova. Rozhodující úlohu při formování osobnosti budoucího velitele má bezesporu uvědomělá osobní ukázněnost, trvalý návyk pořádku a upraveného vnějšího vzhledu, rázného vojenského vystupování. Současně schopnost pevné vůle vstěpovat a důsledně vyžadovat tyto vlastnosti od podřízených. Tento požadavek kladou i velitelé útvarů při hodnocení výkonu funkce našich absolventů. Proto soustředujeme úsilí k tomu, aby každodenní život posluchačů, výuka a výcvik, stranickopolitická práce i jejich osobní zájmy, řízení příkladnými veliteli, politickými pracovníky a učiteli vytvářely nesmlouvavé, náročné prostředí, ve kterém je přísné dodržování ustanovení základních řádů naprostou nezbytností. Naším cílem je dosáhnout příkladné úrovně kázně, založené na komunistickém přesvědčení, na pevné organizaci života příslušníků školy v podmínkách přísného vojenského pořádku a cílevědomého náročného vojenského výcviku a výuky. Je to nepřetržitý proces obnovování jednoty náročných požadavků velitelů a vůle posluchačů důsledně je plnit. Hlavním prostředkem výchovy ke kázní je příkladnost velitelskopedagogického sboru, jeho náročnost spojená s péčí o podřízené a s individuální výchovnou prací. Oprávněně vyžadujeme, aby všichni příslušníci stálého stavu školy konkrétní naplní své každodenní činnosti, zvláště ve výchovně vzdělávacím procesu a při jeho všestranném zabezpečení šli příkladem při plnění požadavků základních řádů, v individuální práci, v organizaci a řízení výcviku, v jeho metodice k intenzivnímu využití času pro cílevědomé upevňování velitelských a metodických návyků i v osobním životě.

Důsledně plnit požadavky základních řádů a vést podřízené k jejich dodržování vyžaduje především jejich praktickou znalost. Proto jsme rozšířili učební programy výuky základních řádů dvojnásobně. Výuku jsme rozdělili rovnoměrně do všech semestrů a stanovili závazný rozsah požadovaných znalostí i systém jejich cílevědomého prověřování. Napomáhá tomu převáž-

ně praktické zaměření výuky tohoto předmětu, metodické zaměření jeho obsahu, které je postaveno na jednotné metodice výuky pro každé zaměstnání a široké účasti všech hlavních funkcí školy na výuce nejdůležitějších zásad.

Posluchače motivujeme k neustálému obnovení znalostí řádů jednak zápočty a zkouškami, jednak vazbami výsledků průběžného přezkušování na udělování výhod podle příslušných předpisů v průběhu celého studia. Významnou motivací je také povinnost učitelů všech předmětů hodnotit posluchače komplexně a při zkouškách brát v úvahu i jejich ukázněnost a schopnost vyžadovat plnění základních řádů ve funkcích, do kterých jsou zařazováni při výcviku. Také v týdenních hodnoceních velitelů čet se pravidelně a adresně hodnotí kázeň, schopnost náročně vyžadovat realizaci ustanovení základních řádů v každodenním životě jednotky a aktivita posluchačů při zabezpečování a udržování pořádku i vstrojí kázně. Spolu s hodnocením výkonu velitelských i ostatních funkcí, do kterých jsou posluchači zařazováni podle dlouhodobého plánu získávání a upevňování velitelských a metodických návyků, využíváme získaných poznatků o jednotlivcích jako podklad pro stanovení závěrečného hodnocení sdruženého vojenského předmětu (základní řády, právní výchova, pořádková příprava, vojenská administrativa, ochrana utajovaných skutečností) a pro zpracování charakteristiky absolventa školy. Ve srovnání s předchozím stavem dosahujeme podstatného zkvalitnění znalostí i praktické realizace ustanovení základních řádů. Prohlubují se schopnosti posluchačů rychle se orientovat v obsahu základních řádů a využívat jich při velení jednotkám.

Závažným problémem přípravy posluchačů je formování schopnosti dovedné práce s podřízenými. Při průzkumech kvality připravenosti absolventů školy pro výkon funkce u útvarů vystupuje tento požadavek vojsk tím výrazněji, čím kratší je doba, vyčleněná pro zapracování mladého velitele na nástupní funkci. Opatření, přijatá ke zkvalitnění připravenosti posluchačů pro náročnou práci s lidmi nejsou dosud účinná. V kolektivech školních jednotek jsou vztahy mezi jednotlivci zcela odlišné ve srovnání s bojovou jednotkou. Upevňování sociálně psychologických stavů u jednotek a opatření k individuální práci s narušenými jedinci se procvičují jak při přípravě posluchačů na vedení PSM u výcvikového a zabezpečovacího pluku školy, tak na stážích u vojsk s pomocí organických velitelů. Vyčleněný čas však nestačí pro ověření

účinnosti těchto opatření v praxi při osobní odpovědnosti za dosažené výsledky individuální výchovné práce. K tomu přistupuje i skutečnost, že většina našich posluchačů má minimální životní zkušenosti. Proto jen s obtížemi aplikují v praxi zásady vedení kolektivu, které se ve škole naučí. Pro o přípravu zásadní změnu ve formě i obsahu stáží u vojsk. Předpokládáme, že při dvou až tříměsíčním výkonu funkce na stážích se posluchači důkladněji seznámí s kolektivem jednotky, budou nuceni samostatně řešit výchovné problémy a ověřovat si účinnost forem i metod eliminace nežádoucích vlivů v součinnosti s politickými pracovníky, stranickými a svazáckými organizacemi. Současně získají zkušenosti, potřebné k cílevědomému řízení činnosti podřízených, které rovněž citelně postrádají při výkonu nástupních funkcí u útvarů.

Při této příležitosti chci požádat velitele útvarů, svazků a příslušníky jejich štábů o pomoc při účelné a efektivní organizaci těchto stáží. Budou je absolvovat posluchači 4. ročníku několik měsíců před vyřazením. Proto bude velmi záležet na jejich náročném, ale citlivém vedení organickými veliteli v součinnosti s vedoucími stáží, jak si posluchači osvojí dovednosti aktivně ovlivňovat morálně politický stav u jednotky, které jsou nezbytné pro úspěšný výkon funkce po vyřazení.

Ministr národní obrany ve svém rozkaze pro přípravu vojsk ČSLA ukládá vojenským školám výrazně posílit vojenské stránky výchovy, dále zvyšovat připravenost posluchačů k výkonu funkcí u vojsk, náročně připravovat praktický výcvik s technikou v polních podmínkách s využitím nových bojových řádů. Zdokonalovat metodickou připravenost posluchačů k přípravě a vedení praktického výcviku a k organizování režimu života podle základních řádů. Systematicky prohlubovat jejich znalosti a návyky v řízení a zabezpečování provozu a ošetřování bojové techniky.

Ke splnění těchto úkolů jsme si vytvořili příznivé podmínky v minulých letech. Zásadní přestavba učebních plánů velitelsko-inženýrských studijních oborů vytvořila dostatek prostoru pro podstatné zvýšení kvality a rozsahu polního výcviku. Stanovení postupných cílů přípravy v každém semestru umožňuje náročně kontrolovat dosažený stupeň komplexní vycvičenosti posluchačů i jejich velitelských a metodických návyků při závěrečných cvičeních a bojových střelbách a podle výsledků upřesňovat úkoly následujícího semestru. Profil absolventa je rozšířen tak, aby posluchači

zvládli po všech stránkách bojové použití i zásady provozu základních i zavaděných typů bojové techniky. Absolventi studijního oboru motostřeleckého jsou tedy stejně hodnotně připraveni pro velení jednotkám, které jsou vyzbrojeny BVP i OT 64. Absolventi studijního oboru tankového mají návyky ve velení jednotkám, vyzbrojeným typy T 55, T 55 M 1 i T 72. Absolventi studijního oboru RVD zvládli ve své specializaci všechny typy taženého i samohybného dělostřelectva, techniky dělostřeleckého průzkumu, topografické i povětrnostní přípravy.

Všechny učební předměty jsou svým obsahem podřízeny postupným cílům profilu posluchače. Výstupní požadavky teoretických předmětů jsou zaměřeny na schopnost aplikovat teoretické poznání v odborné přípravě. Všeobecné inženýrské předměty zahrnují témata, která aplikují obecné znalosti na konkrétní prvky konstrukce a provozu vojenské techniky. Výuka jazyků je zaměřena na odbornou terminologii a vrcholí v komplexních taktických cvičeních, řízených v ruštině, se simulovaným výsledkem zajatců v cizím jazyce. Cílevědomě prohlubujeme zaměření výuky všech předmětů na plnění profilu absolventa, nebo na jeho přípravu pro celoživotní povolání.

Zvláště pečlivě je propracována návaznost odborných předmětů. Vyloučením duplicit, vyžadování cílevědomého zvyšování intenzity výcviku a soustavně prohlubovanou komplexností každého cvičení se rozšiřuje prostor pro zdokonalování posluchačů ve velení a řízení bojové činnosti jednotky. Organizace polních soustředění ve srubovém táboře a plné využití času pro intenzivní výcvik ve dne i v noci přináší kromě vyšší aktivity posluchačů při výcviku také zřejmě zvýšení jejich psychické i fyzické odolnosti. Zvyšuje se jejich osobní zodpovědnost za provoz a ošetřování přidělené techniky. Každé soustředění poskytuje možnost zvýšení počtu hodin na plánovaný rozsah odborných předmětů, kterých se využívá k prohlubování velitelských a metodických návyků posluchačů, k náročným kontrolním cvičením i k výstavbě a udržování výcvikových zařízení.

Polní výcvik s bojovou technikou je organizován převážně ve výcvikových blocích, které umožňují organizovat výcvik všech rot jednoho ročníku v několika směnech denně se stejnou technikou, výcvikovými zařízeními a ve stejné tématice hospodárně, bez každodenního přistavování a zaparkování a se stejnou náročností na výsledky. Výsledky těchto soustředění se odrážejí nejen v kvalitě návyků a dovedností

posluchačů, ale také ve zjednodušení práce výcvikových a zabezpečovacích jednotek a v úsporách PHM.

Náročná organizace polního výcviku se stala také jedním z významných stabilizačních faktorů při formování vztahu posluchačů i ročníku k vojenské službě. Ze zkušeností posledních let, kdy uskutečňujeme v období jejich adaptace řadu základních cvičení s moderní bojovou technikou, vyplývá závěr, že se velmi rychle upevňuje jejich hrdost na svou zbraň. Tento pocit se zákonitě odráží v upevňování vojenských kolektivů školních jednotek a v prohlubování vztahu k armádě vůbec. Vždyť polní soustředění ve srubovém táboře na závěr období náhradní služby je zpravidla obdobím nejvyšší aktivity vojenské výchovy posluchačů.

Zaměření výuky k přípravě posluchačů pro výkon funkce u vojsk jsme přizpůsobili i rozvoj učební a výcvikové základny. Hlavní pozornost jsme soustředili na modernizaci a rozšíření výcvikových zařízení ve VVP, který je součástí školy. Po odlesnění vymezených prostorů a zprůchodnění taktických směrů svépomocí můžeme konat všechna vrcholná cvičení do stupně rot (baterie) všech studijních oborů ve vlastním výcvikovém prostoru. To umožňuje organizovat výcvik posluchačů nezávisle na kapacitách výcvikových prostorů ZVO v metodické posloupnosti a návaznosti všech druhů příprav s vyvrcholením při bojových střelbách a taktických cvičeních s bojovou střelbou v součinnosti všech druhů vojsk včetně letectva, zejména bojových vrtulníků. Naše vodní cvičiště zabezpečuje výcvik ve všech druzích příprav i v jízdě tanků pod vodou. Svépomocným vybudováním srubového tábora se vytvořily podmínky k maximálnímu přiblížení přípravy posluchačů k podmínkám výcviku bojových útvarů. Rychle se rozvíjí тренаžerová základna. Máme k dispozici 44 typů тренаžérů a simulátorů různého zaměření. To významně přispívá k rozšíření možností upevňování velitelských, metodických i technických návyků posluchačů.

Rozvíjíme v přiměřeném rozsahu také možnosti formovat vztah posluchačů k využívání výpočetní techniky. Učebny počítačů vytvářejí předpoklady pro to, aby se mohl každý posluchač seznámit se zásadami práce na mikropočítačích a využívat je ve vojenské odborné činnosti, která doznává ve škole nebyvalého rozvoje.

V poslední době se zvyšuje příliv mladých důstojníků na vědeckopedagogické funkce. Značná část z nich nemá dosud potřebné životní zkušenosti, někteří dosud

neveleli bojovým jednotkám. Proto je požadavek zvýšení náročnosti plně aktuální i při rozvíjení jejich pedagogických a odborných schopností připravovat absolventy na řešení úkolů a problémů praxe u útvarů. Každý učitel musí absolvovat pedagogickou přípravu. V období uvádění do funkce musí učitel zvládnout odbornou problematiku v rozsahu učebních programů. Při kontrolních cvičeních je přezkušována jeho schopnost vést samostatně výuku. Teprve na základě hodnocení kontrolních cvičení je zařazován do výuky. Nezbytnou součástí přípravy jsou i dlouhodobé stáže a praxe učitelů u vojsk. Tam vysíláme každoročně kromě toho i řadu vedoucích funkcionářů kateder, velitelství školy a fakult.

Zvláštní význam přikládáme socialistickému soutěžení na počest významných výročí. Je zaměřeno především na kvalitní splnění úkolů každého semestru. Proto převažují závazky k vzornému výkonu učebních úkolů, zvláště v polních soustředěních, zvyšování třidnosti, odbornosti, k abstinenci a plnění významných úkolů bez přestupků. Kvalitu výuky a výcviku zvyšují krátkodobé soutěže, které jsou trvalou součástí všech forem výuky. Účinnější využití aktivity příslušníků školy chceme podpořit zlepšením popularizace pozitivních výsledků. Za podpory politických orgánů a stranických organizací chceme efektivněji čelit formalismu příkladnosti komunistů a náročným kolektivním hodnocením dosahovaných výsledků.

Všechna tato opatření jsou zaměřena ke splnění úkolů rozkazu ministra národní obrany pro přípravu vojsk. Při jejich konkretizaci vycházíme z návrhu a připomínek velitelů jednotek, útvarů a svazků, které čerpáme jednak z jejich hodnocení výkonu posluchačů na stážích, jednak z průzkumu kvality výkonu funkcí našich absolventů vedoucimi stáží a důstojníky vyslanými na stáž k útvarům. Jsme zavázáni všem velite-

lům a příslušníkům štábů za řadu podnětů pro zlepšení naší výchovně vzdělávací činnosti. Postupně realizujeme ve výuce požadavky na zlepšení přípravy posluchačů k řízení provozu a ošetřování techniky, k vedení rotního hospodářství, k organizaci všestranného zabezpečení bojové a politické přípravy a denního života jednotky. Prohlubujeme jejich psychickou a fyzickou odolnost, samostatnost, cílevědomě zvyšujeme náročnost ve všech oblastech činnosti školy. Přijali jsme konkrétní opatření k upevnění sepětí školy se životem vojsk a účinnějšího využívání zkušeností z organizace a řízení bojové a politické přípravy ve výchovně vzdělávacím procesu. Náčelníci fakult, kateder i funkcionáři školy plní konkrétní úkoly v systému získávání poznatků o našich absolventech i zkušeností z praxe vojsk v osobním styku s odpovědnými funkcionáři svazů a svazků. Proto se obracím na velitele a jejich štáby se žádostí, aby jim poskytli objektivní informace o kvalitách našich absolventů a vyjádřili reálné návrhy na zlepšení naší výchovně vzdělávací činnosti.

Naší snahou je všechny progresivní návrhy realizovat v praxi posluchačů co nejoperativněji. Proto jsme s radostí uvítali návštěvu velitele Západního vojenského okruhu ve škole, při které jsme si ujasnili další možnosti zkvalitnění přípravy posluchačů a umožnili jim osobně se seznámit s požadavky vojsk na jejich práci ve škole. Kdykoli v budoucnu rádi uvítáme i ostatní velitele svazů a svazků, náčelníky druhů vojsk na jednáních, která vždy přispívají k prohloubení hrdoosti posluchačů na své volání a k poznání reality života u útvarů.

Jsme přesvědčeni, že tato a další cílevědomě zaměřená opatření se stále více budou projevovat v kladném hodnocení absolventů naší školy veliteli bojových jednotek a útvarů. To je smysl a poslání naší školy.

K DOSAŽENÍ OPERAČNÍHO PŘEKVAPENÍ

Překvapení je jedním z nejdůležitějších principů vojenského umění. Analýza celé řady operací minulé války přesvědčivě dokazuje, že z nejvýznamnějších komponentů, které ve svém souhrnu určují úroveň vojenského umění velitelských kádřů, to je schopnost velitelů dosáhnout překvapení nepřítele při zahájení a v průběhu plnění bojových úkolů.

Překvapení v činnosti, jako princip vojenského umění, bylo široce používáno v operacích i v boji. V souvislosti s rozšířením rozsahu válečné činnosti a s růstem úderné i ničivé síly, palebné mohutnosti a možnosti manévru vojsk jsou následky nenadálých úderů ještě daleko efektivnějšími.

Je třeba vycházet z toho, že zabezpečit dlouhou dobu trvání faktoru překvapení je neobyčejně složité. Se zahájením bojové činnosti bude nutné počítat s tím, že nepřítel se bude snažit všemi prostředky přijmout nezbytná opatření, aby v co nejkratší době vyloučil negativní důsledky nenadálého úderu, v krátké době upravil, či změnil své původní plány, sestavu vojsk, způsoby jejich použití a převzal iniciativu.

Neočekávaná činnost vlastních vojsk umožňuje zastihnout nepřítele nepřipraveného, překvapit ho, narušit jeho plánované konání, paralyzovat snahu vést organizovaný odpor a tím si vytvořit výhodné podmínky pro bojovou činnost vlastních vojsk ke zničení nepřítele v krátké době a s minimálními ztrátami.

Tuto myšlenku je možné formulovat i jinak. Je obtížné přeceňovat úlohu a význam překvapení jako jednoho z faktorů dosažení vítězství. V tom tkví nebezpečí porážky vlastních vojsk, dopustíme-li absolutizaci přeceňování významu překvapení. Přesto si musíme uvědomit, že při pečlivé organizaci a naprostém

utajení svých příprav můžeme počítat s tím, že se nám podaří předejít nepříteli v přechodu k rozhodné činnosti, narušit jeho plánované jednání, zmocnit se iniciativy a tuto udržet, stejnými někdy i menšími silami v krátkém časovém rozmezí a s minimálními ztrátami zvítězit v boji, sražení i v operaci.

Překvapení v činnosti vojsk jako důležitý princip vojenského umění je nutno posuzovat z hlediska jeho přechodného významu, i když cesty a způsoby jeho dosažení se neustále zdokonalují v závislosti na rozvoji teorie a praxe vojenství.

Problematika dosažení **operačního překvapení** není nová. Toto bylo používáno v různých variantách v mnohých frontových i armádních operacích Velké vlastenecké války. V široké míře jej vojska využívala v útočných operacích, zvláště ve druhém a třetím období války, kdy pomáhalo zabezpečovat vedení zničujících úderů a plnění operačních úkolů v krátkých lhůtách s co nejmenšími ztrátami.

Analýza historických zkušeností svědčí o tom, že nejčastěji všechny nebo převážná část způsobů dosažení operačního překvapení byla používána v celém komplexu. Přitom prioritní úlohu měla zpravidla taková opatření, která v dané situaci co nejlépe odpovídala a zabezpečovala maximální efektivnost.

V soudobých podmínkách, kdy jsou vojska vyzbrojena prostředky hromadného ničení, vysoce přesnými zbraněmi s velkým dosahem, s rychlostí jejich použití a s vysokou bojovou pohotovostí uskupení vojsk, je mnohem v minimálně krátké době i skrytě připravit síly a prostředky k napadení a tím dosáhnout operačního překvapení.

Dosáhnout tohoto překvapení bude snahou obou protistojících stran. Proto, aby se nám podařilo oklamat nepřítel, narušit jeho zámysl a plán, vnutit mu svou vůli, je zapotřebí získat čas s cílem předejít nepříteli v zahájení aktivní a rozhodné činnosti, použití různých druhů způsobů a prostředků boje a v dosažení iniciativy při vedení bojové činnosti. Získat čas to je rozhodující prvek, bez kterého by celý komplex opatření k dosažení překvapení nemusel mít očekávané výsledky.

Mezi nejdůležitější způsoby dosažení operačního překvapení mohou patřit:

- dovedná volba směru a vedení hlavního úderu tam, kde to nepřítel nejméně očekává, zvláště v noci, za nepříznivých povětrnostních podmínek a zhoršené viditelnosti,
- využití nových nebo dokonalejších druhů zbraní, zbraňových systémů a bojové techniky,
- použití jiných než dosavadních způsobů přechodu do útoku a vedení bojové činnosti,
- změna forem palebného ničení nepřítel,
- neočekávané zasazení do sražení velkých úderných uskupení, operačních manévrovacích skupin,
- efektivní a neočekávané vysazení vzdušných výsadků, zvláště pak výsadkových úderných svazků a útvarů.

Ve všech případech budou mít značný význam v dosažení překvapení: maskování, dezinformační činnost, utajení soustředění, přesunů i přeskupení vojsk, vytváření klamných prostorů rozmístění svazků, útvarů, palebných a úderných prostředků, míst velení, široké použití klamných informací a vedení dalších maskovacích opatření, která zabezpečují klamání nepřítel.

Je nesporné, že dosažení utajení při přípravě vojsk k bojové činnosti a nena-
dállost vedení úderů na cíle a objekty nepřítele vyžadují tvůrčí operační práci
velitelů a štábů. V závislosti na konkrétní situaci je zapotřebí měnit formy, způ-
soby a přístupy k dosažení překvapení. Myslím, že úspěch při plnění tohoto
úkolu závisí na tom, do jaké míry bude správně všestranně promyšlen a přísně
zplánován celý systém opatření, zejména maskování a dezinformace. Zkušenosti
z Velké vlastenecké války i ze cvičení štábů, zvláště operačních stupňů, potvr-
zují, že překvapení je výsledkem odpovědné a tvůrčí činnosti, vynalézavosti, ale
i zdůvodněného riskování velitelů a štábů v procesu tvorby a hledání optimál-
ního rozhodnutí na operaci a jeho realizaci.

Stupeň překvapení v bojové činnosti a nakonec i její úspěch vcelku je tedy
přímo závislý na umění velitelských kádřů správně hodnotit situaci, včetně reál-
ného poměru sil a prostředků vlastních vojsk i nepřítele, na jejich schopnostech
odpoutat se od zastaralých způsobů vedení bojové činnosti a používat nové
v souladu s bojovými možnostmi zbraní, zbraňových systémů a bojové techniky.
Úspěch při dosažení operačního překvapení je do značné míry podmíněn i schop-
nostmi velitelů a příslušníků štábů hluboce znát silné i slabé stránky protisto-
jícího nepřítele, dovedně využívat ve svůj prospěch jeho nejzranitelnější místa,
s potřebným efektem neutralizovat jeho převahu a přijmout veškerá opatření
k tomu, aby byly buď úplně odstraněny nebo alespoň zeslabeny podmínky,
které napomáhají úspěchu nepřítele.

Jako jeden z nejdůležitějších způsobů dosažení překvapení v útočné činnosti
vojsk je **dovedná volba směru hlavního úderu**, při které je nutné vycházet z vše-
stranného rozboru faktorů, jež ovlivňují úspěch v operaci (vojenské, sociálně
politické, ekonomické, fyzikálně geografické i možnosti jejich změn). Volba
směru hlavního úderu je nanejvýš tvůrčím prvkem zámyslu operace a současně
i ukazatelem úrovně vojenského umění velitelů a štábů. Chceme-li dosáhnout
překvapení, musíme zvolit směr hlavního úderu tam, kde to nepřítele nejméně
čeká. Výhodné je vést hlavní úder do prostorů (na úseky), bráněné méně boje-
schopnými nebo nedoplněnými svazky, na styky nebo křídla vojsk v obraně,
tj. na slabá místa v operační sestavě nepřítele, zvláště při použití pouze kon-
venčních zbraní, ale i na takovém směru (z hlediska terénních podmínek), kde
nepřítele nejméně ze všeho očekává naši aktivní činnost. Ve svém souhrnu může
být uskutečnění těchto opatření určující pro úspěch operace.

**Použití nových zbraní a bojové techniky nebo dříve neznámých přístu-
pů k zasazení nynějších bojových prostředků** bylo v minulosti a bude i v bu-
doucnu jedním z efektivních způsobů dosažení překvapení.

Zkušenosti zvláště z minulé války i z lokálních válek svědčí o tom, že obje-
vení se nových nebo zdokonalení existujících bojových prostředků, jejich doved-
né, neočekávané a překvapivé použití v operacích, mělo v převážné většině pří-
padů rozhodující vliv na úspěch v bojové činnosti. Pokud však nejsou takové
prostředky použity s dostatečným efektem a překvapivě, mohou přinést jen díl-
čí úspěch.

**Neočekávaný přechod do útoku, nešablonovitě použití způsobů vedení opera-
ce, průlom obrany nepřítele v krátkých lhůtách s použitím výsadkových úder-
ných útvarů ve prospěch čelně útočících vojsk, manévrová činnost OMS i výsadků
v týlu nepřítele, rychlé a skrytě vykonané přeskupení sil a prostředků v průbě-
hu bojové činnosti na nové směry, jsou dalšími způsoby dosažení operačního
překvapení.**

Pro překvapivou činnost vojsk bude mít značný význam i správné zhodnocení vlastností a zvláště **terénních podmínek** jak v útoku, tak v obraně. V obraně zvláště, neboť výhodné terénní podmínky umožňují bránit prostory menšími silami a jejich část uchovat k vedení protiúderu na druhém směru (členitý terén skýtá možnosti k uskutečnění skrytého manévru, soustředění vojsk i k zahájení neočekávané překvapivé aktivní činnosti).

Důležitým faktorem dosažení operačního překvapení v činnosti vojsk je **operační maskování** jako jeden ze základních druhů všestranného zabezpečení vojsk. Ani v současných podmínkách, v době rozsáhlých možností průzkumu všeho druhu, neztrácí maskování na svém významu. Je třeba si uvědomit, že bez kvalitního a efektivního řešení tohoto problému ani neoriginálnější rozhodnutí i nové způsoby dosažení utajení přípravy a vedení neočekávaných úderů na nepřítele nemohou zabezpečit požadované výsledky.

Cílů operačního maskování můžeme dosáhnout různými způsoby a přístupy, mezi které podle mého názoru mohou patřit:

- utajení prostorů rozmístění a charakteru působení vlastních vojsk,
- demonstrační činnost, jež vytváří u nepřítele klamnou představu o možném konání našich svazů a svazků,
- imitační činnost jako prostředek navedení nepřítele na klamné prostory rozmístění našich vojsk i jejich přeskupování a na místa velení,
- dezinformační činnost, uskutečňovaná rozšiřováním klamných zpráv, které nejvíce budou zajímat nepřítele, zejména předávaných rádiovými a dalšími technickými prostředky.

Je však třeba mít stále na paměti, že všechny způsoby i opatření operačního maskování mohou dosáhnout požadovaného efektu pouze za předpokladu přísné centralizace (na základě jednotného plánu), věrohodnosti, přesvědčivosti, využití všech prostředků a s přihlédnutím k možnostem soudobých technických průzkumných prostředků nepřítele.

Jedním z rozhodujících předpokladů k dosažení operačního překvapení bude i přísné **utajení zámyslu a plánu** připravované bojové činnosti.

Důležitou podmínkou dosažení tohoto překvapení bude také **utajení vytváření úderných uskupení vlastních vojsk**, které v soudobých podmínkách vyžaduje široký komplex opatření, plánovaných na základě přesných propočtů a operačního předvídání charakteru nejbližší budoucí činnosti nepřítele. Především: je nutné mít na zvolených směrech (i na úkor druhořadých úseků) silná úderná uskupení, rychle a skrytě uskutečnit jejich soustředění a bez dlouhého zdržování ve výchozích prostorech (nebo je vůbec nezaujímat) vést rozhodné údery. Čím je vyšší úroveň umění rychle vytvářet úderná uskupení, tím je větší naděje dosáhnout operačního překvapení, zvítězit nad nepřítelem i při stejném celkovém poměru sil a prostředků.

V soudobých podmínkách je zapotřebí vidět nejen soustřeďování sil a prostředků, ale zejména **soustřeďování úsilí**. Raketové jaderné zbraně mohou vést zničující údery na značné vzdálenosti bez změny prostorů bojového rozmístění. V podmínkách použití jaderných zbraní je zdlouhavé hromadění sil a prostředků často zbytečné a dokonce i nebezpečné z hlediska zachování bojeschopnosti vojsk. Proto nabývá stále víc na významu soustřeďování úsilí na hlavním směru s využitím manévru palbou a údery. Z tohoto důvodu jak v soudobých podmín-

kách, tak i v budoucnu bude narůstat závažnost zásady soustředování úsilí spojené s mobilností, aktivností a s překvapením. Síla úderu, rychlost a překvapení má rozhodující význam. Soustředování úsilí má tedy vedle kvantitativní i kvalitativní podstatu. Do popředí bude stále výrazněji vystupovat úloha a schopnost velitelů a štábů právě v souvislosti s dovedným vytvářením i řízením činnosti úderných uskupení a se soustředěním palby a úderu na vybraných směrech s překvapením.

Utajit před nepřítelem přípravu soudobé operace je stále složitější záležitostí. Proto má zvláštní význam **umění velitelů a štábů utajit** především zámysl operace, složení úderných uskupení, dobu zahájení činnosti a zabezpečit bojeschopnost vojsk před jadernými palebnými údery, před údery vysoce přesných zbraní i průzkumných a palebných systémů nepřítele.

Všechny tyto úkoly je nutné řešit s daleko větší naléhavostí než kdykoli předtím, a to komplexním využitím všech způsobů dosažení překvapení, použitím opatření maskování a dezinformace. Při tom je zapotřebí značnou pozornost věnovat přísnému doržování spojovací kázně (zejména na rádiových pojítkách), zachování pravidel utajeného velení vojskům, demonstrační činnosti vojsk na druhořadých a klamných směrech i dovednému použití nových, pro nepřítele dosud neznámých způsobů plnění operačních i taktických úkolů.

Velení NATO při přípravě svých agresivních plánů přikládá velký význam překvapení, které podle jejich názorů bude mít prvořadou úlohu v dosažení cílů boje a operace. V bojových řádech armády USA je zdůrazněno, že překvapení může zásadním způsobem změnit poměr sil ve prospěch jedné nebo druhé strany. Cíl překvapení je rovněž stavěn jednoznačně — oklamat protivníka, zlomit jeho snahu klást odpor, zbavit ho možnosti přijímat protiopatření a tím získat iniciativu k vytvoření příznivých podmínek ke zničení protivníka, který má i převahu, v nejkratší době a s minimálními ztrátami.

Proto je zapotřebí, aby i otázky znemožnění překvapení ze strany nepřítele se staly trvalou zásadou činnosti velitelů, štábů, politických orgánů i vojsk. Cesty i způsoby splnění tohoto úkolu jsou různé, stejně tak jako způsoby dosažení překvapení.

Narůstající úloha překvapení v soudobých operacích, zvláště za použití jaderných zbraní, vyžaduje, aby byly studovány a tvůrčím způsobem uplatňovány zkušenosti z druhé světové války, zejména Velké vlastenecké války, lokálních válek a zkušenosti ze cvičení naší i bratrských socialistických armád, zvláště Sovětské armády. Rovněž bude nutné studovat a znát i poznatky ze cvičení vojsk NATO. K promyšlení a přijímání efektivních opatření k dosažení operačního překvapení je dále zapotřebí zvažovat kvalitativní i kvantitativní nárůst nových bojových prostředků, úroveň bojové pohotovosti vojsk, jejich vysokou mobilnost a technické vybavení, trvale reagovat na všechny změny ve složení a připravenosti nepřátelských uskupení.

Posuzování těchto problémů v celém komplexu může vytvořit podmínky k dosažení operačního překvapení a současně i přijímat opatření ke znemožnění nebo snížení jeho účinku ze strany nepřítele.

DIALEKTICKÁ JEDNOTA PRINCIPU SOUSTŘEDĚNÍ SIL A PROSTŘEDKŮ A ROZPTÝLENÍ VOJSK

V socialistickém vojenském umění je uplatnění dialektické metody rozhodujícím nástrojem, který v podmínkách míru a socialistické armády umožňuje podrobně analyzovat principy ozbrojeného zápasu, základního předmětu zkoumání vojenské vědy.

Také dialektickou jednotu principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk v rozhodování velitelů nelze chápat jako pouhou teorii, ale metodu. Ve všech základních součástech socialistického vojenského umění je touto vědeckou metodou systematické a vědomé využívání zákonů a principů socialistické vojenské vědy při současném teoretickém i praktickém osvojování konkrétních znalostí v materiálních podmínkách soudobého ozbrojeného zápasu.

Ve všech disciplínách vojenské vědy, aniž by dialektika jako věda nahrazovala speciální vědní vojenský výzkum a příslušné speciální metody, poskytuje zejména vojenskému umění neocenitelnou pomoc. Princip soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk naplňuje vědeckým základem. Znalostem propůjčuje tvůrčí charakter, orientuje poznání na to, co je nové, co se vyvíjí. Objevuje v každé získané vědomosti moment relativity, a tím nutí ke stále větší hloubce a všestrannosti zkoumání. Zejména však podněcuje pozornost k vojenské praxi, jako nevyčerpatelnému zdroji poznatků.

Proto je marxistická, materialistická, vědecká dialektika nepostradatelným nástrojem a nutnou podmínkou k dosažení nových poznatků a vědomostí při zkou-

mání dialektické jednoty principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk. Zvláště, když dialektika rozporu a současného se-pětí (neboli jednoty principu soustředění sil a prostředků a rozptýlení vojsk) vyplývá z působení zákonů ozbrojeného zápasu.

První dílí součást principu — soustředění sil a prostředků — podmiňuje zákon o závislosti průběhu a výsledku operace a boje při vytvořeném poměru sil a prostředků, které se ozbrojeného zápasu bezprostředně účastní.

Druhou část principu — rozptýlení vojsk — je možné vyvodit ze zákona o závislosti způsobů a forem ozbrojeného zápasu a materiálních podmínkách operace, boje.

V oboustranném zájmu prosazení jednoty principu je činnost řízena na základě rozhodování velitelů v přípravě i v průběhu vedení operace (boje). Velitelé tak ovlivňují a sladí činnost při soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk v duchu **zákonů** ozbrojeného zápasu, aniž by si to možná v některých případech uvědomovali a dobře je znali. Jde o uplatnění dvojediného principu vedení ozbrojeného zápasu, jeho dílí součásti — operace a boje, který je **zákonitý** v dialektickém rozporu a jednotě. V obou případech mezi zákonem a zákonitostí však spočívá zásadní rozdíl, který je v tom, že zákony vyjadřují jednu nutnou, konkrétní podstatnou souvislost principu. Pojem zákona je proto v dialektické jednotě soustředění a rozptýlení sil a prostředků jednoznačný. Zatímco pojem zákonitosti je

naopak mnohoznačný, neboť obsahuje souhrn zákonů ozbrojeného zápasu, které ovlivňují otázky soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu i rozptýlení vojsk jako celku. Např. konstatováním, že válka probíhá zákonitě, je zdůrazňována skutečnost, že není náhodná. Když uvádím, že hromadění sil i prostředků na směr hlavního úderu a současně jejich rozptýlení je zákonitě, není to činnost nahodilá, ale nutná. Je tedy pojem zákonitosti soustředění sil i prostředků a zpětné jejich rozptýlení v souladu s pojmem nutnosti — principu (zásady).

Na dialektickou jednotu takto pojetého principu jsou kladeny vysoké požadavky. Jde jak o otázky jednoty, tak i rozhodování. Především je nutné chápat zkoumanou problematiku jako materiální jevy ale i pojmy, které odrážejí skutečnosti a jsou v neustálém pohybu a změně. Toto vyžaduje všestrannou analýzu poznatků vojenského umění při soustředování a rozptýlení sil i prostředků z hlediska jejich rozmanitosti a vzájemné souvislosti i pozorovatelnosti. Přičemž je nutné poznávat, co je jednotné a rozporné. Velmi výstižně to lze vyjádřit: jde o to mít v určeném čase a místě všeho moc a zároveň málo. Celá teorie a praxe vojenství je vlastně v podstatě proniknuta různými **rozpor**y. Např. rozvoj způsobů a forem vedení operace a boje se uskutečňuje obdobně jako všechny jevy objektivního světa střetáváním protikladů a překonáváním dialektických rozporů. Tento rozpor je vztah takových stránek předmětů a jevů, které jsou protikladné, navzájem se vylučují a současně jsou na sobě závislé. Protože vědecké rozpory jsou zdrojem rozvoje, tvoří tedy také nutnou podmínku správného chápání dialektické jednoty principu soustředění sil a prostředků i jejich rozptýlení, jako jednoty dvou podmiňujících se protikladů. Z nich vyplývají také podklady objektivního a správného rozhodování velitelů.

Problém je o to složitější, že musíme v daném případě zkoumat vzájemné působení protikladů, tzn. soustředění a rozptýlení, nacházet, v čem je konkrétně jejich jednotu, shoda, a naopak vzájemné vyloučení a jak se tyto otázky odrážejí v rozhodování velitelů. Takto pojeté dialektické rozpory jsou vědecké a nelze je zaměňovat nebo přirovnávat k běžným rozporům každodenního vojenského života.

Socialistická vojenská věda bere za základ sociálně ekonomické a politické rozpory, které jsou současně hybnou silou ozbrojeného zápasu, operace, boje. Jejich podstatou je rozvoj vedení různých způ-

sobů a forem základních druhů operace a boje. V důsledku toho mají také rozhodující vliv na vědecké zdůvodnění uplatnění jednoty principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk.

Bezprostřední podmínkou rozvoje způsobů vedení operace a boje je nepřetržitě zdokonalování výzbroje, bojové techniky, prostředků velení, přípravy velitelů, štábů a vojsk. Stává se stále výraznějším pravidlem, a současně tendence vývoje to dosvědčují, že prostředky vedení ozbrojeného zápasu se dnes vyvíjejí rychleji, než způsoby jeho vedení. Proto rozpor mezi novými prostředky boje a jeho zaoštvajícími způsoby vedení a metodami přípravy lidí k zabezpečení organizace a řízení operace (boje) je důležitým rozpor. Je také mnohdy příčinou nepružného a nedostatečně včasného soustředění sil a prostředků na rozhodujících směrech i neefektivního rozptýlení vojsk. V závislosti na nových materiálových podmínkách a způsobech vedení ozbrojeného zápasu je předmětem zkoumání hromadění velkých uskupení úderných bojových sil a prostředků ještě na menších prostorech. Vyžadují to cíle a úkoly plněné v rámci rozmachu soudobé operace na směr hlavního úderu. Změny mezi prostředky a způsoby ozbrojeného zápasu se budou dále prohlubovat v souladu s neustálým vývojem nových přesných zbraní a bojové techniky. Je jisté, že vzniknou zcela nové zbraně, které budou ještě výrazněji a pronikavěji ovlivňovat způsoby vedení operace, soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu i rozptýlení vojsk.

Právě jaderné zbraně, nové průzkumné a palebné systémy i vysoce přesné zbraně (kosmické úderné zbraně) z hlediska dialektické jednoty principu soustředění sil i prostředků na rozhodujících směrech a v jejich opětovném rozptýlení způsobují stále aktuálnější rozpor v bojové činnosti vojsk. Jeho podstata tkví v trvalé nutnosti soustředit na rozhodující směr síly a současně je rozptýlit (v důsledku zvýšeného nebezpečí zničení zejména vysoce přesnými jadernými zbraněmi, ale i mohutnými konvenčními prostředky, jejichž účinky se nyní namnoze vyrovnají jaderným). Svazky a útvary je proto nutné ještě účinněji rozptylovat. Požadavky na splnění tohoto opatření mohou být v závislosti na konkrétně vzniklé situaci vojsk různé. Princip vyžaduje mít takové rozptýlení bojových organických celků, při němž je vyloučeno současné vyrazení z boje dvou souměřitelných (adekvátních) jed-

notek jedním jaderným úderem nebo také úderem vysoce přesných konvenčních zbraní. K rozptýlení vojsk bude potřebné ve větším měřítku využívat manévru do šířky a rozčleňovat sestavu do hloubky. Sníží se tím ztráty a pravděpodobnost zásahu nepřátelských vysoce přesných zbraní. Avšak současně stále platí nutná zásada, a to zabezpečit výraznou převahu silou úderu, nahromaděním sil i prostředků v potřebné době i na rozhodujících směrech. A právě zde, k objasnění dialektické jednoty považují za nutné zdůraznit, že teorie i praxe našeho soudobého vojenství se řídí poznatky a principiálně vědecky zformulovanou tézí o úloze a formách vojenského umění a obecném zákonu dosahování politického a vojenského úspěchu soustředěním sil na rozhodujícím směru v rozhodujícím okamžiku. (Lenin V. I.: Spisy, sv. 26, Praha 1956, s. 171.) Takto vědecky zformulovaná a zdůvodněná myšlenka. V. I. Lenina se osvědčila v období Velké vlastenecké války a platí i v podmínkách soudobé války vedené i s použitím jaderných zbraní.

Zkušenosti z operací Velké vlastenecké války dokazují, že k volbě hlavního úderu se vždy přistupovalo tvořivě, podrobně byly hodnoceny všechny podmínky konkrétní situace. Velitelé dovedně soustřeďovali a uskupovali potřebné síly i prostředky, které na vybraném směru hlavního úderu vedly vysoce manévrovou bojovou činnost.

Princip soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu frontu a armády byl důležitou zásadou zabezpečení úspěšného zničení obrany nepřítele, průlomu a rozvíjení útoku do velké hloubky s využitím účinných forem manévru vojsky a letectvem.

Zkušenosti z války plně potvrdily, že správné uskupení sil a prostředků na směrech hlavního úderu mělo mnohokrát rozhodující úlohu k vytvoření podmínek pro rozvinutí vysoce manévrové bojové činnosti v hloubce.

Jedním z prvních příkladů smělého manévru k soustředění sil a prostředků na úzkém úseku fronty byla gžatská operace 20. armády Západního frontu v lednu roku 1942. V této armádě, která měla celkovou šířku pásma útoku 20 km, hlavní síly a prostředky byly soustředěny na úseku 8 km. Dalším příkladem může být operace Jihozápadního frontu u Stalingradu v listopadu roku 1942, kdy front v pásmu útoku 250 km vedl hlavní úder v pásmu 67 km (27 % z celé šířky pásma frontu).

Při analýze a zevšeobecnování praktických zkušeností ze soustřeďování sil a

prostředků na nejdůležitějším směru a v rozhodující době z období Velké vlastenecké války je nutné pro jejich využití v současnosti zvažovat dnešní podmínky a možnosti zbraní i bojové techniky. Jedině takové srovnání umožňuje učinit závěr, že daný princip formulovaný V. I. Leninem neztratil na významu ani v současnosti, ale jeho materiální vyjádření musí být jiné. Nepřetržitě nebezpečí použití jaderných zbraní, průzkumných a palných systémů a vysoce přesných zbraní, neumožňuje v soudobých podmínkách bez rizika soustřeďovat v omezeném prostoru velké uskupení sil a prostředků.

V současném ozbrojeném zápasu jen nahromadění sil a prostředků ve vymezených prostorech a na rozhodujících směrech útoku úspěch nezabezpečí. Naopak, v podmínkách jaderné války může mít za následek zbytečné ztráty, omezení činnosti vojsk a vytvořit složitou situaci. Proto nyní nehovoříme o hromadění sil a prostředků, ale o **soustředění úsilí**, jehož hlavním předmětem je jaderné a palné ničení nepřítele s využitím jaderných úderů a palb zbraní všeho druhu, pozemních i vzdušných sil a dalších prostředků a manévrovacích schopností vojsk.

Vedení útočné operace na směrech v rozptýlených sestavách, ve spojení se silným úderem v potřebné době a na směru hlavního úderu, rychlost a neočekávanost nabývají v operaci (boji) rozhodujícího významu. Tato oboustranná činnost vojsk začíná mít kvalitativně nový charakter.

Na nejdůležitějších směrech útoku je v nynějších podmínkách dosahováno soustředěním rychlou činností vojsk a tudíž i s menším rizikem jejich zničení nepřítelem. To je i příčinou toho, proč má v dnešní době soustředění sil a prostředků nesrovnatelně větší význam z hlediska času, než z hlediska prostoru. Zkrácení časových možností hromadění sil a prostředků vede k zintenzívnění činnosti, a v souvislosti se zvýšenou pohyblivostí vojsk přináší náležitý efekt. Soustředění a rozptýlení vojsk má tedy úzkou spojitost s pohyblivostí, manévrem, aktivitou a překvapením. Tyto hlavní charakteristické rysy musí být současně rovněž výchozími přívlasky, které tvoří základ rozhodování velitelů.

Zároveň s rychlostí rozvíjení operace a vysokými tempy bojové činnosti na zemi, ve vzduchu a ze vzduchu, je soudobá operace charakterizována aktivní i rozhodnou činností sil a prostředků, které ji svými parametry plně zabezpečují. Jsem toho názoru, že tyto podmínky budou zřejmě

zvýrazňovat charakteristické rysy dialektické jednoty dvojediného principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk.

Je k tomu potřeba dokázat význam a uplatnění manévru v průběhu vedení útočné operace. Manévr však sám o sobě nepovede přímo k rozhodujícím výsledkům při dosahování základního cíle soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk, jestliže není zakončen úderem. Proto rozhodných výsledků a vedení úspěšné bojové činnosti při soustředění úsilí vojsk můžeme dosáhnout jenom dovedným spojováním manévru, palby a úderu. Palba připravuje úder a manévr zabezpečuje vojskům výhodné podmínky k vedení úderu. Praxe operačních cvičení potvrzuje, že manévr silami a prostředky může být uskutečňován k soustředění úsilí na směr hlavního úderu v souladu se zámyslem a situací, tj. současně většinou svazků a útvarů, nebo jen některými z nich a postupně k splnění jednotlivých základních operačních úkolů. Přitom chci zdůraznit, že jde o organizovanou přemístění vojsk s cílem jejich vyjití na nejvýhodnější směry (ve vztahu k nepříteli), nejlepšího využití výsledků palby k úderu z chodu do boku a týlu nepříteli a zabezpečení narůstání síly úderu na hlavním směru útoku.

Vedení útočné operace ve vysokém tempu do její celé hloubky předpokládá uskutečnění rychlého a pružného manévru na rozhodující směry. To značně závisí na zabezpečení manévru, zejména jadernými údery a palebným ničením, pohyblivostí vojsk a na velení. Podmínkou je nutná stálá převaha sil a prostředků nad nepřitelem na směr hlavního úderu. A právě této převahy je v operaci dosahováno manévrem na nejdůležitější směry v rozhodující době. Z praxe různých cvičení mnohé poznatky potvrzují, že je současně také výrazem úspěšného velení vojskům, zvláště když víme, že splnění hlavních operačních úkolů v průběhu vedení útočné operace nemůžeme v žádném případě zabezpečit jedním počátečním uskupením sil a prostředků. Úspěch operace bude v mnohém záviset zejména na dovednosti velitelů uskutečňovat manévr rychle a včas. Vysokému tempu a dalšímu náročnému požadavkům soudobé operace, v jejímž rámci bude často docházet k soustředění a opětovnému rozptýlení sil a prostředků, nebude vyhovovat jakýkoli manévr. Výhradně půjde o vysoce cílevědomý a **včasný manévr** ve spojení s palbou a úderem. Potvrzuje to také zásada, podle které je úspěch v soudobé operaci

přímo závislý na rozhodnosti a rychlosti manévru při rozvíjení bojové činnosti, a to nepřetržitým soustředováním sil a prostředků na směr hlavního úderu a za předpokladu, že operace může být zase zabezpečena rychlým manévrem k rozptýlení vojsk.

Z takového způsobu vedení útočné operace je zřejmé, že v podstatě nebude výjádřen výrazný kvantitativní rozdíl mezi vojsky na směr hlavního úderu a na jiných směrech. Hlavní uskupení vojsk se bude lišit zejména z kvalitativního hlediska. To je rovněž novým výrazem významu principu soustředění a rozptýlení sil a prostředků i úsilí v operaci (boji).

Dialektické rozpory v procesu rozvoje způsobů a forem vedení ozbrojeného zápasu mají výraznější vliv i na podmínky **velení vojskům**. Také v této oblasti jsou dialektické, vědecké rozpory. Vznikají jako přímý důsledek nutnosti centralizovat řízení se současnou snahou o jejich decentralizaci. Je zcela přirozené, že při organizovaném rozdělení působnosti velení jde lépe uplatnit ve větším rozsahu iniciativu a samostatnost v rámci zámyslu nadřízeného velitele. Především základní požadavek na velení je nutné chápat v dialektické jednotě zkoumaného principu soustředění sil a prostředků na rozhodujících směrech a rozptýlení vojsk v rozhodování velitelů.

Umění velitelů soustředit úsilí a převahu sil i prostředků v rozhodujícím prostoru, v pravý čas a dovedně je využít ke zničení nepříteli, je založeno na hlubokém ujasnění úkolu (situace), promyšleném a všestranném zhodnocení situace a včasném přijetí zdůvodněného rozhodnutí.

Z hlediska obtížnosti podmínek operace (boje) nejsou přijatá rozhodnutí k soustředění sil a prostředků i rozptýlení vojsk samoučelná. Vyžadují důslednou realizaci, neustále zvažovat komplikované podmínky, včas reagovat na změnu situace, podle potřeby upřesňovat nebo přijímat nová rozhodnutí k soustředění či rozptýlení vojsk a včas je doručovat podřízeným. Jakékoli podcenění těchto otázek by pravděpodobně mělo za následek ztrátu výhody překvapení, rychlosti manévru a tím také přednosti síly úderu.

Nové zásady základu rozhodnutí velitelů k organizaci palebného ničení nepříteli vyžadují stanovit stupně palebného ničení. Přitom za střední operačně taktickou jednotku stupně palebného ničení považujeme 80% zničení nepříteli a současně 20% umlčení jeho hlavních objektů. Při

scustředění sil a prostředků k prolamování předem připravené obrany nepřítele z chodu je nutné dosáhnout tohoto stupně ničení již v průběhu soustředování vojsk, a to po prvních třech obdobích palebného ničení, tj. zpravidla po palebném zabezpečení přesunu, palebné přípravě a palebné podpoře boje. Stupeň zničení každého objektu (cile) nepřítele podle jeho důležitosti je 40–90 %.

V průběhu vedení útočné operace, kdy soustřeďujeme síly a prostředky na směr hlavního úderu je požadovaná hustota všech prostředků palebného ničení na jeden kilometr fronty stanovena rozhodnutím velitele na základě zhodnocení nepřítele a určeného stupně palebného ničení. Základem propočtu je (podle účinnosti jednotlivých prostředků) jednotná výpočtová zbraň, dělo ráže 152 mm.

Všeobecná převaha v silách a prostředcích nad nepřítelem při průlomu jeho obrany na vybraných směrech může zabezpečit úspěch pouze v případě, jestliže jsou vytvořeny potřebné hustoty všech prostředků palebného ničení, které zabezpečují vyřazení a zničení nepřítele v obraně. Přitom považují za nutné zdůraznit, že útok na bránícího se nepřítele je většinou zahajován průlomem.

Ujasnění úkolu (situace) je mimořádně důležitým obdobím v rozhodování k soustředění sil a prostředků i rozptýlení vojsk. Na správném a hlubokém ujasnění staveného úkolu závisí vyhodnocení situace a kvalita rozhodnutí. Často se v praxi stává, že je situace hodnocena předčasně, odtržené a bez dostatečného jejího ujasnění. Vyplyvá to patrně ze skutečnosti, že situace zpravidla bývá vždy dynamická, složitá a někdy i nejasná. To je pravděpodobně důsledkem přirozené snahy rychle se v situaci vyznat a okamžitě přijímat rozhodnutí. Poznatky ze cvičení však dokazují, že tato činnost velmi často vede k přijetí nesprávného rozhod-

nutí. Stává se tak většinou proto, že v operaci a boji každý svaz, svazek, útvar i jednotka rozvíjí činnost nejen podle situace a samostatně, ale v první řadě v zájmu nadřazeného. Je proto přirozené, že při ujasnění úkolu jde zejména o pochopení vlastního místa a úlohy, kterou příslušná součást plní v operaci (boji) z hlediska nadřazeného stupně velení.

Druhým, neméně důležitým úkolem v procesu přijímání rozhodnutí se zaměřením k uplatnění dvojediného principu je **zhodnocení situace**. Hlavním úkolem je přitom určit způsoby soustředění sil a prostředků a rozptýlení vojsk k zabezpečení splnění již ujasněného a přijatého cíle. Zhodnocení situace vyžaduje všestranně posoudit všechny činitele z hlediska možností sil a prostředků k soustředění v podmínkách trvalého rozptýlení vojsk.

Příprava **rozhodnutí**, které splňuje všechny požadavky na soustředění sil a prostředků a jejich rozptýlení, je stále složitějším procesem. Velitelé v jeho průběhu nacházejí mnoho námětů, zejména které v návrzích uplatňují náčelníci druhů vojsk a služeb v hodnotící části procesu. Ve zdůvodněném rozhodnutí se odrážejí principy vojenského umění. Taková rozhodnutí dokáží předvídat případné změny v soustředění a rozptýlení sil i prostředků a přenášení úsilí jaderného a palebného ničení.

Vzhledem k tomu, že náhlé a časté změny situace v operačním i taktickém měřítku budou běžným jevem, má velký význam schopnost včas si uvědomit a odhadnout novou situaci a okamžitě na ni reagovat přijetím nového účinnějšího rozhodnutí. Od toho závisí nezbytná nutnost předstihnout nepřítele a přejít z rozptýlených sestav k rozhodnému silnému úderu. Nové podmínky vedení operace vyžadují, aby štáby získaly potřebné dovednosti a intuice k včasnému přijímání takových rozhodnutí.

Dialektická jednotka principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk má v soudobých podmínkách vedení operace rozhodující význam. Tyto dva základní činitele působí v operaci skutečně ve vzájemné dialektické jednotě. Výsledek operace v mnoha případech záleží na včasné, rychlé a pružné soustředění sil i prostředků, úsilí ve stanoveném okamžiku a na rozhodujícím směru útoku. Současně však vyžaduje vojska rozptýlit. Tuto dvojedinou zásadu, základní princip vojenského umění je nanejvýš nutné důsledně uplatňovat, zvláště se zavedením do výzbroje nových průzkumných a palebných systémů i vysoce přesných zbraní nepřítele a v důsledku neustálého nebezpečí použití zbraní hromadného ničení.

PŘECHOD DO OBRANY V PRŮBĚHU ÚTOKU

Přechod do obrany v průběhu útoku není ve válečné praxi novým jevem. I v úspěšně probíhajících útočných operacích docházelo k tomu, že na některých úsecích fronty vznikl pro útočící vojska nepříznivý poměr sil nebo jinak nevýhodná situace, která si vynutila, aby část vojsk v útoku přešla dočasně do obrany. Přechod do obrany byl zpravidla způsoben nedostatkem sil a prostředků k pokračování útoku (vyčerpáním fyzických sil a materiálních prostředků vojsk) a zejména nutností odrážet protizteče a protiúderů nepřítele.

Samotný pojem přechod do obrany je velmi často používán, ale v Bojovém řádu pozemního vojska ČSLA (ve všech jeho částech) ani v další literatuře nenajdeme jeho přesnější vymezení. Jde tu vlastně o **složitou, cílevědomou a organizovanou činnost vojsk, jejich velitelů a štábů (možno říci i proces), uskutečňovanou s cílem vytvořit příznivé podmínky pro vedení obrany (obránného boje).**

K přechodu do obrany může dojít z různých důvodů a za různých podmínek (např. v průběhu útočné operace k odrážení protiúderu nebo silných protiztečí, předem, nebo po jejich zahájení, při neúspěchu ve střetném boji, při překrytí státní hranice apod.). Může být uskutečněn jak vševojskovými svazky a útvary (nebo jen částmi jejich sil), tak i celými svazy. V článku se zmíním jen o některých otázkách přechodu do obrany, které nepřesahují taktický rámec a podmínky, za nichž může být uskutečňován v průběhu útoku.

Podmínky přechodu do obrany jsou tvořeny souhrnem takových faktorů jako je situace, stav a charakter činnosti nepřítele, vlastních vojsk, sousedů, ráz terénu, radiační a chemická situace, denní doba a další. Velmi důležitým faktorem je i čas, který je k dispozici. Tyto činitele bezprostředně ovlivňují jak organizaci obrany a její zaujetí, tak i vedení obranného boje. Rozhodující vliv obvykle bude mít nepřítel a jeho činnost. Působení ostatních faktorů není vždy

stejně, a proto i každý přechod do obrany bude mít své jedinečné charakteristické znaky, kterými se bude lišit od druhého.

V závislosti na uvedených činitelích, které ve svém souhrnu vytvářejí taktickou situaci, může být přechod do obrany uskutečněn **v přímém dotyku s nepřítelem a nebo mimo dotyk s ním**. Bojový řád pozemního vojska ČSLA (Všeob-R-1) v článku 382 uvádí, že při přechodu do obrany v přímém dotyku s nepřítelem se věnuje zvláštní pozornost vytvoření bojové sestavy, palebného systému a ženiných zátarasů, organizaci protivzdušné obrany a opevňování zaujímaných prostorů a postavení v nejkratší době v souladu s rozhodnutím velitele. Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem je obrana zaujímana skrytě, v krátké době a pod ochranou k tomu vyčleněných jednotek.

Při zkoumání problematiky přechodu do obrany můžeme využít bohatých poznatků a zkušeností z Velké vlastenecké války. I v soudobém boji by se přechod do obrany mohl uskutečnit za obdobných situací a z analogických příčin, jako tomu bylo v minulosti. Bylo by však chybou dělat jen mechanické paralely. Nepřítel dnes disponuje vysoce přesnými a účinnými prostředky ničení, kterými je schopen způsobit útočícím vojskům velké ztráty. Jeho zálohy jsou značně pohyblivé a mohou zasazovat údery našim vojskům již v době, kdy se ještě nestavěla připravit k obraně. V důsledku toho **bude dnes přechod do obrany daleko složitější a časově velmi náročný**. To však nevylučuje případy, že i v soudobém boji může docházet k situacím (obdobně jako tomu bylo za druhé světové války), že vojska, která přešla do obrany, nepovedou hned obranný boj. Nemůžeme vyloučit ani takové situace, že na některých úsecích fronty, vlivem značných ztrát a vyčerpanosti obou bojujících stran, dojde k dočasnému snížení intenzity boje (bojové činnosti).

Přechod do obrany v průběhu útoku je přechodem od jednoho druhu boje ke druhému. Je to závažná změna v činnosti útočících vojsk, protože jde o přechod k vynucenému druhu boje. Příčiny přechodu mohou být různé, především to však bude bezprostřední nebo potenciální hrozba útoku silnějšího nepřítele (přechod do obrany je obvykle podmíněn touto situací). Bude zpravidla uskutečňován na těch směrech (prostorech), kde se nepříteli podařilo vytvořit převahu sil, kterými přechází do protiztečí a nebo tam, kde vzniká nebo již existuje nebezpečí aktivní činnosti nepřítele. Při přechodu do obrany organizujeme upevnění výhodných čar, uskutečňujeme přeskupování bojových sestav vojsk a řadu dalších opatření nezbytných k organizovanému vedení obrany.

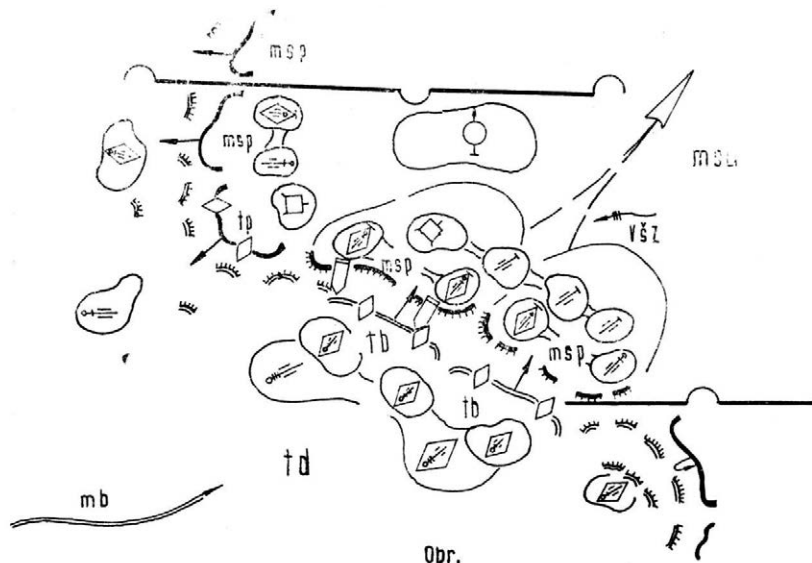
Přechod do obrany v útoku všemi silami nebo jen částmi sil divizí (pluků) se může uskutečnit jak v jejím průběhu na bránícího se nepřítele, tak ve střetném boji (v průběhu útoku na útočícího nepřítele) a rovněž i při pronásledování (v průběhu útoku na odcházejícího nepřítele).

V průběhu útoku na bránícího se nepřítele bude zpravidla k němu docházet při odrážení silných nepřátelských protiztečí. Ke splnění cílů obrany povede nepřítel nejúpornější boj o první pásmo obrany. Úkolem jeho divizí prvního sledu bude odrazit náš útok, udržet celistvost obrany v předním obranném prostoru a způsobit nám takové ztráty, které by přivodily zastavení útoku. K tomu může vést i divizní protizteče (mají být uskutečňovány jen tehdy, jestliže zajistí udržení pásma obrany). K odrážení nepřátelské divizní protizteče (zpravidla vedené silou jedné brigády) vyčleňujeme obvykle na ohrožený směr část sil prvního sledu divize (pluku), protitankovou zálohu a pohyblivý odřad zatarasovací, kte-

ré palbou z výhodných čar ničí nepřítele, jenž vede protizteč, brání mu, aby se vklínil do bojové sestavy útočících vojsk, a poté v součinnosti s hlavními silami dokončují jeho zničení rozhodnou ztečí. Hlavní síly divize (pluku) pokračují v rozvíjení útoku do hloubky obrany nebo ničí nepřítele, jenž provádí protizteč, rozhodným útokem do jeho boku a týlu.

Silnou protiztečí bude sborová protizteč, kterou obvykle vede divize druhého sledu armádního sboru. Tato protizteč je zpravidla organizována za situace, kdy naše úderné uskupení je oslabeno, nemá pohotové zálohy, útok je zpomalen nebo za jiné pro nás nepříznivé situace. Může být zahajovaná mohutnou palebnou přípravou, která zahrnuje jadernou, dělostřeleckou a leteckou přípravu. Divize, která uskutečňuje protizteč se na čaru zasazení přesunuje vysokou rychlostí a vede ji v pásmu širokém 15—20 km, přičemž hlavní úsilí soustřeďuje na úsek o šířce asi 8 km. K protizteči se mohou připojit volné síly armádního sboru a k ovládnutí důležitých objektů je možné vysadit i taktické výsadky. Sborová protizteč by nejčastěji byla vedena do boků našich prvosledových svazků (uskupení), které se vklínily do nepřátelské obrany; možná varianta — viz **obr.**

V průběhu armádní útočné operace se mohou vytvořit různé podmínky k odražení sborové (případně i jiné) protizteče. Pokud je odražení řešeno přechodem vyčleněných sil do obrany, budou ji tyto síly zaujímat ve složitých podmínkách (obvykle jde o jednu z divizí prvního sledu nebo většinu jejich sil), které jsou dány skutečností, že:

— velitel a štáb divize (velitelé a štáby pluků) budou zpravidla nuceni ještě určitou dobu řídit útok k ovládnutí výhodné čáry a současně za časové tísně organizovat přechod do obrany,

— bojeschopnost divize (pluků) může být značně snížena předchozími údery nepřítelů a v průběhu zaujímání obrany může současně probíhat i odstraňování následků po použití ZHN nepřitelem,

— útočící divize (pluky) může mít již všechny pluky (prapory) v prvním sledu, případně její druhý sled bude napaden nepřitelem a jeho zasazení bude ztíženo; mezi útočícími útvary a jednotkami vlivem jejich nerovnoměrného postupu mohou vznikat mezery, které ztěžují jejich úzkou součinnost,

— v dotyku budou zpravidla slabší síly nepřítelů, zatímco síly určené k protizteči budou na přesunu z hloubky na čáru zasazení (aby nepřítel zabezpečil organizované a včasné zasazení těchto sil, bude stupňovat odpor i aktivitu vojsk v dotyku),

— na směru protizteče vytvoří nepřítel převahu sil v jaderných i konvenčních prostředcích, bude stupňovat palebné ničení, úsilí průzkumu, prostředků REB, diverzních skupin i vzdušných výsadků (v souladu se znázorněnou situací na obr. uvádím i možný poměr sil v době střetnutí s nepřátelskou protiztečí — viz **tabulku**),

— možnost manévru útvary a jednotkami (i palebnými prostředky) je časově i prostorově omezena a bude ztíženo (někdy i znemožněno) přeskupení sil,

— přechod do obrany se může uskutečnit i v nevýhodném terénu,

— čas na zaujetí a budování obrany bude diktován nepřitelem a limitován dobou zahájení protizteče (v závislosti na hloubce rozmístění divize druhého sledu armádního sboru může být zasazena do protizteče již za 2—4 hodiny po jejím vyvedení z prostoru rozmístění).

Z těchto podmínek je zřejmé, že přechod do obrany k odražení silné protizteče bude vynucenou činností a že bude používán tehdy, když se nám nepodaří jadernými údery, údery letectva a palbami dělostřelectva výrazně oslabit druhé sledy (zálohy) nepřítelů. Množství sil a prostředků vyčleněných k odražení protizteče obranou budeme určovat podle konkrétní situace a nemůže být pro to žádná šablona.

Přechod do obrany se může uskutečnit i za jiných okolností. Při rychlém rozvíjení útoku v hloubce nepřátelské obrany může dojít k prolínání bojových sestav útočících vojsk se sestavami nepřítelů. Různě silné jeho skupiny mohou být uvnitř bojové sestavy útočící divize (pluku), na jejich bocích a v týlu. Tyto skupiny ve snaze uniknout z hroziícího obklíčení a nebo také ve snaze maximálně narušit útok divize (pluku), mohou vést údery do jejího boku nebo týlu. Divize (pluk) pak bude nucena vyčlenit určité síly k obraně boků a týlu.

Je možné, že obdobná situace nastane i tehdy, kdy síly jednoho nebo více svazků (útvárů) dokončily obklíčení určitého uskupení nepřítelů. Ve snaze prolomit obklíčovací frontu a vyjít z tohoto prostoru, soustředí nepřítel své nejschopnější síly a povede jimi úder proti těm jednotkám, které tuto frontu vytvořily. Úder nepřítelů bude pravděpodobně směřovat do boku nebo týlu divize (pluku). Současně může zasazovat údery čelně útočícím vojskům, aby usnadnil vyjít z obklíčení. V takové situaci je možné, že část sil divize (pluku) zaujme obranu s cílem odrazit (zmařit) pokusy nepřítelů o vyjít z obklíčení a další část s cílem odrazit (zmařit) snahu nepřítelů o spojení s obklíčenými vojsky. Nemusí tu jít jen o odražení úderů tankových a mechanizovaných jednotek, které zůstaly v sestavě útočících vojsk a snaží se probít ke svým hlavním silám, ale i úderů nepřítelů, který byl do sestavy divize (pluku) přepraven vzduchem (aeromobilní jednotky, taktické výsadky).

Tabulka

Prostředky	Počty		Poměry sil				Hustota	
	nepřítel	vlastní	kvantitativní		kvalitativní		nepřítel	vlastní
			nepřítel	vlastní	nepřítel	vlastní		
Prapory celkem	9	8	1, 1	1	1, 4	1	1, 6	1, 8
z toho tpr	6	2	3	1	3, 1	1	2, 5	7, 5
dělostřelectvo	170	200	1	1, 1	1	1, 1	11, 3	13, 3
tanky tanky + PTZ tanky + BVP	187	72	2, 5	1	1, 9	1	12, 4	4, 8
	338	284	1, 1	1	1, 2	1	22, 5	18, 9
Celkem	100	129	1	1, 2	1	1, 2	6, 6	8, 6

Celkový kvalitativní poměr sil (bez prostředků jaderného napadení) 1, 2:1

Přehled objektů

– vlastní vojska

msp na BVP – 90 %
 msp na OT – 90 %
 do 122 mm – 380 %
 do 152 mm – 285 %
 rmo – 95 %

– nepřítel

tb (N) – 170 %
 shdo (N) – 285 %
 smdo (N) – 190 %
 ptpř (N) – 60 %
 shdo (N) – 190 %

Poznámka

Pro výpočet poměru sil a hustot jsem využil úlohy č. 21163 „Výpočet poměru sil a operačních hustot v pásmu činnosti divize“ ze souboru úloh DIVKOT pro mikropočítač POTAS. Jde o ukázkou jedné z možných variant, při níž byly uvažovány dvě tankové brigády armády NSR, každá se ztrátami 15 % (počítač uvádí 2X po 85 %, proto 170 %) a sedm dělostřeleckých oddílů (každý ztráty 5 %) a část protitankového praporu. U vlastních vojsk je započítán jeden motostřelecký pluk na BVP (ztráty 10 %), jeden motostřelecký pluk na OT (ztráty rovněž 10 %), sedm dělostřeleckých oddílů a jeden raketometný oddíl (u všech ztráty 5 %). Po zasazení mechanizované brigády nepřítele by se celkový kvalitativní poměr sil změnil na 1,6 : 1 ve prospěch nepřítele. Šířka pásma byla stanovena na 15 km.

Přechod do obrany je možný i v jiných případech např. když útočící svazky (útvary) utrpí velké ztráty a nebudou schopny dalšího útoku. Rovněž i útvary a jednotky, které se odtrhly od hlavních sil divize, mohou zaujímat obranu s cílem upevnit důležité čáry v hloubce sestavy nepřítele a udržet je do příchodu hlavních sil. Obrana také zakončí útok, např. při dosažení hranic neutrálního státu nebo při proniknutí na mořské pobřeží.

Ve střetném boji mohou přecházet do obrany především ty síly divize a pluku, které plní bojový úkol na poutacím směru. Tyto síly jsou předurčeny k čelnímu poutání hlavního nepřátelského uskupení. Ke splnění tohoto úkolu musí především ovládnout výhodnou čáru, která zabezpečuje hlavním silám divize (pluku) podmínky pro manévr, rozvinování a úder do boků a týlu hlavního nepřátelského uskupení. Dále musí palbou všech prostředků ničit útočícího nepřítele a nedovolit mu udeřit do boků a týlu hlavních sil divize (pluku). Půjde tedy o vysoce aktivní obranu vedenou z větší části na ženijně nepřipravených čarách a úzce koordinovanou s útokem hlavních sil divize (pluku). Obdobně si mohou počínat i předvoje čelních pluků (pokud je střetný boj zahajován z pochodu). Jestliže nepřítel, který je v převaze, předešel svoje předvoje v rozvinování, zaujmou výhodnou čáru a palbou všech prostředků poutají nepřítele, ničí ho a zabezpečují rozvinování hlavních sil.

V případě, že střetný boj se nebude vyvíjet úspěšně, budou obvykle přecházet do obrany i ty síly, které útočily na směr hlavního úderu divize (pluku). Za této nepříznivé situace je nutné upevnit dosažené čáry a palbou všech prostředků, jakož i protiztečemi omezovat činnost nepřítele do příchodu dalších svazků (útvarů).

K přechodu do obrany může docházet i v **průběhu pronásledování**. Odcházející nepřítel ve snaze nás maximálně zdržet a oslabit nebude uskutečňovat jen zatarasování a palebné údery, ale i rozhodné protizteče vedené různými silami. Rovněž bude usilovat o to, aby měl volné cesty odchodu. Pokud se nám podaří tyto cesty přehradit, vyvine jistě maximální aktivitu a usílí k tomu, aby je opět uvolnil.

Při pronásledování odcházejícího nepřítele mohou proto přecházet do obrany některé síly divize (pluku) s cílem odrazit protizteče, kterými se nepřítel snaží zdržet pronásledovatele a vytvořit podmínky pro organizovaný odchod svých vojsk, a také ty síly, kterým se podařilo předejít ustupujícího nepřítele a ovládnout (přehradit) jeho cesty odchodu.

Z těchto příkladů je zřejmé, že k přechodu do obrany v průběhu útoku může docházet z různých, často i značně odlišných příčin, a také za různých podmínek.

Přechod do obrany bude obvykle uskutečněn na nepřipravené čáře a za silného působení různých palebných prostředků nepřítele. Vojska, která přecházejí do obrany, zpravidla budou mít ztráty, narušené velení vojskům a jejich bojové sestavy mohou být výrazně oslabeny jadernými údery. Někdy bude nutné nejen upevňovat výhodné čáry, ale současně i odstraňovat následky po jaderných a chemických úderech nepřítele. Na přípravu obrany nebude zpravidla dostatek času a již v době přechodu do obrany může vzniknout situace, že některé jednotky budou nuceny odrážet zteč nepřítele.

Nedostatek času ovlivní i ženíjní budování obrany, organizaci palebného systému, přeskupení vojsk a další činnost. Jednotky a útvary budou nuceny vést obranu i na nevýhodných čarách a může nastat situace, že nestačí přeskupit bojové sestavy. Proto část sil a nebo dokonce všechny síly určené k dočasnému vedení obrany mohou vést obranný boj v útočných sestavách. Určité přeskupení bude zpravidla možné až u druhých sledů (záloh) pluků.

Samotné obraně může předcházet manévr sil a prostředků na ohrožený směr. Obrana tedy nemusí být vedena na směr, na němž se dříve útočilo. Obranný boj je obvykle krátkodobý, ale velmi úporný a vysoce aktivní (palbou i jednotkami).

Zvýšená pozornost, kterou věnujeme obraně, je plně opodstatněná. Obrana, i když není hlavním druhem boje, má své nezastupitelné místo. Není tečkou za útokem, ale útokem prolíná a podílí se na splnění celkového cíle boje. Důležitou činností, která obraně předchází, je přechod do obrany. Jde o složitou a náročnou činnost, uskutečňovanou za různé, často i velmi obtížné situace. V jejím průběhu se především snažíme o vytvoření příznivých podmínek k dosažení samotného cíle, proto i jí je třeba věnovat více pozornosti.

OBRANA PŘÍSTUPŮ K ŠIROKÉ VODNÍ PŘEKÁŽCE

Obrana vodních překážek je ovlivněna více než za jiných podmínek terénem a vodními stavbami. Podstata obrany obecně spočívá ve využití obranných vlastností terénu ve spojení s větší efektivností palby. Vlivy vodní překážky a přilehlého terénu vyžadují respektování řady zvláštností.

Vodní překážka umožňuje organizovat obranu menšími silami a na širší frontě než v dostupném terénu. Význam této překážky pro obranu je dán jejími vlastnostmi, zejména šířkou, hloubkou, rychlostí proudu, pevností břehu a dna, vodními stavbami, členitostí a pokrytostí přilehlého terénu, přístupy k ní, možnostmi pozorování a vedení palby a dalšími vlivy, včetně hydrometeorologických podmínek. V období jarních a podzimních dešťů její závažnost vzrůstá, v suchém létě nebo v zimě při dostatečné síle ledu některé vodní překážky své charakteristické rysy ztrácejí. Podle nejvýraznějšího rysu vodních překážek **rozlišujeme** úzké (do 100 metrů), střední (od 100 do 250 metrů), široké (od 250 do 600 metrů) a velké (nad 600 metrů).

Vodní překážky jsou výhodné pro využití v obranném boji vzhledem k tomu, že omezují hromadné a současné použití bojové techniky útočníka při zteči, rozdělují jeho bojovou sestavu, soustřeďování sil na bráněném břehu probíhá postupně a umožňuje ničení nepřítele po částech. Přepravení vojska při přepravě jsou více zranitelná, manévry druhými sledy, zálohami, materiální, technické a zdravotnické zabezpečení útočících vojsk je ztíženo. Podstatou obrany vodní překážky je využití podmínek situace, kdy útočník při zahájení násilného přechodu nemůže plně využít údernou sílu, to znamená hromadně zahájit zteč tanky a bojovými vozidly. Jejich zasazování je postupné (podle možností přepravy), stejně jako manévry všemi prvky bojové sestavy. Těchto charakteristických rysů je nutno využít při organizaci obrany.

Charakter vodní překážky na všech směrech nebývá stejný a při organizaci obrany je zapotřebí ji dokonale vyhodnotit. Úseky výhodné pro násilný přechod, které zahrnují prostory s brody, mosty či jinými stálými přepravišti, zúžení řečiště, přístupné břehy a směry se skrytými přístupy k vodní překážce, ohbí řečiště vypouklá směrem k útočnickovi a umožňující nepříteli vést boční palby na obránce musí být bráněny větší hustotou palby a zátarasů.

Obrana může být organizována na **jednom nebo na obou březích**. Zpravidla hlavní síly rozmísťujeme na bráněném břehu za vodní překážkou přímo nebo poblíž břehu a v bezprostřední blízkosti. Tato varianta nedovoluje nepříteli překonat vodní překážku a pokud by část sil útočníka pronikla na bráněný břeh,

potom v co nejkratší době ji soustředěnou palbou a protiztečemi zničíme nebo srazíme zpět. Tihu boje nese první sled a je silnější než druhý, nebo je bojová sestava členěna do jednoho sledu se zálohami. Předpokladem pro takto organizovanou obranu je kromě jiného i terén v okolí vodní překážky, protože umožňuje postřelovat přístupy, vodní hladinu a vhodné úseky pro přepravu a současně budovat odolnou obranu.

V jiné variantě, pokud břehy nejsou vhodné pro organizaci a budování obrany, je účelné ponechat bezprostředně u vodní překážky jen síly bojového zajištění nebo jednotky určené k obraně předsunutého postavení, zřizovat zátarasy a hlavní síly, které budují přední okraj obrany na výhodné čáře ve vymezené vzdálenosti od břehu ponechat v prostoru, jenž zajišťuje vedení paleb a protiztečí. Podstata této varianty spočívá v tom, že lze připustit přepravu části sil nepřítele na bráněný břeh, ale pouze v takové síle, aby bránci se vojska byla schopna protiztečemi jej zničit po částech.

V některých případech může být obrana připravována na obou březích. Za této situace je nutné věnovat pozornost nasycenosti vojsk, která brání protilehlý břeh, protitankovými prostředky, jejich podpoře údery letectva, palbami dělostřelectva jak z vlastního břehu, tak z dočasných palebných postavení, vybudování a obraně potřebného množství přepravišť, vyčlenění zálohy přepravních prostředků, vytvoření zvýšených zásob munice, proviantu, ženijního i zdravotnického materiálu a dalších prostředků u vojsk, jež brání přístupy k vodní překážce. Tato varianta může být použita jak při obraně zaujímané mimo dotyk s nepřítelem při vytváření zabezpečovacího pásma na přístupech k vodní překážce, tak i za situace přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem, který má značnou převahu sil, kdy obranou (částí sil na přístupech k ní) získáváme čas k jejímu budování za vodní překážkou, nebo i z jiných důvodů, např. k udržení předmostí a přechodů přes širokou vodní překážku v hloubce nepřátelské sestavy do příchodu vlastních hlavních sil.

Při organizaci obrany zaujímané za vodní překážkou je nutné zabezpečit, aby nepřítel nezjistil bojovou sestavu průběhem vodní překážky. Při obraně široké vodní překážky bude zpravidla převládat uspořádání bojové sestavy do jednoho sledu s vyčleněním případně i více záloh v takových prostorech, ze kterých by byly schopny zasáhnout na různé směry (předpokládané úseky násilného přechodu, neplánované směry, včetně boje s nepřátelskými výsady). Protizteče zálohami připravujeme ve více variantách a vedeme je v průběhu boje prvního sledu divize, dříve než se nepříteli podaří upevnit na bráněném břehu a přepravit větší síly. Současně je nutné předpokládat, že nepřítel se bude snažit překvapit vojska v obraně a udeřit na slabší místo i za cenu překonání překážky na méně vhodném místě. Vyčleněné zálohy musí být proto připraveny k manévru na různé směry a vzhledem k větší šířce obranného pásma může být vyčleněno i více záloh na různých směrech.

Je nutné, aby **palebný systém** zabezpečoval ničení nepřítele na přístupech k vodní překážce, ve výchozích prostorech k násilnému přechodu, v jeho průběhu i na bráněném břehu. Na úsecích výhodných pro přepravu je zvyšována hustota paleb a zátarasů, připravujeme boční a křížové palby a léčky. Při obraně na široké frontě je zapotřebí palebné prostředky decentralizovat, ale současně respektovat požadavek soustředění sil a prostředků na rozhodující směr. Palebné prostředky, zejména protitankové, ale i dělostřelectvo, zaujímají postavení blíže k břehu.

Prostředky protivzdušné obrany je účelné rozmístit na předpokládaných rozhodujících směrech poblíž břehu v prostoru prvního obranného postavení, aby byly schopny bránit i přístupy k vodní překážce a hlavní uskupení vlastních vojsk.

Ženíjní zabezpečení spočívá v zatarasování přístupů, brodů, výhodných směrů pro násilný přechod, ve využívání plovoucích a řízených min k ničení nepřítele v průběhu přepravy na vodě, zvyšování nepřístupnosti břehů a při obraně na obou březích v zřizování a udržování přepravišť a v přípravě jejich zrušení (po vyvedení vojsk z protilehlého břehu nebo v případě nebezpečí, že se jich zmocní nepřítel). Vodní stavby, které mohou být využity k zaplavení terénu, jsou střeženy a připravovány ke zničení.

Vycházíme-li ze srovnání bojových možností vlastních svazků a svazků kapitalistických armád, zejména USA a NSR, je motostřelecká divize schopna odrazit útok jeden a půl až dvou divizí nepřítele, v závislosti na výzbroji, ztrátách, posilových a podpůrných prostředcích a dalších vlivech. Divize USA a NSR při násilném přechodu vodní překážky mohou útočit zpravidla v pásmu širokém až 30 km; motostřelecká divize je schopna bránit pásmo široké 45 i více km, přičemž pluky prvního sledu brání úseky 15 i více km. Uspořádání a struktura obrany závisí na terénu a dalších vlivech. Obranné rajóny praporů na výhodných směrech pro násilný přechod mohou být široké do 5 km. Tam, kde vodní překážka umožňuje zřídit jen omezený počet přepravišť a část terénu je pro bojovou techniku nedostupná (např. lužní lesy, podmáčené bažinaté přístupy nebo velmi strmé břehy apod.), můžeme vodní překážku bránit samostatnými opěrnými body rot a čet, využít zatarasování, střežení a připravené zásahy záloh. V celém obranném pásmu je organizováno pozorování včetně použití technických prostředků.

Boj s nepřítelem zahajují předsunuté odřady v zabezpečovacím pásmu (pokud se zřizuje) na přístupech k vodní překážce, vyslané z druhého sledu divize. Jejich úkolem je zpomalovat postup nepřítele, působit mu ztráty a získávat čas. Jejich boj podporuje část dělostřelectva, letectvo, prostředky protivzdušné obrany a ženijní jednotky, které aktivují připravené zatarasy. Jejich boj řídí velitel divize podle obvyklých zásad. Dělostřelectvo zpomaluje postup nepřítele minováním na dálku. Aktivní boj na přístupech k vodní překážce má značný význam pro zmaření nebo odrazení nepřátelského útoku.

Bylo by nesprávné předpokládat, že samotná vodní překážka zabezpečuje odolnost obrany. Rozhodující pro splnění úkolu je aktivita vojsk v obraně, napadání nepřítele již na přístupech. K tomu lze využít kromě předsunutých odřadů, které budou napadat a ničit citlivá místa a prvky bojové sestavy nepřítele, zejména prostředky jaderného napadení, místa velení, přepravní prostředky a další. Směry přístupů a komunikace k vodní překážce obsazují jednotky nejen k obraně, ale aby byly střeženy, pozorovány, aby byl zjištěn zámysl nepřítele a tím vytvořeny předpoklady k úspěšným úderům přepadových odřadů. Překvapení nepřítele umožňuje jeho ničení i slabšími silami. Sladěné použití předsunutých a přepadových odřadů na přístupech k vodní překážce zvyšuje účinnost ničení nepřítele.

Manévrový ráz obranného boje napomáhá přenášet úsilí na potřebné směry ke zmaření přípravy k násilnému přechodu vodní překážky, včasnému ničení jeho prostředků a případně k donucení, aby se vzdal útoku. Jsem toho názoru, že na přístupech k vodní překážce mohou působit 2–3 předsunuté a přepadové

odřady na jednotlivých směrech. Jsou vysílány zpravidla v hodnotě zesílených tankových nebo motostřeleckých praporů na bojových vozidlech pěchoty. Účinnost jejich boje závisí na širokém využití manévru a různých způsobech klamání nepřítele. Je nutné, aby způsoby manévrování odpovídaly situaci, byly usku-
tečňovány s překvapením a nebyly šablonovité.

Předsunutě odřady zpravidla zaujímají opěrné body na výhodných čarách k obraně, zastavují čelní prvky nepřítele a nutí k rozvinování hlavní síly brigád prvního sledu. Před zahájením nepřátelské palebné přípravy předsunutě odřady odchází na další obrannou čáru. Pokud se podaří včasný a skrytý manévr, nepřítel povede palebnou přípravu na opuštěná postavení a je znovu zastaven na další obranné čáře zabezpečovacího pásma. Při tomto boji je účelné využívat PTRS k účinné palbě proti útočícím tankům. Dříve než se přiblíží na vzdálenost, odkud budou schopny vést účinnou palbu, provedou několik odpálení a přemístí se z tohoto pásma. Proto je účelné uvedené odřady posilovat bateriemi PTRS pluků. Velmi účinné je použití bojových vrtulníků k ničení nepřátelských obr-
něných cílů z léček.

Obranu jednotlivých čar na přístupech k vodní překážce je vhodné spojit s napadáním citlivých prvků bojové sestavy nepřítele přepadovými odřady, které s využitím členitosti terénu a omezené viditelnosti pronikají skrytě do jeho sestavy a ničí zejména prostředky jaderného napadení i místa velení. V průběhu pronikání se přepadové odřady zajišťují čelním, bočním i zadním zajištěním na zkrácenou vzdálenost a hlavní síly jsou přesunovány po jedné až dvou osách. K zabezpečení napadení nepřátelského objektu blokují prvky zajištění přístupové komunikace a hlavní síly se rozvíjejí a vedou překvapivý úder z chodu z různých směrů. V některých případech, zejména při vedení úderu na přesunující se prvky bojové sestavy nepřítele, je účelné využívat k jejich ničení lé-
ček. Ve složitě a dynamické situaci je nutné, aby velitelé odřadů i velitel divize měli přehled o průběhu boje a součinnostními opatřeními slaďovali činnost jednotlivých druhů vojsk. Po splnění stanoveného úkolu se odřad soustřeďuje v určeném shromaždišti a uskutečňuje manévr k dalšímu objektu, nebo k vyvedení do druhého sledu divize.

Zvláštní pozornost v tomto případě vyžaduje součinnost předsunutých a přepadových odřadů mezi sebou, dále s ženijními jednotkami, které aktivují záta-
rasy a s prvním sledem divize při jejich vyvádění ze zabezpečovacího pásma do druhého sledu, včasné přípravě přepraviště, a to tak, aby se jich nepřítel nemohl zmocnit. V souvislosti s tím je zapotřebí pod ochranou palby dělostřelectva a prvního sledu divize a úderů letectva vyvést vojska z protilehlého břehu a přepraviště zrušit před příchodem nepřítele. To je velmi složitý úkol, který vyžaduje znalost a předvídání vývoje situace a přípravu celého komplexu součinnost-
ních opatření, zejména průzkumu, spojení, přípravy přepraviště i zálohy přepravních prostředků pro jejich obnovení, součinnostní signály, maskovací práce, vedení úderů k zpomalení postupu nepřítele a k odpoutání odcházejících vojsk, aktivaci zátarasů, odrazení úderů ze vzduchu a další opatření.

Tato varianta předpokládá mít těžiště obrany za vodní překážkou. Zvláštností je obrana předmostí na široké vodní překážce k udržení přechodů přes ni do příchodu hlavních sil. Členění obrany závisí na hloubce a šířce předmostí, které se podaří získat. Při odtržení bránících se vojsk od hlavních sil armády musí být obrana kruhová na obou březích, zaměřená k odrazení přisunovaných ope-
račních záloh i odcházejících nepřátelských vojsk.

Jaderné a palebné údery a údery letectva jsou vedeny do prostorů, kde mohou způsobit nepříteli největší ztráty a zdržení jeho přesunů, tj. na komunikačních uzly, přechody přes soutěsky, průsmyky, soustředění vojsk ve výchozím postavení a na přepraviště v průběhu násilného přechodu.

Při boji o vodní překážku je nutné vzít v úvahu, že pro nepřítel má značný význam zjištění palebného systému obránce a jeho bojové sestavy. Proto předsunuté jednotky nepřítel, které se snaží tento úkol plnit, je účelné ničit vyčleněnými prostředky z dočasných palebných postavení a po odražení nepřítel uskutečnit manévry do hlavních palebných postavení. Při zahájení násilného přechodu hlavními silami nepřítel je zahajována palba všemi prostředky s maximální intenzitou. Podaří-li se nepříteli proniknout na některém směru na bráněný břeh, vykonáme na tento směr manévry palbou s cílem zabránit přepravě dalších sil nepřítel. Prvními sledy, zásahem PTZ a POZ poutáme přepravené nepřátelské síly a ničíme je protiztečemi záloh. Na rozdíl od obecných zásad obranného boje, kdy se úsilí protiztečí na různých místech centralizuje a dílčí jsou výjimečné, je zapotřebí při obraně vodních překážek vést protizteče ihned i menšími silami. Je vhodné využít toho, že vodní překážka rozděluje bojovou sestavu útočníka a umožňuje jeho ničení po částech. Po odražení nepřítel změním uspořádání bojové sestavy a palebného systému, který byl již zjištěn.

Při organizaci boje velitel divize (kromě obvyklých otázek a opatření) musí vzít v úvahu zejména:

- uskupení a možnosti nepřítel, nejvhodnější úseky pro násilný přechod vodní překážky, skryté přístupy, možné výchozí prostory, prostory předpokládání použití výsadek, a to z hlediska jeho zámyslu,
- možný způsob ničení nepřítel na přístupech a v průběhu násilného přechodu, uspořádání vlastní bojové sestavy, potřebu sil a prostředků na jednotlivých směrech a na přístupech k vodní překážce,
- organizaci jaderného a palebného ničení nepřítel, pozorování a průzkumu a přípravu zátarasů,
- organizaci vlastních přepravišť a pořádkové služby při boji na obou březích,
- součinnostní opatření k podpoře boje vojsk na přístupech k vodní překážce a pro jejich vyvedení do druhého sledu divize.

Obrana s využitím vodních překážek má řadu zvláštností, které je nutno respektovat. Současné tendence vývoje obrany se vyznačují narůstáním prostorového rozmachu a dynamického charakteru boje. Je účelné vytvářet zabezpečovací pásmo na přístupech k vodní překážce, protože boj vyčleněných sil v tomto pásmu vytváří předpoklady k oslabení nepřítel a zmaření nebo odražení jeho útoku. Podstatou boje na přístupech je aktivní manévrovací činnost bránících se vojsk spolu s jaderným a palebným ničením nepřítel, snaha o jeho překvapení a vytvoření pro něj nepříznivých podmínek. Cílem skloubení dočasné obrany výhodných prostorů s manévrem silami a palbou je přinutit nepřítel rozvinout předčasně hlavní síly, zpomalit jeho postup a způsobit mu ztráty. Předpokladem úspěchu obranného boje na přístupech k vodní překážce jsou opatření organizace součinnosti a všestranného zabezpečení boje.

OBRANA A OCHRANA MÍST VELENÍ

Místa velení (MV), jako střediska velení vojskům obsazená vysoce kvalifikovanými a obtížně nahraditelnými odborníky a vybavená složitou technikou, patří mezi prvotřídní objekty nepřátelského průzkumu a úderů všech druhů prostředků ničení a rušení. Zkušenosti z Velké vlastenecké války i lokálních válek svědčí o nebezpečí, vyřazení MV v důsledku jejich nedostatečné obrany a ochrany. **Obrana** vytváří podmínky k bezpečné práci míst velení při napadení pozemním nebo vzdušným nepřítelem. **Ochrana** snižuje (vylučuje) možnosti jejich zjišťování nepřátelským průzkumem a zmenšuje i efektivnost přímého působení, ničení a rušení. Při poklesu účinnosti obrany a ochrany pod určitou mez hrozí trvalé nebezpečí jeho vyřazení z činnosti.

Soudobý boj má stále vyšší nároky na velení vojskům. Podle Bojového řádu pozemního vojska ČSLA Všeob-R-1, čl. 65 se pro velení vojskům zřizuje u divize velitelské stanoviště (VS), předemstavené velitelské stanoviště (PVS) a týlové velitelské stanoviště (TVS), u pluku se zřizuje velitelské stanoviště (VS) a týlové velitelské stanoviště (TVS). Součástí VS divize je vzdušné místo velení (VzMV) a součástí VS pluku je pozorovatelna (P). Každé místo velení se dále člení zpravidla na skupinu velení, místa velení náčelníků druhů vojsk, spojovací uzel a skupinu zabezpečení. S vydáním bojových řádů došlo ke změnám v hloubkách rozmístění jednotlivých MV od předního okraje. Jestliže se obecně v předcházejícím období **VS za útoku** nacházela mezi prvním a druhým sledem bojové sestavy daného stupně, nyní se **VS divize a pluku přiblížila k jednotkám prvního sledu a jsou rozmístována zpravidla mezi prvním a druhým sledem bojové sestavy podřízeného stupně**.

PVS divize je rozmístována na úrovni VS pluku a i u hloubky rozvíjení TVS

za útoku došlo k určitým změnám. Také v obraně jsme zaznamenali dílčí úpravy ve vzdálenostech rozvíjení míst velení.

Všechny změny, zejména **výrazné přiblížení VS k linii fronty útvarů (jednotek) za útoku**, vyžadují k vytvoření vhodných podmínek pro práci na MV divize a pluku přijmout řadu kvalitativně nových opatření jejich obrany a ochrany, která jsou vyvíjena vzrůstajícími možnostmi pravděpodobného nepřítele působit proti těmto objektům.

Zjišťování, narušování a ničení MV a tím i celého systému velení je podle bojových řádů i podle nejnovějších názorů vojenských představitelů armád NATO jedním z rozhodujících úkolů, jehož splnění zabezpečí úspěšné vedení bojové činnosti.

Úsilí a odpovědnost jednotlivých stupňů velení jsou u pravděpodobného nepřítele přibližně rozděleny takto: brigáda bude organickými silami a prostředky zjišťovat, umlčovat a ničit MV vševojskového útvaru; divize bude tyto úkoly plnit se zaměřením na cíle vševojskových svazků. Často bude docházet k tomu, že na jednotlivá MV, zejména VS, budou působit síly a prostředky nadřazených velitelských stupňů nepřítele. Na zjišťování MV divize a pluku se budou podílet komplexně i diferencovaně bojové jednotky a hlavní prostředky pozemního, vzdušného i kosmického průzkumu. Vzhledem k důležitosti těchto objektů bude k jejich zjišťování vyčleněn dostatek průzkumných orgánů a prostředků, takže pravděpodobnost zjištění VS divizi prvního sledu a pluků je značná (téměř rovna jedné, tj. jistotě). Také u ostatních MV divize a pluků prvního a druhého sledu je pravděpodobnost jejich zjištění velká.

K ničení uvedených cílů mohou být využívány (za použití ZHN) především tak-

tické prostředky jaderného a neutronového napadení. Za použití pouze konvenčních zbraní to budou pravděpodobně prostředky vojenského a taktického letectva, síly a prostředky pozemního vojska, zejména dělostřelectva, vzdušné výsadky, průzkumné a speciální jednotky. Zavedení nových průzkumných a palebných systémů do výzbroje našeho pravděpodobného nepřítele znamená pro MV divize a pluku kvalitativně nově nebezpečí už v podmínkách boje za použití pouze konvenčních zbraní. Při jejich ničení bude často docházet ke kombinovanému působení sil a prostředků, např. pozemních jednotek a dělostřelectva.

Vzájemný vztah mezi zjišťováním a ničením MV divize a pluku můžeme vyhodnotit (podle amerických a západoněmeckých názorů), že „vše co může být zjištěno, může být i zničeno“. Z toho vyplývá, že v současné době je u armád NATO větší problém cíl (tedy i MV) zjistit, než jej zničit.

V soudobém boji při řešení otázek obrany a ochrany MV vystupují do popředí rovněž otázky vedení radioelektronického boje (REB). Kromě vedení rádiového a radiotechnického průzkumu může pravděpodobný nepřítel v rámci REB rušit naše rádiové a radiotechnické prostředky a uskutečňovat rádiové klamání.

Na všechny příslušníky MV bude navíc nepřítel trvale psychologicky působit.

Všechny nepřátelské vlivy a jejich působení je nutné co nejvíce eliminovat s cílem zabezpečení normální funkce celého systému velení.

Značné možnosti nepřátelského působení vytvářejí pro obranu a ochranu MV složité a náročné úkoly, jejichž plnění vyžaduje realizaci celé řady nejrůznějších opatření. V první řadě půjde o předejití nepříteli ve zjišťování a následném vyřazení sil a prostředků jeho průzkumu, ničení a rušení. Vlastní obranu a ochranu MV realizujeme těmito základními opatřeními: utajením a maskováním, skrytím i rychlým manévrováním, střežením, obranou proti napadení pozemním a vzdušným nepřítelem, ochranou před působením pozemního a vzdušného nepřítele a OPZHN, zvláště ženijním budováním, rozmístěním a ukrytím sil i prostředků i radioelektronickou ochranou. Tato opatření zahrnují celou řadu dalších činností, které se prolínají, podmiňují a navzájem na sebe dialekticky působí.

Napadení MV ovlivňují především možnosti jeho zjištění nepřátelským průzku-

mem všeho druhu, a proto je jejich utajení i skrytost prvotním předpokladem k vytvoření podmínek pro úspěšnou obranu a ochranu.

U současných MV se nám přes veškerou snahu o utajení zřejmě nepodaří zcela vyvarovat demaskujících příznaků, jako je soustředování speciální techniky (odlišné od techniky bojových jednotek), stavění přístřešků a stanů, provoz vozidel na příjezdových komunikacích včetně stop po vozidlech, používání vrtulníků, intenzivní rádiový provoz, pohyb osob uvnitř prostoru rozmístění a jeho střežení, silná protivzdušná obrana, ženijní budování, světla, oheň, kouř, hluk provozu elektrocentrál, spojení uvnitř MV aj. Uvedené demaskující příznaky sice nelze plně odstranit a činnost utajit, ale je možné uskutečnit řadu opatření, která omezí možnosti nepříteli zjišťovat MV a sníží jejich odlišnost od ostatních prvků sestavy divize a pluků. Mezi tato opatření patří zejména maskování, skryté rozmístění a rozptýlení, izolace od místního obyvatelstva, vnější a vnitřní střežení, včetně nástražných zářezů k zamezení vstupu nepovolaných osob, omezení pohybu (osob a techniky) uvnitř MV a v jeho bezprostřední blízkosti, stanovení vhodných režimů práce spojujících prostředků atd.

Vzdálenost VS pluku a PVS divize za útoku je od předního okraje stanovena předpisem Všeob-R-1 na 1 až 3 km. Jestliže tuto vzdálenost chceme udržet a vezmeme-li v úvahu průměrné tempo postupu za den 40 až 50 km, pak musíme velet za pohybu nebo z krátkých zastávek (zpravidla v trvání do jedné hodiny). Tato doba nám neumožňuje, abychom je rozvínovali a ženijně budovali. Jen při řešení některých složitých situací a plánování delšího boje bude doba pobytu VS pluku a PVS divize v jednom prostoru delší, ale ani v tomto případě nepřesáhne 4 až 6 hodin. I v těchto podmínkách je otázka ženijního budování diskutabilní. Myslíme, že potřeba možnosti rychlého manévru si vyžaduje rozmístovat MV taktického stupně jak při krátkých zastávkách, tak i při práci na místě bez seskupování vozidel. Techniku je účelné ponechávat v proudech ve vhodném prostoru s využitím ochranných a maskovacích vlastností terénu a terénních objektů. To znamená, že rozmístění a činnost PVS divize a VS pluku volíme tak jako u rotý druhého sledu praporu prvního sledu. Se zřetelem k nutnosti přiblížit počty techniky i vnější vzhled rotě bude účelné skupinu zabezpečení začlenit do jiného prvku sestavy. Budeme-li u VS divize chtít za útoku drr-

žet vzdálenost 4 až 6 km od linie fronty, musíme vnější znaky a charakter jeho činnosti přiblížit praporu druhého sledu s opatřeními obdobnými jako u PVS divize a VS pluku.

Věnujeme-li pozornost při utajování MV za útoku spíše odstranění jejich odlišujících příznaků od bojových jednotek, pak v obraně půjde o skutečné utajení MV. Jde především o maskování skrýváním utajujícím demaskující příznaky, které musíme uskutečňovat nepřetržitě a komplexně a proti všem druhům nepřátelského průzkumu. **Maskování** je nutné vykonávat již od zahájení jejího budování a při práci na místě, je zapotřebí organizovat systematickou kontrolu maskování spojenou s opatřeními k odstranění zjištěných nedostatků. Proti vizuálnímu a fotografickému průzkumu maskujeme MV normovanými i dostupnými výpomocnými prostředky s využitím pokrytosti a členitosti terénu, denní a roční doby a klimatických podmínek. Proti infračerveným prostředkům průzkumu lze výhodně využít rostlinstvo, vlhké maskovací sítě atp. Proti radiolokačnímu průzkumu využíváme nejen koutové odražeče, ale zejména přírodní maskovací vlastnosti terénu a tzv. kombinované masky (absorpční masky spojené s maskami stínícími), které skrývají objekt jak před vizuálním, tak i radiolokačním průzkumem.

K zabezpečení **utajení** jsou rovněž velmi důležitá opatření radioelektronické ochrany (REO). Patří mezi ně utajení počtu, prostoru, kmitočtového rozsahu a provozních charakteristik radioelektronických prostředků (REP). Je nutné včas plánovat a realizovat kmitočtová, prostorová, směrová, časová a početní omezení a změny u techniky i objektů, které vyzařují elektromagnetickou energii. Dále je to vytváření více možností, způsobů a linií velení a řízení, včetně vytváření zálohy REP k náhradě zničených či vyřazených z provozu, organizace radioelektronické ochrany před rušením, a to přeladěním záložních prostředků a u jednorázových rušičů pak manévrem do jiného prostoru nebo jejich vyhledáním a zničením. Pro utajení je rovněž důležité správně rozmístit REP v terénu. Otázky radioelektronické ochrany je zapotřebí důsledně řešit a realizovat již v míru, vzhledem k možnostem nepřátelského radioelektronického průzkumu.

U MV divize a pluku dochází v současném období k velkým disparitám mezi možnostmi nepřítele určit místo velení zničit a mezi možnostmi jeho obrany a ochrany. Podle dosavadních názorů má být

obrana zabezpečována především jejich rozmístěním v prostorech chráněných bojovou sestavou vojsk, nejlépe poblíž druhých sledů a záloh. Takto je možné řešit problém obrany dílčím způsobem v obraně boji proti větším silám nepřítele. Za útoku, ale často i v obraně bude nutné k dosažení potřebné obranyschopnosti určitého MV vyčlenit k přímé obraně větší síly než je tomu dosud. Jde jak o síly, které zajišťují střežení na přístupech s důrazem na pravděpodobné směry nepřátelského napadení a možné směry pronikání jeho průzkumu, tak i síly, jež zabezpečují střežení uvnitř prostoru rozmístění. V případě napadení tyto síly zaujmají kruhovou obranu vně rozmístění místa velení se soustředěním sil a prostředků na směru napadení. Pro případ proniknutí nepřítele až do prostoru rozmístění, především u divize, je nutné organizovat a mít připravenou i **přímou obranu** jednotlivých skupin MV. Prostory rozmístění volíme na ploše u VS a TVS divize 500×500 m, u PVS divize 200×100 m a u VS a TVS pluku 300×300 m. Vzdálenost zajištění stanovíme podle situace do 300 i více metrů od kraje prostoru rozmístění MV, a to tak, aby zajišťovala včasné varování před napadením i organizované zaujetí obrany na ohroženém směru a nezvyšovala nároky na počet strážných a organizací spojení s nimi. Jsem toho názoru, že k **obraně PVS a VS divize** za útoku a při přesunech je nutné určit motostřeleckou rotu s tím, že jedna četa bude vyčleněna na PVS a zbývající část roty zůstane na VS. Část sil roty pak bude možné řešit i ochranu a obranu skupiny, která vyjíždí na **PVS**. V současnosti to může být předem připravovaná rota na BVP. Organické síly a prostředky velitelské roty divize určené ke střežení a obraně je pak možno přidělit **TVS** divize, případně je ještě doplnit vyčleněním motostřelecké čety. Stejnou sílu přímého zajištění je vhodné volit i v obraně, vzhledem k větším možnostem útočícího nepřítele napadat místa velení pozemními, aeromobilními a diverzními jednotkami.

Myslím, že u **pluku** je nutné vyčlenit ke střežení a **obraně VS**, a to jak za útoku, tak i v obraně, motostřeleckou četu nejlépe na BVP a u pluku, který je vyzbrojený OT pak četu na OT. Jedno družstvo je vhodné přidělit ke střežení a obraně **pozorovatelný pluku** a dvě zbývající ponechat na VS. Ke střežení a obraně **TVS** vyčlenit jedno motostřelecké družstvo. Tyto jednotky je účelné připravit předem na plnění úkolů a vybavit je dostatečným množstvím protitankových pro-

středků [RPG-75 a potřebným počtem protitankových a protipěchotních min].

Obrana musí být nepřetržitá a dostatečná, aby na MV divize byla jednotka schopná odrazit úder pozemního nepřítel v síle mechanizované (tankové) roty a na MV pluku v síle mechanizované (tankové) čety. Podle mého názoru je toho zapotřebí dosáhnout bez nutnosti zásahu osob, které se aktivně podílejí na rozhodovacím procesu, ale např. i řidičů, spojářů, radistů a dalších, což je v rozporu s ustanovením Oper-2-1, článku 40, podle kterého se „k odrážení nenadálého napadení využívá všech příslušníků MV“. Vyjmutí některých příslušníků MV z jeho obrany je nutné jak pro nepřetržitě řízení boje podřízených útvarů a jednotek, tak i pro možnost manévru daným místem velení. Navíc efektivnost účasti na obraně je limitována výzbrojí každého jednotlivce; možnost vyřazení funkcionářů, kteří se podílejí na rozhodovacím a řídicím procesu je při opuštění obrněných vozidel vysoká a tito kvalifikovaní odborníci jsou jen obtížně nahraditelní i na stupni divize a pluku. Otázkám PVO MV je v současné době nutné věnovat zvýšenou pozornost vzhledem ke značným možnostem nepřítel působit na ně ze vzduchu. PVO musí být organizována nepřetržitě a jejím základem je kromě utajení, především rozmístění jejich prostředků v návaznosti na rozmístění míst velení, aby byla bráněna v systému PVO divize nebo pluku. Protiletadlová raketodělostřelecká baterie pluku a jedna z baterií protiletadlového raketového pluku se zpravidla rozmisťují na předpokládaném náletovém směru poblíž VS divize a pluku. Jednotlivá MV využívají ochranných vlastností terénu a rozptýlení mezi skupinami (100 až 200 metrů) i mezi jednotlivými vozidly a v obraně i vybudovaných úkrytů. K zabezpečení PVO míst velení divize a pluku je vhodné vybavit vyčleňované jednotky obrany a ochrany družstvy střelců s protiletadlovými střelami S-2 M. Na PVS a TVS divize zařadit po družstvu střelců S-2 M z praporů, které vyčleňují jednotky obrany a ochrany, organická družstva velitelské roty je možné ponechat k PVO VS divize. Na VS pluku využít organické družstvo střelců S-2 M velitelské čety a PVO TVS pluku řeší využitím ručních a lafetovaných zbraní. Součástí PVO MV je i vyčlenění ručních zbraní k odrážení pomalých a nízkých letících cílů. Palba z nich je zahajována na zvláštní rozkaz nebo při zjevném napadení. Stanoviště střelců S-2 M je třeba volit mimo vlastní MV v sestavě zajištění na předpokláda-

ných příletových směrech. V řešení PVO má podstatný význam včasné varování před napadením v systému hlášené služby a organizace vzdušného průzkumu (pozorování). Pro jednotlivá MV to jsou pozorovatelé vyčlenění ze střelců S-2 M a vybavení nejnepříjemnějšími pomůckami, dalekohledem, prostředky k vyhlašování varovných signálů atd.

Ochranu MV divize a pluku proti ZHN je nutné organizovat v plném rozsahu, nepřetržitě a bez ohledu na to, jsou-li ZHN používány. OPZHN je realizována řadou opatření, jejichž důležitost se mění podle druhu boje. Za útoku a přesunu hlavní pozornost věnujeme maskování, využívání ochranných vlastností terénu, stálých objektů v osadách, techniky, jejich manévrovacích schopností a přiblížení vnějšího vzhledu a charakteru činnosti jednotkám druhého sledu. V obraně, při statické činnosti, spočívá těžiště v ženijním budování.

Každému MV divize a pluku je účelné přidělit družstvo radiálního a chemického průzkumu, popřípadě chemického pozorovatele vybaveného přístroji radiálního a chemického průzkumu. Svůj význam má i včasné varování a okamžité uskutečnění ochranných opatření. Důležité je rovněž rozmísťování, zvláště rozptylování MV mezi sebou, aby nedošlo k současnému vyřazení dvou (např. VS pluku a PVS nebo VS divize) jedním jaderným úderem střední mohutnosti. Rozmístění skupin uvnitř místa velení, jako relativně malého cíle, nemá z hlediska OPZHN praktický význam.

Z časové kalkulace divize a pluku prvního sledu vyplývá, že nelze ani při řešení složitějších úkolů vedení boje počítat se ženijním budováním. Jestliže doba pobytu na jednom místě nepřesáhne 4 až 6 hodin, pak je ženijní budování MV spíše demaskujícím příznakem, který upozorňuje na důležitost budovaného prostoru. Navíc tento prostor bude zpravidla opuštěn dříve, než zde budou ochranné objekty dobudovány. Proto má zvláštní důležitost v dynamických obdobích boje využívání členitosti terénu i jeho pokrytosti, kombinované rozmísťování v osadách a přilehlém terénu s využitím nejruznějších objektů, aniž by bylo nutné usku-
tečňovat jejich úpravy.

V obraně volíme MV divize a pluku tak, aby pokud možno nemusela provádět manévry po dobu vedení boje. Rozhodující pro stupeň ženijního vybudování je doba od jeho zahájení do okamžiku napadení MV nepřitelem. Z hlediska jeho napadení ZHN i ostatních prostředků ničení to

bude zpravidla ihned po jejich zjištění, což může být často již při zaujímání prostoru rozmístění či krátce po jeho zaujetí, aniž by zde byly vybudovány potřebné ochranné stavby a objekty. Proto je výhodné v případech, kdy bude relativně dostatek času, vysílat rekognoskační skupiny s ženijními jednotkami a stroji. OPZHN míst velení do doby zaujetí alespoň částečně vybudovaného prostoru rozmístění je možné řešit obdobně jako za útoku.

Pro **ženijní budování** MV na stupni pluku lze vyčlenit ženijní družstvo, autorýpadlo (UDS-110), popřípadě i dozer kolový (DOK). Uvažujeme-li objemy prací okolo 220 m³ na pozorovatelně, 1200 m³ na VS a přibližně 620 m³ na TVS, můžeme ukončit budování MV pluku za 20 až 21 hodin, z toho kryty a úkryty pro hlavní příslušníky štábu a rozhodující techniku přibližně za 8 až 10 hodin. MV pluku je tedy možné zaujmout do 10 hodin po zahájení budování, např. při přechodu do obrany ve večerních hodinách lze jej zaujmout zhruba dalšího dne. Časová kalkulace pro MV divize je jiná. Vyčleníme-li pro jejich budování dva DOK a jeden UDS-110 a předpokládáme-li objem prací na PVS asi 1200 m³, na VS 4000 m³ a TVS 1800 m³ dojdeme k závěru, že budování je třeba organizovat postupně a je výhodné využívat osad zejména k rozmístění VS a TVS divize. Vyčleněním jednoho DOK a UDS na PVS je možné jeho budování ukončit a zaujmout do 10 hodin. K budování VS zůstává jeden DOK a i když předpokládáme postupně přemístění UDS a druhého DOKu na VS, nebude jeho budování ukončeno dříve než za 24 hodin. Tuto dobu můžeme zkrátit využitím osad a jim přilehlých objektů. Při tom se doba na budování snižuje až šestkrát a čas na budování krytů a úkrytů pro hlavní funkcionáře a rozhodující techniku můžeme zkrátit přibližně na 10 hodin a VS by do

této doby mohlo zaujmout vybudovaný prostor. Budování prostoru pro TVS pak bude nutné řešit vlastními prostředky a také s využitím osad.

Po ukončení ženijního budování MV okamžitě zahajujeme přípravu záložních prostorů pro každé MV. Z kalkulace ženijního budování míst velení je zřejmé, že tyto úkoly můžeme v reálných časových lhůtách (např. za jednu noc) splnit jen s krajním vypětím sil, dovedným využitím ženijních prostředků, terénu a osad. Způsob a prostor rozmístění jednotlivého MV a stupeň jeho ženijního vybudování má také vliv na ochranu a obranu před pozemním nepřítelem, palbou dělostřelectva a údery letectva i průzkumných a palbařských systémů, ale také na protipožární ochranu aj.

V soudobém boji mají značný význam i otázky **psychické připravenosti** příslušníků míst velení. Zde je třeba zaměřit pozornost nejen proti psychologickému působení nepřítele (ideologické diverze), ale i na schopnost překonávat pracovní vypětí ve ztížených podmínkách, vliv existenční zátěže a dalších omezení.

Z hlediska ochrany je nutné zvážit také otázku odpočinku příslušníků MV, zvláště rozhodujících funkcionářů a radistů, a to jak doby, tak i místa.

Obranu a ochranu VS **organizuje** náčelník štábu a k realizaci i kontrole opatření využívá správce štábu, na TVS důstojník a štáb týlu (týlové skupiny) podle pokynů zástupce velitele pro týl a na PVS divize zpravidla zástupce velitele divize s vyčleněným důstojníkem operační skupiny.

Opatření obrany a ochrany vyjadřujeme v „Plánu obrany a ochrany VS (TVS, PVS)“, který je zpracováván zpravidla na schématu a schvaluje jej náčelník štábu a funkcionáři, kteří velí jednotlivým místům velení.

V článku jsem se nevyjádřil ke všem oblastem a problémům obrany a ochrany soudobých MV na taktickém stupni. Poukázal jsem především na některé změny, které vyplývají pro organizaci obrany a ochrany z přiblížení míst velení k bojovým jednotkám i ze vzrůstající možnosti nepřátelského působení. Uvedená opatření jsou spojena se současnými možnostmi divize a pluku a je nutné neustále sledovat další vývoj MV i jejich obranu a ochranu. Myslím, že zavedení automatizovaného systému velení PASUV na taktickém stupni bude vyžadovat přehodnocení některých vžitých opatření i metod práce. Obrana a ochrana míst velení se dále zvýší jejich vybavením obrněnou technikou, která bude odpovídat vzhledem i možnostmi bojovým jednotkám.

JEŠTĚ K POUŽITÍ DĚLOSTŘELECTVA

Ve Vojenské myslí č. 1/1986 vyjádřil plukovník doc. Ing. Milan Novotný, CSc., některé osobní názory na možné změny operačního a bojového použití dělostřelectva. Správně postihl hlavní směry vývoje v přezbrojování dělostřelectva, a na základě rozboru jejich vlivu vyvozuje vhodnost a účelnost změn v jeho použití při vedení bojové činnosti. Podle našeho mínění nelze ale se všemi názory autora souhlasit.

Nesprávností je autorovo ztotožnění se s jím vytvořeným idealizovaným modelem organizační výstavby, s parametry dělostřelecké výzbroje a munice s cílovým řešením přezbrojování dělostřelectva. To je ale limitováno závislostmi na ekonomických i technických podmínkách současnosti. Je opomenuta i důležitá skutečnost, že zavádění nových zbraní je postupný, nepřetržitý proces. Proto i v dělostřelectvu bude pro každou jeho etapu charakteristickým rysem existence moderních palebných i zabezpečovacích prostředků vedle zbraní a techniky starší konstrukce. Ty se budou svými takticko-technickými parametry od moderní bojové techniky často značně lišit. Ve zjednodušeném pojetí se to týká i možnosti použití nové, účinnější dělostřelecké munice. To je třeba vzít v úvahu a závěry zmíněného článku budou mít tím menší možnost uplatnění, čím více se bude odlišovat skutečný stav od autorem vytvořeného modelu.

Některé autorovy úvahy o možnostech manévru palbou a pohybem vycházejí z nesprávných předpokladů, a ty jsou proto nereálné. Chybného zjednodušení se dopouští především v úvaze o dostřelu děl jako podmínce pro uskutečnění manévru v prostorech palebných postavení dělostřelectva. Předpoklad, že „dostřel nových dělostřeleckých zbraňových systémů může být kolem 30 km“ je neúplný. Ne všechny dělostřelecké zbraně budou mít takový dostřel. Bylo by to z hlediska jejich předurčení k plnění určitých palebných úkolů neekono-

mické. Např. palebná podpora boje motostřeleckých a tankových jednotek nevyžaduje mít děla, minomety a raketomety s takovým dostřelem, jako potřebuje dělostřelectvo v přímé podřízenosti velitele armády. Autor článku sám na tento problém naráží v části, která řeší palebný doprovod vojsk. Nutné je ale si připomenout i další aspekty, jako je závislost konstrukce zbraně a tím i její hmotnosti a rozměry na délce maximálního dostřelu, problémy s hmotností munice a z toho vyplývající přepravní možnosti, rychlost palby apod. Je správné proto předpokládat, že jen část dělostřelectva bude mít dostřel „kolem 30 km“ (i delší), ale ne všechno dělostřelectvo. Rozmístění dělostřeleckých oddílů v prostoru palebných postavení nebude z tohoto důvodu i rovnoměrné, jak uvažuje autor zmíněného článku.

Tvrzení, že „dělostřelectvo je většinou vyváděno do palebných postavení v noci před zahájením např. palebné přípravy“, není opodstatněné. Opomíjena je platná zásada pro bojovou činnost jednotek samohybného dělostřelectva, včetně raketometných jednotek. **Tyto jednotky v době, kdy nevedou palbu, jsou ve vyčkávacím postavení (technickém postavení) a palebná postavení zaujímají až bezprostředně před zahájením palebné činnosti.** Pokud to tak není organizováno, je to v rozporu se zásadami platných bojových řádů. Neplatí to pochopitelně pro hotovostní dělostřelecké jednotky, pro dělostřelectvo určené k plnění palebných úkolů v období zabezpečení přesunu vojsk a obdobné případy. Rozhodující pro stanovení doby vyvedení dělostřelectva do prostoru palebných postavení bude konkrétní situace na bojišti a snaha utajit zámýsl vedení operace (boje). Ponechat v období přípravy útoku část dělostřelectva ve „výchozím prostoru, mimo dosah průzkumných prostředků a dostřelu dělostřelectva nepříteli“ a vyvádět je „teprve se zahájením postupu hlavních sil z toho prostoru“ je možné jen pro menší část a nikoli pro „rozhodující část“. I při podstatném zvýšení počtu samohybných dělostřeleckých zbraní v motostřeleckých a tankových divizích bude nutné k dosažení požadovaného stupně palebného zničení nepříteli použít dělostřelectvo v přímé podřízenosti velitele armády a zpravidla i přibrat další dělostřelecké oddíly a skupiny z jiných úseků fronty. Vyvádět toto dělostřelectvo do vyčkávacích prostorů je neefektivní a z časového hlediska většinou neuskutečnitelné.

K volbě bojových sestav dělostřelectva. Není možné slučovat termíny „bojová sestava dělostřelectva“ a „palebná postavení“. Je správné požadovat větší využití ochranných vlastností terénu a terénních objektů při volbě vyčkávacích a technických postavení. V případě palebných postavení, odkud dělostřelectvo působí jen omezenou dobu, je prvotní a rozhodující nutnost respektovat požadavky technických podmínek pro vedení palby i zásad bezpečnosti.

Požadavky na palebné ničení nepříteli při plnění daného operačního úkolu převyšují většinou možnosti dělostřelectva. Z rozboru počtu objektů v bojových sestavách nepříteli lze vyvodit, že ani při realizaci kvalitativních změn ve výzbroji a munici dělostřelectva (reálných) nebudou existovat možnosti pro vytvoření „zálohy“ z posilového dělostřelectva, jak navrhuje autor článku. Požadavek na vybojování palebné převahy tuto skutečnost ještě zvýrazňuje. Způsob doplňování ztrát v průběhu vedení operace je proto řešen jiným způsobem a lze předpokládat, že zůstane zachován i v dalším období. Názor autora článku, že „snížení počtu hlavní u útvarů prvního sledu o tuto zálohu by mělo být vyrovnáno jejich podstatně vyšší kvalitou“, má jen proklamační charakter.

Organizace dělostřelectva a tím i počet dělostřeleckých zbraní ve výzbroji vychází především z úkolů, které dělostřelectvo bude plnit při vedení operace a boje. Vzhledem k hospodárnosti, materiálně technickému, týlovému a zdravotnickému zabezpečení, velení, organizaci uchování bojeschopnosti i dalším hlediskům by nebylo účelné mít více dělostřelectva, než je nezbytné. Pokud kvalita nových dělostřeleckých zbraní, munice a jiné bojové techniky je schopna nahradit kvantitu, pak se to odráží i ve změnách počtu dělostřelectva na jednotlivých stupních velení.

Některé názory na změny v organizaci a vedení palebného ničení nepřítel v článku nejsou přesvědčivé ani dostatečně zdůvodněny. Pomineme-li nevhodné zjednodušení rozboru jednotlivých období činnosti dělostřelectva, kdy je řešení vztahováno jen na jeden z operačních úkolů útočné operace, nelze se plně ztotožnit ani s některými autorovými závěry. Je nutné si v první řadě uvědomit, co je cílem palebného ničení nepřítel v daném období.

Bojový řád pozemního vojska ČSLA charakterizuje cíl období palebného zabezpečení přesunu vojsk jako „znemožnit působení nepřítel proti přibližující se vojskům a současně nedovolit předčasné zjištění složení a uskupení raketového vojska a dělostřelectva na směru hlavního úderu a dobu zahájení útoku“. Není-li účelnost, opodstatněnost a vhodnost taktó zformulovaného cíle vyvrácena nebo zpochybněna (a autor to zřejmě neměl ani v úmyslu, jak vyplývá z jeho některých dalších názorů v článku), pak jím navrhované zahrnutí do palebného ničení této etapy dalších, rozsahem velkých objektů, není správné. Vždyť umlčování druhých sledů a záloh nepřítel nutné vyžaduje zapojit do palebné činnosti značně větší množství dělostřelectva a tím nejen předčasné zjistit jeho uskupení, ale i podstatně dříve je vystavit palebnému působení nepřítel. Aspekt utajení hlavního úderu byl by také vážně narušen a to dříve, než je žádoucí. Domníváme se, že myšlenka zvýšení objemu palebného působení na druhé sledy a zálohy je správná, ale v jiném období palebného ničení.

Palebná příprava zteče nemůže být, jak to činí autor, jen vztahována k dělostřelectvu. Dělostřelecká příprava je součástí palebné přípravy zteče. Stanovení její délky podle povoleného režimu palby děl neodpovídá již současným zásadám. Dlouhá doba palby snižuje její efektivnost. Ovlivňuje-li režim palby dobu palebné přípravy, resp. trvání palebných přepadů dělostřelectva, je třeba zvýšit počet dělostřelectva.

Palebná podpora zteče úzce souvisí s palebnou přípravou zteče. Propočty ukazují, že požadovaného stupně zničení nepřítel nebude zpravidla dosaženo v palebné přípravě zteče. V úvahu je taktéž nutné vzít, že ne všechny cíle do hloubky brigád prvního sledu nepřítel vlastní průzkum zjistí. Zenijní vybudování obrany umožní uchování bojeschopnosti části jednotek, palebných a protitankových prostředků nepřítel. „Pokrytí“ palbou je právě ten faktor, který jejich bojovou činnost výrazně oslabí v době, kdy budou odrážet zteč útočících vojsk a zadržovat postup do hloubky obrany. Proto také Bojový řád pozemního vojska ČSLA uvádí řadu metod dělostřelecké podpory zteče a dává zcela konkrétní návod k volbě vhodné metody. S názorem, že za podmínek uskutečnění kvalitativních změn ve výzbroji dělostřelectva postačuje použít k dělostřelecké podpoře zteče jen jednoduchého postupného soustředění palby a soustředění palby na jednotlivé cíle, nelze souhlasit. Příliš přeceňuje jen jedno hledisko a další souvislosti opomíjí.

Na nepřesných údajích je založena i úvaha o možnosti ničit nepřátelské vrtulníky ve vyčkávacích prostorech. Tyto prostory se nacházejí ve vzdálenosti 20 až 30 km i dále od předního okraje a nikoli, jak uvádí autor článku, 6 až 10 km, popřípadě 8 až 12 km. Vyplývá z toho, že většinou budou nepřátelské bitevní vrtulníky ve vyčkávacích prostorech na hranicích, ale častěji mimo dosah vlastní dělostřelectva.

Na závěr ještě poznámka k účasti dělostřelectva v „radioelektronickém úderu“. Současné pojetí palebného ničení nepřítele má komplexní charakter. Neoddělitelnou jeho součástí je i ničení radioelektronických a optoelektronických prostředků nepřítele. Je neopodstatněné proto tvrdit, že rozhodující pro ničení těchto prostředků je palebný úder dělostřelectva vedený v rámci radioelektronického úderu.

Uvedené připomínky a vyjádřená zpochybnění některých názorů plukovníka doc. Ing. Novotného, CSc. si nekladou za cíl vyvrátit oprávněnost i účelnost vyslovení jiných názorů na možné použití dělostřelectva, které se liší od zásad uvedených v současných bojových řádech. Snahou bylo ukázat na nepřesnosti nebo mylné úvahy. Přitom vyjádření autora článku v závěru k tomu podněcuje. Domníváme se, že k této problematice by se měli vyslovit i další čtenáři časopisu, zejména z řad velitelů a štábů RVD.

VLIV NOVÉ LETECKÉ TECHNIKY NA PRINCIPY OPERAČNÍHO POUŽITÍ FRONTOVÉHO LETECTVA

Jedním z objektivních faktorů, který má rozhodující význam ve vojenském umění, jsou bojové prostředky — zbraně a bojová technika. Již Bedřich Engels dostatečně dokázal, že zavedení nových technických prostředků pro vedení ozbrojeného zápasu sebou nutně přinášelo změny a dokonce naprosté zvraty ve způsobech vedení válek. Historie válek správnost této teze jen potvrdila. V dané historické etapě vznik střelných zbraní, zavedení tanků a letadel, objev jaderných zbraní a raketové techniky způsobil zásadní změny ve vojenství. Jestliže změny ve vojenském umění závisí na kvalitě zbraní a bojové techniky, vystupuje do popředí i druhá stránka, která spočívá v jejich využití. Vedení válek ukázalo, že vojenské umění za rozvojem techniky často zaostávalo. Jen socialistická vojenská věda je schopna zaujmout dialektický přístup k těmto otázkám a umožňuje včas kompenzovat tento rozdíl. To platí i pro takový vysoce technický druh ozbrojených sil, jakým je letectvo.

Frontové letectvo jako jeden z druhů letectva, začleněné do sestavy frontu, představuje velkou údernou sílu, důležitý prostředek protivzdušné obrany, vzdušného průzkumu a letecké dopravy. Operační umění letectva je ovlivňováno nejen vlastnostmi a možnostmi soudobé letecké techniky, zvláště letounů tzv. třetí generace, ale i zaváděním nových zbraňových systémů a modernizací bojové techniky v jiných druzích ozbrojených sil.

Letouny nejnovější konstrukce, které jsou postupně zaváděny do výzbroje frontového letectva, vynikají vysokými rychlostmi, možnostmi plnit bojové úkoly v malých výškách i ve stratosféře, za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci. Zvyšuje se jejich dolet, nosnost, prostředky ničení jsou dokonalejší, a to jak z hlediska jejich možností proti pozemním a vzdušným cílům na relativně velké vzdálenosti s vysokou přesností, tak i z hlediska jejich ničivých účinků. Automatizovány jsou prostředky řízení letounů na zemi i ve vzduchu, navigační systémy, stílečné a bombardovací vybavení, průzkumná a vyhodnocovací technika atd., jako důsledek elektronizace. V souvislosti s tím vzniká řada otázek, jež se promítají do:

- ekonomické oblasti výroby nových letounů,
- přípravy osádek,
- technického a ostatního zabezpečujícího personálu,
- složení letectva a jeho organizačních struktur,
- jednotlivých druhů zabezpečení,
- oblasti velení a řízení,
- principů operačního použití letectva.

Vývoj a výroba nejmodernějších letounů je mnohem složitější, náročnější a nesrovnatelně nákladnější, než tomu bylo v nedávné minulosti (např. před 25—30 lety). Zcela nová je technologie zpracování materiálů jak pro výrobu trupových částí, tak i leteckých motorů. Vývoj elektronizace a laserové techniky vede k instalaci automatických zařízení do letounů pro všechny fáze letu a plnění bojových úkolů. Tyto skutečnosti se odrážejí jak v míru, tak i za války. Žádná, ani ekonomicky nejsilnější země a její armáda nebude mít letectvo plně vyzbrojeno nejnovějšími typy letounů. Poslední léta ukazují, že z hlediska uvedených skutečností se mění cyklus přezbrojování. Již dnes je zřejmé, že soudobé letectvo je vyzbrojeno zčásti nejmodernější (perspektivní, špičkovou) technikou, zčásti letouny soudobými (tj. předcházejícími typy, které jsou masově zavedeny) a zčásti letouny starších konstrukcí (ve srovnání s nejnovějšími letouny — letouny zastaralými). Procentuální složení takovýchto typů letounů (v podstatě tří generací) závisí na řadě faktorů, jako jsou ekonomické možnosti daného státu, důležitost válčiště a strategického směru a z toho vyplývající úkoly a místa letectva. V tomto složení bude letectvo vstupovat napřípadě i do války, což se logicky odrazí ve způsobu jeho použití v počátečním období války. Rozhodný charakter počátečního období války, ať již bude zahájena s použitím konvenčních prostředků ničení, tím více bude-li od samého počátku válkou jadernou, se ve svém důsledku může projevit v letectvu vysokými ztrátami, v krajním případě, v určitých prostorech a na některých směrech jeho účinným vyřazením. Takovým příkladem bylo např. zničení polského letectva po přepadení Polska fašistickým Německem v roce 1939, nebo vysoké ztráty sovětského letectva přihraničních frontů v prvních dnech Velké vlastenecké války i vyřazení egyptského letectva v izraelsko-egyptské válce v r. 1968. Doplnění letectva za této situace, zvláště nejnovější technikou, bude záležitostí dlouhodobější, vyvolanou jak náročností přechodu všech odvětví leteckého průmyslu na válečnou výrobu, tak i náročností samotné výroby. Dodávka letounů z válečné výroby nebude zřejmě možné uskutečnit v takovém tempu a počtech, jako tomu bylo v období druhé světové války. Např. v červenci 1941 vyrobil letecký průmysl SSSR 1800, ale v září téhož roku již 2329 bojových letounů

posledních konstrukcí, což byl více než dvojnásobek průměrné měsíční výroby z první poloviny roku 1941. Za období od 1. července roku 1941 do 10. května roku 1945 vyrobil letecký průmysl Sovětského svazu neuvěřitelné množství 125 655 letounů ve 25 typech. To představovalo měsíční průměrnou výrobu 2731 a denní průměrnou výrobu 90 letounů.

Z těchto skutečností vyplývají tyto závěry:

— Možnosti plné úhrady ztrát na letecké technice, zvláště na počátku války, budou omezené. Hlavním způsobem úhrady ztrát na válčišti nebo jeho jednotlivých směrech bude manévr leteckými útvary, svazky nebo i celými svazy z jiného válčiště nebo směru.

— Operační použití letectva je nutné organizovat tak, aby vlastní ztráty na letectvu byly minimální. V této souvislosti vystupují do popředí principy:

- **aktivní bojové činnosti,**
- **hromadného použití proti rozhodujícím cílům nepřítele,**
- **překvapení co do času a prostoru,**
- **efektivního využití sil a prostředků.**

Toho lze dosáhnout formou vzdušných operací na válčišti a hromadných úderů v pásmu fronty s cílem rychlého vybojování nadvlády ve vzduchu zničením jaderných prostředků nepřítele, vyřazením jeho protivzdušné obrany s následným přechodem bojové činnosti letectva k ničení hlavních uskupení pozemních vojsk.

Mimořádný význam bude mít zabezpečení letectva na letištích. Do této oblasti spadají všechna opatření, která shrnujeme pod pojem ochrana a obrana letišť. Spočívají zvláště v protivzdušné a pozemní obraně letišť, jejich odolnosti, maskování, klamně činnosti i rychlém obnovení bojeschopnosti leteckých útvarů a provozuschopnosti letišť po úderech nepřítele.

I při všech opatřeních k zabránění ztrát je nutné po určitém období vedení války počítat se ztrátami letounů, jejichž úhrada v průběhu jedné operace nebude pravděpodobně možná. Proto ke splnění stanovených úkolů a dodržení plánovaného úsilí bude nezbytné využívat letouny k většímu počtu opakovaných vzletů, což moderní letecká technika umožňuje. Stupeň využití letounů bude v tomto případě závislý na možnostech osádek.

Příprava osádek soudobých letounů je po všech stránkách náročnější, počínaje jejich výběrem i z hlediska fyzického, inteligenčního i psychologického. Příprava pilotů na letouny třetí generace představuje složitý, v míru 5—7letý cyklus. Ve válečných podmínkách při všech možnostech jeho zkrácení lze předpokládat, že příprava osádek nebude přesahovat 1 až 2 roky v závislosti na stupni konečné připravenosti osádky.

Již zkušenosti z druhé světové války potvrdily, že počet bojových vzletů osádek je omezený a je dán určitou hranicí fyzických a psychických kvalit jednotlivců, nemá-li docházet ke zbytečným ztrátám v důsledku jejich vyčerpání. Ustálily se určité normy, kdy za normální bojové úsilí se podle druhu letectva počítají 1—2 bojové vzlety denně, za zvýšené nad a snížené pod tuto hranici. S možnostmi využití moderní letecké techniky k většímu počtu opakovaných vzletů, ale omezených možností osádek i v souvislosti s úhradou ztrát létajícího personálu sehrává stále větší roli poměr počtu osádek k počtu letou-

nů, tzv. **koeficient osádek**. V souvislosti s tím je třeba poznamenat, že jeho optimální stanovení není jednoduché a nelze ani tvrdit, že když je koeficient osádek vyšší, je i situace lepší. Je-li příliš vysoký, promítá se to do mírového výcviku, ve složitosti udržovat velký počet osádek v bojeschopném stavu, vysoký nálet hodin na letoun, což snižuje letový resurs letounů. Zvyšuje se potřeba materiálních prostředků především pohonných hmot a letecké munice. Při všech snahách i praktickém zavádění stále nových a dokonalejších zařízení pro simulování letu (trenažérů) používaných pro přípravu osádek na zemi, nelze jimi nahradit skutečný let a skutečné procvičení úkolů bojového použití. Za určitou optimální hranici koeficientu osádek lze považovat dvě osádky na letoun, čímž je zabezpečena úhrada ztrát, udržení požadovaného bojového úsilí i obsazení letounů, kterými budou v průběhu války letecké útvary doplňovány.

S touto otázkou zároveň souvisí i **poměr ztrát osádek a letounů**. Přesto, že jde o značnou variabilitu tohoto problému, lze určité předpokady stanovit. Je pravděpodobné, že každá ztráta letounu ve vzduchu nad nepřátelským územím bude mít za následek i ztrátu osádky. Při ztrátách letounů nad vlastním územím může být část osádek zachráněna. Pravděpodobnost ztrát způsobených údery nepřítelů na letiště závisí na celé řadě faktorů a nelze vyloučit ani výjimečné situace. Za takovouto situaci lze považovat možnost zničení a vyrazení všech nebo téměř všech letounů leteckého pluku, zatím co osádky nemusí být postiženy vůbec. Za jiných podmínek může dojít k situaci zcela opačné. Vyloučíme-li tyto extrémy nebo je budeme považovat za výjimečné, potvrzuje se, že ztráty na letounech budou vždy vyšší než na osádkách. Simulací úderů nepřítelů na letiště frontového letectva v pásmu frontu vyplynul závěr, že poměr ztrát za frontovou operaci osádky — letouny bude 0,5—0,7 : 1.

Z toho lze vyvodit tyto závěry:

Osádky letounů představují u letectva nejcennější prvek. Jejich výcvik je i ve válečných podmínkách časově náročný a nákladný. Dodržení principů operačního použití letectva, jako je rozhodnost, aktivnost, maximální bojové úsilí a nepřetržitě působení na nepřítel, závisí především na počtech osádek a kvalitě jejich připravenosti.

Úhrada ztrát osádek bude ve srovnání s úhradou letounů časově delší, neboť letouny mohou být používány k většímu počtu vzletů než je tomu u osádek. Je nezbytné mít větší počet osádek než letounů.

V souvislosti s úlohou a místem frontového letectva, jeho možnostmi i v souvislosti s rozvojem jiných druhů vojsk frontu, se do popředí dostává otázka **složení frontového letectva z hlediska jeho jednotlivých druhů**. V období Velké vlastenecké války mělo frontové letectvo Sovětské armády organizované do leteckých armád různý počet leteckých divízií a pluků. V **tabulce** jsem pro ilustraci uvedl složení některých leteckých armád zasazených na sovětsko-německé frontě.

Z přehledu vyplývá, že poměr mezi stíhacím a úderným letectvem (bitevním a bombardovacím) byl vyrovnán, nebo byl spíše ve prospěch úderného letectva. I za tehdejší situace, kdy hlavním prostředkem protivzdušné obrany bylo právě stíhací letectvo, měly letecké armády potřebnou údernou sílu. Potřeba vysoké úderné síly letectva nejenže platí i v současné době, ale ještě se zvyzrazňuje. Je to vyvoláno rozmachem a dynamikou vedení soudobých ope-

Tabulka

Letecká armáda	Počet leteckých divízií				Celkem
	stíhacích	bitevních	bombardovacích	smíšených	
1. LA	5	5	2	1	13
2. LA	3	3	2		8
3. LA	3	2	1		6
4. LA	3	1	2		6
8. LA	5	2	3		10
9. LA	3	2	2		7
Celkem v uvedených šesti LA	22	15	12	1	50

rací, charakteristikou objektů ničení i požadavkem v nejkratším čase zničit cíle prvního pořadí, jako jsou raketové a jaderné prostředky nepřítele, jeho letectvo, prostředky protivzdušné obrany, radioelektronického boje a další. Nutností je, aby ve složení frontového letectva byl výraznější poměr ve prospěch úderného letectva. To je dnes dáno již tím, že hlavním prostředkem protivzdušné obrany se stalo protiletadlové raketové vojsko s vysokými bojovými možnostmi, i když úloha stíhacího letectva je nadále důležitá a nemůže být zcela nahrazena pozemními prostředky PVO. Mimoto stíhací letectvo bude i nadále plnit úkoly zabezpečení bojové činnosti jiných druhů letectva.

K nejdůležitějším prostředkům schopným zabezpečit štáby a vojska průzkumnými údaji nutnými především pro palebné prostředky frontu (tj. raketové vojsko, dělostřelectvo i vlastní letectvo) patří i průzkumné letectvo. Nároky na vedení nepřetržitého vzdušného průzkumu, rychlé vyhodnocování a předávání zpráv i počet objektů operačního významu má vliv na kvalitu i počty průzkumných letounů.

Mají-li být dodrženy takové principy operačního použití frontového letectva, jako je vysoká úderná síla, hromadné použití proti rozhodujícím cílům a nepřetržitě působení na nepřítele, vyplývají tyto závěry: Složení musí plně odpovídat jeho určení a úkolům. Pořadí důležitosti úkolů je následující:

- ničení nepřítele na zemi a ve vzduchu v jeho operační, taktické hloubce,
- vedení vzdušného průzkumu,
- dopravní a speciální úkoly.

Procentuální složení jednotlivých druhů frontového letectva je, ale i nadále bude závislé na úloze a úkolech frontu na daném válčisti. Proto je nelze stanovit šablonovitě, i když v obecné podobě by mělo mít okolo 50 % úderného letectva (bombardovacího, stíhacího bombardovacího a bitevního), 25 % stíhacího, 15 % průzkumného a 10 % dopravního (dopravního výsadkového, popřípadě speciálního) letectva.

Při zabezpečení operačního použití frontového letectva se náročnost a složitost nové letecké techniky nejvíce projevuje v inženýrském leteckém, materiálně technickém a letištním zabezpečení.

Inženýrské letecké zabezpečení z hlediska provozu a udržení nové letecké techniky na požadovaném stupni technické pohotovosti předpokládá mít kádry připravené na vysoké úrovni. Zvyšuje se počet odborností inženýrské letecké služby a stále vyšší je počet profesionálních pracovníků [vojáků z povolání]. V souvislosti s požadavkem vysokého bojového úsilí, které, jak jsem již uvedl, může být dosahováno vyššími koeficienty osádek i možnostmi letecké techniky, vyvstává však problém schopnosti personálu inženýrské letecké služby, v tzv. jednoduchém obložení, splnit požadované úkoly. Týká se to jak pravidelné údržby letounů, tak zejména oprav, které v polních podmínkách budou vzhledem k technologii složitější a náročnější.

V **materiálně technickém zabezpečení** jde hlavně o přísun hlavních druhů materiálních prostředků, tj. leteckých pohonných hmot a letecké munice. Letouny třetí generace mají ve srovnání s předcházejícími typy letounů 2–3krát větší spotřebu paliva a jejich pumová zátěž (nosnost prostředků ničení) je rovněž nejméně 2krát vyšší. Nové druhy letecké munice zvláště řízené rakety vyžadují ukládání ve speciálních (temperovaných) skladech a speciální zařízení pro jejich přepravu k bojovému použití. Vzrostly požadavky na přepravní kapacity leteckých pohonných hmot i letecké munice. To se odráží ve větším počtu přepravních prostředků i nových způsobů dopravy, jako je např. zásobování leteckým palivem dálkovým potrubím.

Moderní letectvo je stále více závislé na letištích s pevným povrchem vzletových a přistávacích drah o velké únosnosti a vysokými nároky na jejich čistotu. Požadavky na letouny s kolovým startem zatím nesplnily dané očekávání, protože nedosahují parametrů klasického letounu. Proto i **letištní zabezpečení** zejména v polních podmínkách je mnohem náročnější. Výstavba letišť pro letištní manévry v hloubce území nepřítel dosavadními metodami je neuskutečnitelná. Proto včasné obsazení pokud možno nepoškozených letišť nepřítel a využití dálničních a silničních úseků bude mít mimořádný význam. Toho si musí být vědomi nejen letečtí, ale především vševědcoví velitelé. Výstavba letišť nekonvenčními způsoby, jako je zpevňování vzletových a přistávacích drah novými druhy materiálu, chemickou cestou nebo jinými metodami, není zatím uspokojivě vyřešena.

Soudobá letiště představují velkoplošný objekt, který lze zcela zamaskovat jen velmi obtížně. Proto vzrůstá význam zodolňování letišť výstavbou úkrytů pro živou sílu, letouny, zabezpečovací techniku a odolných skladů. Stále platí zásada, že ty síly a prostředky, které nejsou na letištích nezbytné, musí být v rozptylových prostorech mimo ohrožení. Na letištích, kde nejsou vybudovány úkryty pro letouny, musí být zabezpečen rozptýl letounů, což vyžaduje budování rozptylových prostorů i komunikací k nim.

Podle uvedených druhů zabezpečení frontového letectva, ale i dalších otázek, se potvrzuje závěr, že stále roste poměr počtu osob na jeden letoun. Byl-li tento poměr v období druhé světové války asi 30 osob na letoun [včetně orgánů velení a veškerého zabezpečení], pohybuje se dnes v hodnotě 60–80 osob na letoun. Tento negativní jev je však kompenzován několikanásobnou efektivností moderní letecké techniky.

Důležité místo v operačním použití frontového letectva má princip **centralizovaného velení**, které umožňuje použít letectvo podle jednoho zámyslu, hromadně, na nejdůležitějších směrech a proti rozhodujícím objektům nepřítele. Při vedení soudobých operací vystupuje do popředí důležitý faktor, kterým je čas. Jestliže v období druhé světové války se frontová operace a tedy i bojová činnost letectva plánovala 20—30 dnů, zkrátila se tato doba dnes na několik desítek hodin. Tato skutečnost výrazně ovlivňuje způsoby práce leteckých štábů, uspořádání míst velení a jejich funkcí i organizaci orgánů velení letectva. Stále naléhavější je potřeba vybudovat technickou bázi pro zabezpečení velení. Objektivní zhodnocení situace nepřítele, vlastních vojsk i podmínek bojové činnosti jak při plánování, tak v průběhu vedení bojové činnosti jako základ pro rozhodnutí velitelů představuje shromáždění a zpracování takového množství informací, které nelze v daných časech zvládnout bez odpovídající techniky. K tomu přistupuje požadavek neprodleného doručení rozkazů, nařízení a hlášení i výměny součinnostních údajů. To se promítá nejen do oblasti operačního a bojového velení, ale i do jednotlivých druhů zabezpečení. Využití výpočetní techniky v leteckých štábech je jen počátkem procesu automatizace celého systému velení a řízení frontového letectva. Nutnost automatizace velení letectvu na operačním stupni je stále naléhavější již proto, že dnes jsou automatizovány některé prvky zbraňových systémů, jinak řečeno prvky velení taktického stupně. Cesta k automatizaci velení frontovému letectvu na operačním stupni nebude nijak snadná. Bude nutné vyřešit řadu problémů v systému velení frontu, jeho podsystémech co do druhů vojsk a druhů zabezpečení, přičemž téměř ve všech jsou úzké vazby na frontové letectvo. Již dnes se setkáváme s řadou protichůdných požadavků a je otázkou času jejich dořešení. Složitější jsou spíše obecné požadavky na automatizaci systému velení, které spočívají např. ve vysoké mobilitě, spolehlivosti, nezávislosti na stacionárních přenosových cestách celého systému velení frontu a tedy i podsystému frontového letectva.

S velením a řízením frontového letectva bezprostředně souvisí **součinnost** s druhy vojsk frontu, letectvem sousedních frontů a vojskem PVOS. Nemůže být tedy proces automatizace velení letectvu řešen bez návaznosti na ně. Možnost vedení operací vojsky spojeneckého složení, účast letectva ve vzdušných a protivzdušných operacích na válčišti klade další požadavky na automatizaci velení v rámci Varšavské smlouvy. Proto otázka automatizace velení frontovému letectvu přesahuje rámec národních armád, stává se záležitostí všem společnou, kterou při rozdělení úsilí na jednotlivé státy bude možné vyřešit.

Cílem tohoto článku bylo ukázat aktuální otázky vlivu moderní letecké techniky na principy operačního použití letectva v soudobých operacích. Článek nemohl vyčerpat celou uvedenou problematiku, může však být námětem pro podrobnější a kolektivnější posouzení těchto i jiných otázek na stránkách Vojenské mysli.

SOUČINNOST VOJSKA PVO S FRONTOVÝM LETECTVEM

Jedním z důležitých úkolů v soudobém ozbrojeném zápase bude boj proti nepřátelským silám vzdušného napadení. Ničení prostředků vzdušného napadení se bude uskutečňovat především spojeným úsilím frontového letectva a vojska PVO frontu v součinnosti s ostatními druhy vojsk frontu. Za těchto podmínek bude přesná součinnost sil a prostředků letectva a vojska PVO velmi důležitým činitelem k úspěšnému odražení sil vzdušného napadení nepřítel. Podstata této součinnosti bude spočívat ve vzájemné sladění činnosti při plnění bojových úkolů zaměřené k dosažení společného cíle protivzdušné obrany, tj. k zabránění úderů nepřátelských sil vzdušného napadení na bráněné prostory a objekty.

Součinnost je neoddělitelnou součástí rozhodnutí pro organizaci a vedení protivzdušné obrany. Proto je organizována centralizovaně na základě jednotného zámyslu a plánu protivzdušné obrany. Úzké součinnosti sil a prostředků vojska PVO s frontovým letectvem může být dosaženo pouze za předpokladu, že je včas organizována a za bojové činnosti nepřetržitě udržována. Cílevědomostí a přesností součinnosti v průběhu bojové činnosti lze dosáhnout nepřetržitou organizátorskou činností velitelů a štábů, správným chápáním soudobé PVO a používáním sil a prostředků PVO a letectva, neustálou znalostí situace, spolehlivě pracujícím spo-

jením, osobním stykem velitelů a příslušníků štábů součinnostních vojsk a jejich vzájemnou snahou o splnění uložených úkolů. Organizace součinnosti mezi vojskem PVO a frontovým letectvem zahrnuje rozsáhlý komplex různých opatření, která uskutečňují velitel vojska PVO a velitel frontového letectva, štáby všech stupňů vojska. Jsou zaměřena na sladění bojové činnosti z hlediska účelu, místa, času a způsobů plnění uložených úkolů.

V současné době vojsko PVO pozemního vojska disponuje moderními, vysoce účinnými palebnými prostředky, jejichž organickou součástí jsou i automatizované systémy velení. Zvyšování palebné mohutnosti, modernizace výzbroje a zkvalitňování celkových bojových možností probíhá i u frontového letectva. Tím dochází ke kvalitativně novým podmínkám v oblasti součinnosti. Při plnění společného úkolu nesmírně narůstají nároky na včasnou vzájemnou informovanost, přenos informací o vzdušném nepříteli a účelné sladění bojové činnosti jednotlivých prostředků PVO.

Vzdušné a protivzdušné operace jako nedílná součást soudobého ozbrojeného zápasu přinášejí do oblasti součinnosti některé zvláštnosti. Při vedení těchto operací už nejde jen o součinnost sil a prostředků PVO, ale především o součinnosti s úderným a průzkumným letec-

tvem, s vojskovým letectvem — s letectvem jako celkem. Nelze opomenout, že mimo letectva a vojska PVO plní závažné úkoly v protivzdušných operacích i další druhy vojsk jako raketové vojsko a dělostřelectvo a síly a prostředky radioelektronického boje v souladu s rozhodnutím velitele frontu.

Proto problematika součinnosti svým rozsahem, závažností a kvalitativně novým pojetím vyžaduje zvláštní pozornost, praktické procvičování a přijímání odpovídajících organizačních a technických opatření už v míru. Je a musí být součástí společné přípravy k bojové činnosti letectva a vojska PVO pozemního vojska.

Společná příprava k bojové činnosti, kterou se rozumí současně procvičování úkolů bojové přípravy ve společném prostoru, v téže době a podle jednotného zámyslu svazky, útvary a jednotkami vojska PVO pozemního vojska na jedné straně a frontového letectva na straně druhé je řešena v Metodických směrnicích pro organizaci a provádění společné přípravy k bojové činnosti letectva a vojska PVO pozemního vojska. Velitelé a náčelníci všech stupňů musí ustanovení této směrnice využívat tvůrčím způsobem a přitom vycházet z konkrétních podmínek, stanovených bojových úkolů, z úkolů bojové přípravy a úrovně vycvičenosti jednotek, útvarů a svazků, které se zúčastní společného cvičení. (Pod pojmem společné cvičení se rozumí plnění úkolů bojové přípravy, nácviky a cvičení svazků, útvarů a jednotek letectva a vojska PVO pozemního vojska.)

Základ společné přípravy tvoří Rozkaz ministra národní obrany pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce, ustanovení organizačně metodických směrnic pro přípravu letectva, metodických směrnic pro přípravu protiletadlových útvarů a svazků vojska PVO pozemního vojska a ustanovení platných předpisů a programů bojové přípravy.

Úkoly společné přípravy se plní na cvičení s vojsky, při společných nácvicích řízení sil a prostředků letectva a vojska PVO pozemního vojska, cvičeních PVO, při řízení palby, při plnění úkolů střeleb, v průběhu všech letů a při plnění úkolů bojové přípravy, rovněž při nácvicích taktické součinnosti mezi letectvem leteckého svazu a vojskem PVO vojenského okruhu i vojskem PVOS.

Společná příprava letectva a vojska PVO pozemního vojska má za úkol zdokonalit a zkvalitnit:

— praktické návyky velitelů a štábů, svazků a útvarů vojska PVO pozemního vojska a letectva při organizaci, plánování a řízení bojové činnosti v soudobých podmínkách,

— praktické návyky velitelů, štábů a vojsk při spolehlivém zjišťování a ničení soudobých prostředků vzdušného napadení nepřítele s důrazem na rychlé, malorozměrné manévrující cíle a cíle letící v malých a přizemních výškách, procvičit způsoby zajišťování bezpečného průletu vlastních letounů (vrtulníků) prostory účinné působnosti protiletadlových svazků, útvarů a jednotek,

— úkoly spojené se zajišťováním elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků,

— velení silám a prostředkům vojska PVO pozemního vojska a letectva v průběhu společné bojové činnosti (hodnocení vzdušné situace, rozdělování cílů a stanovení úkolů k jejich ničení) ze společných nebo samostatných velitelských stanišť (míst velení),

— součinnost mezi svazky, útvary a jednotkami vojska PVO pozemního vojska a letectvem,

— vedení bojové činnosti v podmínkách používání protiradiolokačních raket nepřítelem,

— způsoby a uvádění vojska do pohotovosti k vedení palby v krátkých lhůtách.

Společná příprava se plánuje s přihlédnutím k dislokaci svazků a útvarů letectva a vojska PVO pozemního vojska, stavu jejich vycvičenosti, možnostem materiálně technického zabezpečení, povětrnostním podmínkám a roční době.

Základním dokumentem pro přípravu k bojové činnosti letectva leteckého svazu a vojska PVO vojenského okruhu je **plán společné přípravy**, který má tyto části:

1. Taktická a VŠC leteckého svazu a vojenského okruhu, cvičení PVO vševojskových svazů a svazků, letecká cvičení, taktická cvičení a cvičení s řízením palby svazků a útvarů vojska PVO pozemního vojska.

2. Kontroly bojové pohotovosti hotovostních sil letectva, vojska PVO pozemního vojska, komplexní nácviky taktické součinnosti mezi letectvem leteckého svazu, vojskem PVO vojenského okruhu i vojskem PVOS.

Ve 3. části plánu se uvádí počítací vojska PVO, letectva a potřebný počet letových hodin (útočícího a součinnostního letectva

a letounových rušičů) z ročního počtu letových hodin.

V poznámkách k plánu se uvádí způsob předkládání požadavků na vyčlenění letectva a vyvádění útvarů a jednotek vojska PVO pozemního vojska do prostorů letové činnosti.

Plán zpracovává štáb vojenského okruhu a leteckého svazu. Výpisy z plánu společné přípravy leteckého svazu a vojska PVO vojenského okruhu se zasílají svazkům letectva a vševojskovým armádám.

Na základě výpisů se u vševojskových armád a svazků letectva stejnou formou zpracovávají plány společné přípravy k bojové činnosti sil a prostředků vojska PVO vševojskových armád a svazků letectva. Do těchto plánů se zahrnují a konkretizují až do svazků a útvarů opatření, která jsou uvedena ve druhé a třetí části plánu vojska PVO vojenského okruhu a leteckého svazu.

Při plnění společného úkolu vojskem PVO pozemního vojska a letectvem rostou nároky na vzájemnou informovanost o vzdušném nepříteli a na sladění bojové činnosti jednotlivých prostředků PVO. Řízení bojové činnosti a oblast velení silám a prostředkům PVO vůbec vyžaduje odpovídající stupeň mechanizace a automatizace. Moderní zbraňové systémy jsou těmito prostředky vybaveny a na stupni protiletadlového útvaru (svazku) můžeme mluvit o poloautomatizovaném systému řízení bojové činnosti. Obtížnější situace dosud přetrvává zvláště na operačních stupních velení, kde dochází vlivem ručního zpracování informací o vzdušném nepříteli ke zpoždění oproti reálné situaci a centralizované řízení bojové činnosti sil a prostředků je omezeno. V současné době jsou hledány způsoby, jak časové ztráty snížit na minimum, jak zdokonalit organizaci součinnosti a vytvořit podmínky pro optimální využití bojového úsilí jednotlivých prostředků PVO, účastníků se plnění společného úkolu. Jedním z nich je vytváření společných velitelských stanovišť.

Zřízení společných velitelských stanovišť letectva a PVO již prokázalo objektivní předpoklady k efektivnějšímu využití sil a prostředků letectva a PVO především v systému PVO, a to zvláště tím, že:

- zjednodušuje součinnost mezi letectvem frontu a vojskem PVO frontu,

- vytváří předpoklady pro lepší zajištění bezpečnosti vlastního letectva před palbou vlastních prostředků PVO,

- usnadňuje získání a využití jednotné informace o vzdušné situaci a společné využití technických prostředků velení,

- dává možnosti pro větší soustředění sil a komplexnost použití letectva a PVO při plnění rozhodujících úkolů v důležitých obdobích operace.

Pro realizaci těchto objektivních předpokladů je však třeba vytvořit potřebné podmínky. Zkušenosti ukazují, že zřízení společných velitelských stanovišť letectva a PVO má kladný vliv i na rychlou organizaci neefektivnějšího způsobu součinnosti systému PVO frontu a letectva, který spočívá v soustředování úsilí na hlavní náletové směry vzdušného nepřítel, proti rozhodujícím uskupením nepřátelského letectva, i když v některých případech si vzniklá situace vynucuje rozdělení úsilí prostředků PVO. V praxi však bude docházet i k situacím, kdy bude třeba obecně platné zásady součinnosti přizpůsobit konkrétně vzniklé bojové situaci. Nebude účelné, abychom nedostatečným bojovým úsilím jednoho prostředku PVO, třeba stíhacího letectva, blokovali bojové působení druhého prostředku, např. protiletadlových raketových kompletů, přestože v dané situaci byly respektovány obecně platné zásady součinnosti. Samozřejmě může vzniknout situace opačná, kdy protiletadlové raketové komplety nebudou disponovat dostatečným bojovým úsilím a bude třeba zasadit stíhací letectvo v prostoru nebo ve výšce, která je zásadami pro součinnost vyhrazena protiletadlovým raketám. Právě společná velitelská stanoviště letectva a PVO vytváří příznivé předpoklady pro efektivní řešení těchto otázek. K tomu je důležité, aby byla vymezena metodika činnosti bojových směn, stanoveny funkční povinnosti hlavních funkcionářů a bylo zabezpečeno včasné zasazení potřebného množství sil a PVO k ničení vzdušného nepřítel.

Zřízení společných velitelských stanovišť s sebou přináší i některé problémy, které bude nutné postupně řešit. Kvalitativní zlom však může ve velení přinést až zavedení automatizovaného systému velení letectva a PVO operačního stupně.

Součinnost mezi vojskem PVO a frontovým letectvem spočívá především v nepřetržitě sladování jejich úsilí podle místa, času i způsobu plnění bojových úkolů a musí být pružná a efektivní. Na tomto úsilí závisí úspěch protivzdušné obrany. Součinnost mezi stíhacím letectvem a pozemními prostředky PVO organizujeme dvěma způsoby:

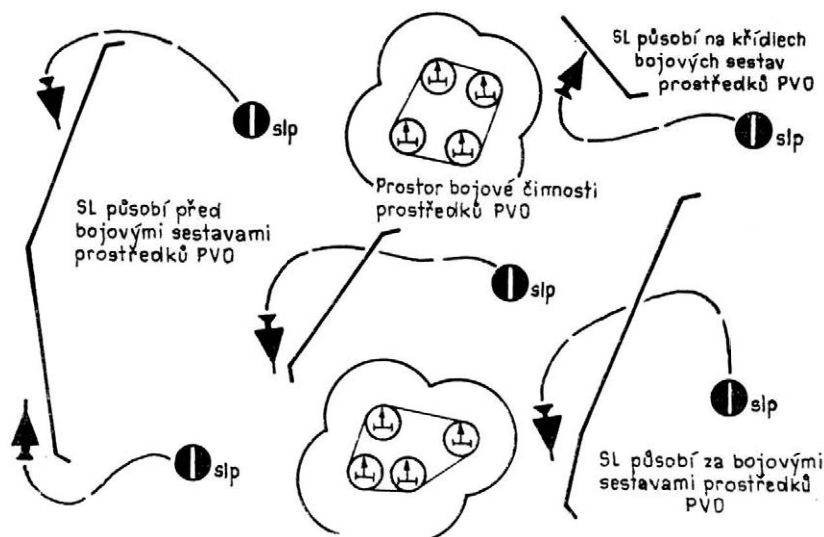
— rozdělením prostorů bojové činnosti mezi prostředky vojska PVO frontu a frontové letectvo,

— rozdělením úsilí při bojové činnosti ve společném prostoru.

Při rozdělení prostoru bojové činnosti vede stíhací letectvo bojovou činnost v mezerách, na křídlech i za prostorem bojové činnosti prostředků vojska PVO — viz **obr. 1**. Tento způsob součinnosti je nejjednodušší a nejvýhodnější. Podstatně se zjednodušuje součinnost, jednoznačněji

se řeší otázka zodpovědnosti za splnění úkolů v průběhu odrazení úderů vzdušného nepřítele.

Další způsob součinnosti je charakteristický zejména pro ty prostředky PVO, jež mají dostatečný prostor na přístupech k bráněným objektům a pro stíhací letectvo, u něhož je vytvořena potřebná doba pro jeho zasazení do boje před prostorem bojové činnosti prostředků PVO — viz **obr. 2**. Tato varianta je výhodná z hlediska organizace součinnosti, nevýhodná v tom, že při působení proti cí-

Obr. 1

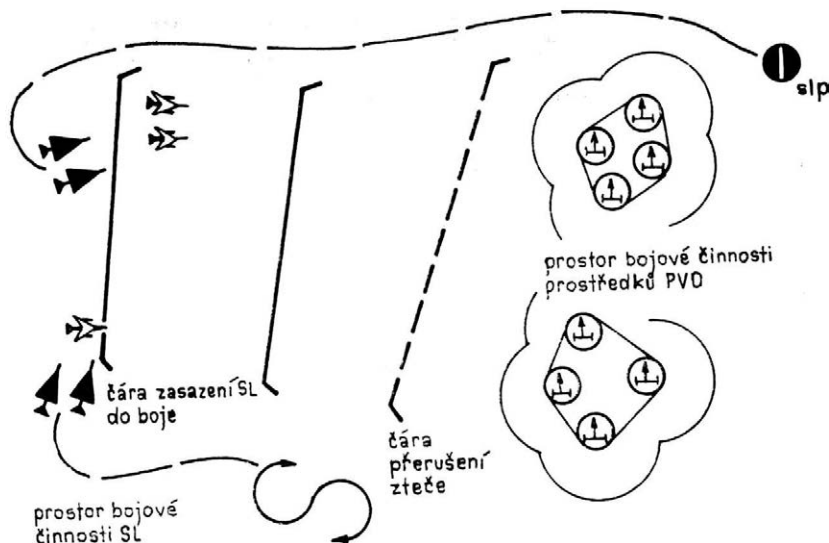
lům vznikají přestávky. Prostředky PVO působí ve svém prostoru bez omezení a stíhací letectvo ničí vzdušné cíle mimo prostor bojové činnosti prostředků PVO.

Součinnost vojska PVO a stíhacího letectva ve společném prostoru bojové činnosti má některé specifické zvláštnosti. Podstata této součinnosti spočívá v soustředění nebo rozdělení úsilí stíhacího letectva a sil a prostředků vojska PVO frontu na vzdušné cíle v závislosti na situaci a také ve sladění směrů (sektorů, čar, výšek a času). Protože se při součinnosti ve společném prostoru dovoluje vletnutí stíhacího letectva do prostoru účinné působnosti prostředků PVO při zteči nebo při opakování zteče na vzdušný cíl,

je tento způsob součinnosti nejsložitější, a to jak z hlediska organizace, tak z hlediska jeho realizace. Výhoda tohoto způsobu součinnosti spočívá v tom, že zajišťuje nepřetržitost úderů na vzdušného nepřítele. Vyžaduje však, aby byla uskutečněna opatření pro zajištění bezpečnosti vlastního letectva v prostoru bojové činnosti prostředků PVO.

Z teoretického hlediska musí být při součinnosti letectva a vojska PVO ve společném prostoru splněny **dvě podmínky**:

— především součinnost letectva ve společném prostoru musí vést ke zvětšení ztrát vzdušného nepřítele a musí se zvýšit palebné možnosti prostředků PVO, což není vždy samozřejmé,

Obr. 2

— druhou podmínkou je zajištění bezpečnosti stíhacího letectva před palbou prostředků PVO.

Činnost stíhacího letectva v prostorech účinné působnosti prostředků PVO je možné připustit jen z hlediska pouhé teorie, a to za předpokladu, že budou splněny obě podmínky. Není-li totiž splněna jedna z nich, ztrácí součinnost smysl.

Soustředění úsilí na tytéž vzdušné cíle spočívá v současném nebo postupném působení stíhacího letectva a prostředků PVO na cíle až do jejich úplného zničení. Tento způsob je však použitelný pouze tehdy, když jsou prostředky PVO vybaveny rozpoznávací aparaturou spojenou s navigačními indikátory a letouny vybaveny RL odpovídačem, když je přímé spojení pro součinnost mezi velitelskými stanovišti součinnostních útvarů a letouny ve vzduchu (pro předávání součinnostních signálů) a když je na velitelských stanovištích útvarů možné kontrolovat vzdálenosti sblížení letounů a cílů ničených společně v jednom prostoru. Tohoto způsobu se používá zpravidla při velkých hustotách náletu vzdušných cílů.

Zjednodušení součinnosti ve společném prostoru vede k následujícím variantám rozdělení úsilí:

— **Rozdělení podle cílů** spočívá v přidělení jednotlivých cílů prostředkům PVO a stíhacímu letectvu a používá se tehdy, není-li možné jedním z uvedených prostředků zničit nebo odrazit nevelké síly v úderu, nebo je to účelné v souladu se situací. Při hromadném úderu se stává tento způsob rozdělení úsilí značně teoretickým.

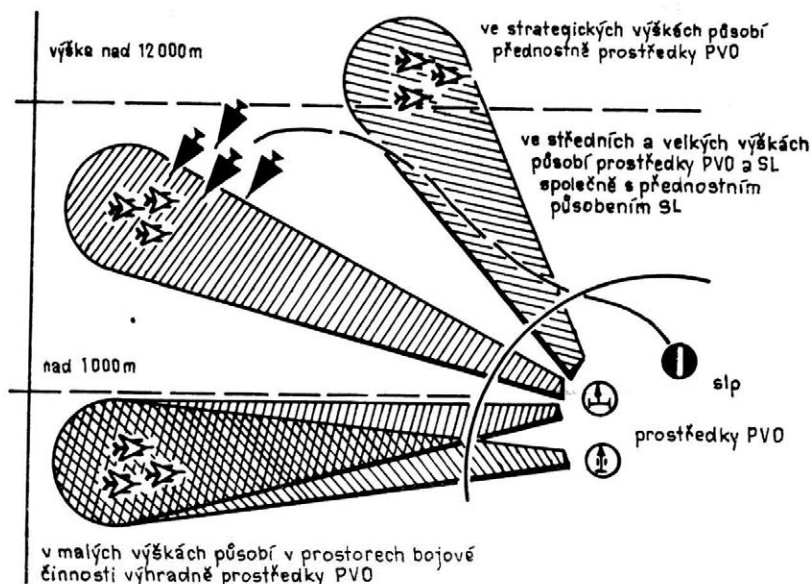
— **Rozdělení sil podle směrů (sektorů) činnosti vzdušného nepřítele** zjednodušuje součinnost v tom, že každý směr je přidělován jednomu ze součinnostních prostředků. Zároveň se zvyšuje odpovědnost za splnění úkolu, což je významná otázka v tom, že vede k odpovědnějšímu přístupu při plnění úkolů.

— **Součinnost podle čar** se uskutečňuje tehdy, je-li možné v terénu přesně určit hranici, snadno viditelnou SL ze vzduchu. Tento způsob rovněž zjednodušuje součinnost a zvyšuje odpovědnost za splnění stanovených bojových úkolů.

— **Součinnost podle času** si zachovává svůj význam vzhledem k tomu, že uskupení prostředků PVO nemůže působit nepřetržitě. V souladu se situací prostředky PVO působí v noci a za ztížených povětrnostních podmínek, stíhací letectvo ve dne a za příznivých povětrnostních podmínek.

Rozdělení úsilí podle výšek vychází z analýzy pravděpodobného úderu (náletu). Logicky se prostředkům PVO přidělují cíle v jednom rozsahu výšek a letectvu ve druhém rozsahu výšek. Je nutné

upozornit, že v současných podmínkách vojska PVO se nedoporučuje povolovat stíhacímu letectvu vlet do prostoru bojové činnosti prostředků PVO z důvodu jeho bezpečnosti — viz obr. 3.

Obr. 3

V soudobých podmínkách při přípravě a vedení operací význam součinnosti dále roste. Především její příprava, organizace a nepřetržitost při vedení bojové činnosti jsou kritéria, která rozhodujícím způsobem budou ovlivňovat splnění stanovených úkolů protivzdušné obrany v soudobém ozbrojeném zápase.

Organizace součinnosti je speciálním a krajně složitým problémem v boji s nepřátelským letectvem, kterému je nutné věnovat zvláštní pozornost v teorii i praxi. Zvyšování palebné mohutnosti, modernizace výzbroje u vojska PVO a letectva a uplatňování nových zásad při vedení operací přináší do oblasti součinnosti některé zvláštnosti. Problematika součinnosti se tak dostává do oblasti kvalitativně nových podmínek.

Kromě platných zásad součinnosti jsem v článku naznačil některá základní hlediska pro přípravu, organizaci, řízení a uskutečňování součinnosti mezi vojskem PVO a letectvem.

Vytváření společných velitelských stanovišť letectva a PVO nepochybně přispěje ke zkvalitnění, zjednodušení a zdokonalení organizace součinnosti v současných podmínkách.

ŽENIJNÉ OPATRENIA OPERAČNÉHO MASKOVANIA V OBRANNEJ OPERÁCII

Na rozšírenom zasadaní Vojenskej rady Východného vojenského okruhu súdruh minister národnej obrany ČSSR mimo iného vo svojom vystúpení povedal: „Rozhodnejšie prekonávať staré návyky, rutinu, zotrvačnosť a často aj určitý stereotyp v myslení. Súčasné náročné požiadavky vyžadujú nielen skvalitňovať úroveň výcviku, jeho obsahovú náplň, časovú efektívnosť, ale aj potrebu učiť vojská to, čo potrebujú na boj“. Naše poriadky a rad ďalších nových predpisov nám, veliteľom dávajú možnosť slová súdruha ministra uplatniť v praxi, zavádzať nové účinné metódy a spôsoby bojovej činnosti v príprave vojsk na obranu vlasti.

Operačné maskovanie je druhom zabezpečenia bojovej činnosti zväzov a zväzkov v operácii. V obrannej operácii predstavuje komplex opatrení na oklamanie nepriateľa o smeroch sústreďenia hlavného úsilia, operačnej zostave vojsk, priebehu predného okraja, palebnom systéme, žerijnom vybudovaní obranného pásma, príprave protiúderov, manévre silami a prostriedkami v priebehu boja a organizácii velenia vojskám.

Úspech operačného maskovania sa dosahuje skrytím a imitáciou činnosti vojsk,

demonstračnou činnosťou a dezinformáciou. Pri skrytí, imitácii a uskutočňovaní demonstračnej činnosti významné miesto zaujímajú ženijné opatrenia na operačné maskovanie, ktoré sa vykonávajú spolu s opatreniami na rádiové, rádiotechnické a iné opatrenia operačného maskovania.

Ženijné opatrenia operačného maskovania plnia útvary a jednotky všetkých druhov vojsk, špeciálnych vojsk a tyla. Najzložitejšie opatrenia, ktorých plnenie vyžaduje použitie špeciálnych maskovacích prostriedkov a techniky, plnia útvary a jednotky špeciálnych vojsk (spojovacie, chemické, rádiotechnické a ďalšie).

Ženijné opatrenia operačného maskovania pri skrytí zahŕňujú ženijný prieskum maskovacích vlastností terénu; prípravu ciest v prírodných maskách; zriadenie umelých masiek na cestách pre skryté presuny raketových útvarov, veliteľských stanovišť, druhých sledov, záloh a operačných manévrovacích skupín; vykonávanie technických opatrení na skrytie operačných objektov, použitie normovaných a výpomocných prostriedkov na maskovanie.

Ženijné opatrenia pri imitácii zahŕňujú ženijné vybudovanie klamných priesto-

rov a objektov; použitie makiet a iných prostriedkov pre znázornenie prítomnosti vojsk, ich presunov v klamných priestoroch, zriadenie klamných orientačných bodov v teréne, klamných mostov a iných prepravísk z prostriedkov protiradiolokačného maskovania a makiet.

Pri demonstračnej činnosti sú ženijné opatrenia maskovania obsiahnuté v ženijnom vybudovaní priestorov činnosti, ženijného prieskumu, v príprave ciest a prepravísk pre útvary, ktoré vykonávajú demonstračnú činnosť.

Ženijné opatrenia vyplývajú zo zámyslu a úloh operačného maskovania v obrannej operácii, podmienok prechodu vševoj-

skovej armády do obrany, charakteru terénu, množstva síl a prostriedkov a času na prípravu operácie.

V období prípravy na obrannú operáciu vševojskovej armády sa venuje zvýšená pozornosť skrytiu preskupenia vojsk. Treba ho uskutočňovať v noci po cestách prechádzajúcich v prírodných maskách, s prísnyim dodržiavaním zásad svetelného maskovania. Na jednotlivých, nepriateľom pozorovaných úsekoch terénu, pred uskutočnením presunov vojsk sa tu zriaďujú umelé masky. Priestory rozmiestnenia sa vyberajú v miestach s dostatkom prírodných masiek. Požiadavky vzázkov a miest velenia vzhľadom na prírodné masky sú uvedené v **tabuľke 1**.

Tabuľka 1

Objekt	Všeobecne potrebná plocha (km ²)	Požiadavky na prírodné masky		
		v lesoch		
		plocha lesného úseku (km ²)	potreba ciest (km)	potreba obcí (sídlišk) (ks)
msd	až 900	12 až 18	65 až 70	50 až 60
td	až 900	10 až 16	60 až 65	45 až 55
arb	až 1200	5 až 7	12 až 15	—
VS armády	8—10	1,5 až 2	12 až 15	—
ZVS armády	8—10	0,5 až 0,6	4 až 5	—
TVS armády	6—8	0,6 až 0,8	5 až 7	—

Pri odchode reálnych vojsk z priestoru rozmiestnenia treba v opustenom priestore spohotoviť a ponechať makety, imitovať prítomnosť vojsk, pokračovať v prevádzke spojovacej techniky a rádiolokátorov.

Pre oklamanie nepriateľa slúžia tiež klamné presuny a preskupenia vojsk. Na klamných smeroch preskupenia vojsk sa vykonáva prieskum a úprava ciest, imitujú sa prúdy vojsk na pochode a na zastávkach, sústreďuje sa technika pred ťažko priechodnými úsekmi terénu, prepraviskami a tiež sa budujú klamné priestory rozmiestnenia.

V pásme obrany divízie prvého sledu na skrytie predného okraja je žiaduce vybudovať predsunuté postavenia, v ktorých budovať klamné oporné body s klamnými opevňovacími objektami.

Na oklamanie nepriateľa o skutočnej zostave obrany prvého sledu divízie sa

budujú klamné oporné body, ktorých rozmiestnenie v teréne musí zabezpečovať rôznorodosť a pravdepodobnosť ich umiestnenia, napríklad v medzerách medzi skutočnými opornými bodmi.

Na druhých postaveniach pásma obrany divízie treba ukázať prieskumu nepriateľa, že nie sú zaujaté vojskami. Na oklamanie nepriateľa v pásme obrany divízie prvého sledu sa budujú záložné stanovištia, klamné oporné body, obranné rajóny a zriaďujú sa klamné zátaras. Na európskom bojisku pásma obrany divízie môže spravidla zahŕňať 30 až 50 km² úsekov zaľeseného terénu. To dovoľuje skryté rozmiestnenie v hĺbke pásma obrany divízie 2 až 3 mspr, 2 až 3 tpr, sdo, miesta velenia divízie, plukov a tylové jednotky a útvary.

V pásme obrany divízie prvého sledu môžu byť zriadené 2 až 4 klamné obranné rajóny práporu, priestor bojového roz-

miestnenia raketového útvaru, jedno až dve, palebné postavenia delostreleckého oddielu a veliteľské stanovište divízie.

Na vybudovanie uvedených klamných objektov a prípravu ciest treba vyčleniť na 5 až 7 hodín tank s buldozerovým tankovým zariadením, kolesový nosič KN 251 a kolesový zákopový stroj TMK-2. Na imitovanie prítomnosti techniky v uvedených klamných objektoch treba 15 až 20 makiet bojových vozidiel pechoty, 10 až 12 makiet nákladných automobilov a 35 až 40 masiek M. Skúsenosti z 2. svetovej vojny a výpočty dokazujú, že na imitáciu v klamnom priestore treba vyčleniť ešte 1/15 až 1/12 skutočného počtu techniky imitovanej jednotky. Vytváraním umelých skvŕn na teréne sa imitujú opevňovacie práce. V obrannom pásme divízie na oklamanie nepriateľa treba vytvoriť v klamných priestoroch 200 až 300 týchto skvŕn s 1 až 2 motostreleckými rotami a 2 tankami s buldozerovým zariadením BTZ vyčlenených na 30 až 60 Mh. Vytvorenie klamných ciest je schopná zabezpečiť ženijná a motostrelecká čata s 80 až 1000 ks kútovými odrážacími typu KO.

V priestoroch rozmiestnenia divízie druhého sledu a záloh armády, v priestore bojového rozmiestnenia arb, veliteľských stanovišť a tyla armády základom ženijných opatrení operačného maskovania je využitie prírodných masiek, skrytov a predpísaných masiek M.

Na západnom bojiisku je v priemere 10 až 40 % zalesneného terénu. Pre skrytie techniky arb, t.j. 250 až 300 ks, treba 5 až 7 km² plochy prírodných masiek. Pri ploche priestoru bojového rozmiestnenia 900 až 1200 km² to môže byť 0,5 až 0,7 % celého priestoru. Hlavným demaskujúcim príznakom arb sú odpaľovacie zariadenia v palebných postaveniach, preto na oklamanie nepriateľa treba zriadiť 2 až 3 klamné palebné postavenia, na ktorých umiestniť makety danej raketovej techniky.

Miesta velenia armády sa rozmiestňujú rozptýlene v prírodných maskách, mimo väčších zoskupení vojsk, spojovacích prostriedkov, prístávacích plôch pre vrtuľníky s dodržaním zásad maskovacej disciplíny.

V súčasnej bojovej činnosti v súvislosti s programovým navádzaním nízkoletajúcich rakiet na cieľ treba narušiť reliéf terénu, skryť hlavné orientačné body a vytvoriť klamné prostriedkami protirádio-lokačného maskovania. V pásme armády je to skrytie 10 až 15 km² vodných plôch a vytvorenie 2 až 5 klamných orientačných bodov, na čo je potreba vytvoriť

hodnotu 2 až 3 rôt a 3 až 4 tisíce kútových odrážáčov typu KO.

V prípade smerov protiúderov druhého sledu armády sa musia skryté budovať cesty, mosty, čiar rozvinovania, hľbiť okopy, zriaďovať zátarasy, rekognoskovať komunikačné smery na čiar rozvinovania, na úsekoch pozorovaných nepriateľom stavať masky.

Dôležité je aj skrytie a rozptýlenie objektov armádneho tyla. Tieto objekty sa rozmiestňujú v prírodných maskách a zásobovanie vozidlami sa uskutočňuje len v noci alebo za sťaženej viditeľnosti. Na vytváranie klamných zásobovacích stanovišť, poľných skladov a vykonávanie demonštračných presunov treba vyčleniť maskovacie prostriedky, makety a časť reálnej techniky.

Imitačné opatrenia v obrannom pásme armády sa uskutočňujú v klamných priestoroch rozmiestnenia, palebných postaveniach, na obranných čiarach, v priestoroch bojového rozmiestnenia arb, v priestoroch rozmiestnenia druhosledových divízií a na miestach velenia armády.

Ženijné opatrenia operačného maskovania uskutočňované s cieľom oklamať nepriateľa o použití druhého sledu armády obsahujú:

- prípravu ciest v priestore rozmiestnenia, zriaďovanie umelých masiek a použitie iných prostriedkov skrytia,
- imitáciu prítomnosti zväzkov druhého sledu a záloh armády v klamných priestoroch rozmiestnenia,
- prípravu pochodových osí a čiar rozvinovania na klamných smeroch,
- ženijné zabezpečenie demonštračnej činnosti.

Maskovanie zväzkov druhého sledu armády sa vykonáva v období prípravy operácie a jeho efektívnosť vplýva na zabezpečenie skrytia činnosti druhého sledu. Ženijné opatrenia na maskovanie v priestoroch rozmiestnenia sa plnia silami a prostriedkami zväzkov druhého sledu. Ženijné vybudovanie klamného priestoru rozmiestnenia a imitácia prítomnosti vojsk v ňom sa vykonáva osobitne vyčlenenými jednotkami zo stupňa armády a uskutočňuje sa spravidla pri príprave operácie.

S prechodom nepriateľa do útoku sa pokračuje v imitácii prítomnosti druhého sledu v klamnom priestore rozmiestnenia do začatia presunu druhého sledu armády zo skutočného priestoru. Pri imitácii protiúderu na klamnom smere sa uskutočňuje budovanie ciest ženijnými jednotkami, zabezpečenie čiar rozvinovania druhého sledu a uskutočňuje sa demonštračná čin-

nosť. Imitácia činnosti druhého sledu na klamnom smere sa môže uskutočňovať až do stretnutia sa skutočného druhého sledu armády s nepriateľom.

Okrem jednotiek ženijného vojska vyčlenených na budovanie klamných priestorov rozmiestnenia druhého sledu, môžu sa vyčleniť aj ženijne komunikačné a že-

nijné jednotky na ženijné zabezpečenie útvarov, ktoré vykonávajú demonštračnú činnosť.

Na vybudovanie klamných priestorov a objektov a imitáciu prítomnosti vojsk v nich sa v pásme obrany armády vyčleňujú potrebné sily a prostriedky uvedené v **tabuľke 2**.

Tabuľka 2

Klamný objekt	Čas na vybudovanie	Potreba síl		Potreba prostriedkov maskovania
		druhových vojsk	ženijných jednotiek	
Priestor bojového rozmiestnenia arb	10 až 12 h	- 2 msr - 2 bat. PVO - 1 dr. spoj.	1 žopevr 1 žmskr (žr)	- 3 až 4 súpravy klamného sdo - 20 až 30 makiet ANTS - 20 až 40 masiek M - 100 až 200 kúto- vých odrážačov KO-1
Priestor rozmiestnenia divízie	6 h	- 2 tpr - 2-3 mspr - 2 bat. PVO - 1 autč - až 1 spojč	1,2 žopevr 1 žmskr (žr)	- 100 makiet BVP (OT) - 50 makiet tankov - 50 makiet ANTS - 150 masiek M - 300 katových odrážačov KO-1
Obranné pásmo divízie	do 2 dní	- 1 msp (tp) - 1 autč	1 žmskr (žr)	- 150 až 200 makiet BT - 100 až 150 masiek M - až 300 kúto- vých odrážačov KO-1
Čiara rozvinovania divízie (OMS) na protiúder a prísunové cesty k nej	10 až 12 h	- 1 tr (s náves- nými zaria- deniami BTZ)	1 žkr 1 žmskč (žr)	- 300 až 400 kúto- vých odrážačov KO-1
VS armády	10 až 12 h	- 1 až 2 msč - 1 bat. PVO - 1 spojč	1 žmskč 1 žopevč	- 10 až 20 makiet ANTS - 15 až 20 masiek M - 20 až 30 kúto- vých odrážačov KO-1

ZPŮSOBY VEDENÍ VZDUŠNÉHO RADIAČNÍHO PRŮZKUMU

Základním charakteristickým znakem současného ozbrojeného zápasu by bylo masové používání zbraní hromadného ničení (ZHN), které by v rozhodující míře ovlivňovalo činnost vojsk i štábů. Mezi hlavní opatření, která je nutné k ochraně vojsk proti radioaktivním látkám organizovat, patří radiační průzkum terénu. Rozsáhlé prostory zamořené radioaktivním spadem po pozemních a podzemních jaderných úderech vyžadují včasné a přesné údaje o skutečné radiační situaci, aby ztráty při činnosti v těchto prostorech byly co nejmenší a činnost vojsk co nejefektivnější.

Rychlost, věrohodnost a úroveň zpracování výsledků radiačního průzkumu patří k základním faktorům, které ovlivňují rozhodování velitelů v podmínkách použití ZHN.

Uvedené požadavky na radiační průzkum terénu je možné splnit jen za předpokladu:

- vysoké pohotovosti sil a prostředků pozemního a vzdušného radiačního průzkumu,

- nepřetržitého uskutečňování a upřesňování výsledků radiačního průzkumu,

- komplexního přístupu k organizaci

tohoto průzkumu, jako jednomu z opatření zabezpečení bojové činnosti,

- dostatečné rychlosti zjištění a zpracování výsledků radiačního průzkumu, která odpovídá požadavkům dynamiky vedení bojové činnosti.

Význam a místo vzdušného radiačního průzkumu

Vzdušný radiační průzkum (VzRPz) zaujímá v systému radiačního průzkumu terénu významné místo. Využití moderních leteckých rentgenometrů ve vrtulnících je vysoce perspektivním způsobem vedení radiačního průzkumu na velkých plochách a v některých případech jediným možným způsobem tohoto průzkumu, zejména v prostorech nebezpečného zamoření. Umožňuje prozkoumat velké prostory a dlouhá radioaktivní pásma v krátké době, výsledky průzkumu lze předat přímo ze zamořených prostorů, i když jsou značně vzdálené. Dosah palubních rádiových stanic ve vrtulnících je mnohem větší než v automobilech, bojových vozidlech pěchoty nebo v tancích.

Vzdušný radiační průzkum nepřátelského území můžeme vést před plánovaným útokem nebo vysazením výsadků. Je výhodné, že lze i za letu měnit úkol a ori-

entovat jej do jiných radioaktivních pásem. Využitím vrtulníků jako retranslátorů lze průzkum uskutečnit na velké vzdálenosti.

Mimo uvedené výhody má ale VzRPz tyto nedostatky:

- Nelze ho realizovat, pokud nevypadnou radioaktivní látky z oblaku jaderného výbuchu na zem. Tento nedostatek však mají i ostatní druhy radiačního průzkumu.

- Je značně závislý na povětrnostních podmínkách.

- Je třeba mít speciálně vycvičené operátory-dozimetristy a vrtulníky vybavené leteckými rentgenometry.

- Změřené úrovně radiace a zjištěné hranice zamořených prostorů nemohou být současně v terénu vytyčeny.

I přes tyto nedostatky je VzRPz nejrychlejším a velmi důležitým druhem radiačního průzkumu, bez kterého nelze získat rychlé informace o radioaktivním zamoření pro štáby svazků, armád i frontu.

Vzdušný radiační průzkum u frontového a vojskového letectva vykonávají převážně smíšené letky velení a průzkumu a u motostřeleckých a tankových divizí vrtulníkové odřady. K němu vyčleňují různé typy vrtulníků, které mají zabudované letecké rentgenometry na palubě. Když nejsou tyto k dispozici, mohou se použít i přístroje pro pozemní radiační průzkum, např. automatický signalizátor AS-67, rentgenometr DP-3 (DP-3b), intenzimetr IT-65.

Přístroje musí být ve vrtulníku (letadle) umístěny tak, aby se na jeho stupnici daly odčítat měřené hodnoty a současně sledovat některé navigační přístroje (výškoměr, kompas, rychloměr, hodiny). Použití AS-67, DP-3 a IT-65 pro VzRPz je jen náhradní a dočasné řešení. Nejlepším prostředkem je letecký rentgenometr RI-75. Tento přístroj je speciálně konstruován a určen právě pro plnění úkolů VzRPz.

K jeho základním výhodám patří:

- automatické přepočítávání měřené úrovně radiace na výšku 1 m nad terénem,

- pomocí opravných koeficientů přístroj bere v úvahu závislost měřené úrovně radiace na druhu a stáří radioaktivních produktů, výšce letu, teplotě a atmosférickém tlaku vzduchu a částečně opravuje i chyby vyvolané topografickým členěním zkoumaného terénu,

- malá inerce dozimetrického přístroje, do 1 s,

- široký rozsah měření úrovně radiace ve výšce 1 m nad terénem

0,2—10 000 R/h,

v kabině vrtulníku 0,024—93 R/h,

- číslicová indikace výsledků měření, která zrychluje a usměrňuje odčítání a odstraňuje vznik případné chyby.

Vlastní průzkum je veden v úzké součinnosti pilota a operátora. K výcviku operátorů-dozimetristů se vybírají důstojníci a praporčíci především z řad létajícího personálu nebo nelétajících pilotů, dále z příslušníků chemického vojska a ostatních odborností.

Příprava operátorů z počtu létajícího nebo bývalého létajícího personálu spočívá v tom, že se musí naučit obsluhovat letecký rentgenometr. Naopak dozimetristé-operátoři z řad nelétajícího personálu musí zvládnout potřebný rozsah letovodské přípravy, aby mohli správně určit polohu vrtulníku, identifikovat všechny kontrolní, otočné a měřicí body při vlastním měření úrovně radiace a správně se orientovat v průběhu celého letu. Nedostatky v této činnosti lze nahradit jen intenzivnější součinností a spoluprací s pilotem za letu. V případě, že operátor není a nebyl létající, nemůže korespondovat s pozemní rádiovou stanicí za letu. Tento úkol pak může zabezpečovat jen pilot vrtulníku.

Mezi hlavní úkoly vzdušného radiačního průzkumu patří:

- určení celkové radiační situace v zajištěném prostoru,

- průzkum pochodových os a zásobovacích komunikací,

- průzkum prostorů činnosti vojsk a prostorů předpokládaného rozmístění vojsk,

- vyhledávání pochodových os a prostorů rozmístění vojsk s nízkou úrovní radiace,

- průzkum části terénu s vysokou úrovní radiace a úseků neprůchodných pro prostředky pozemního radiačního průzkumu,

- průzkum prostorů jaderných výbuchů, určení šířky a směru stopy radioaktivního oblaku.

Význam VzRPz podstatně vzroste, až bude umožněno předávání zprávy o úrovni radiace ihned z vrtulníku všem pozemním svazkům, které budou mít o tyto zprávy zájem. V průběhu cvičení bylo zjištěno, že tyto údaje lze předávat ve středně členitém terénu v okruhu do 30—50 km z výšky 50—200 m. Při použití retranslačního vrtulníku, který údaje předával vy-

hodnocovací skupině na letišti, došlo k zvětšení okruhu až na 80 i více km. Průzkum se v této variantě konal ve výšce 100–200 m nad terénem k zabezpečení co nejpřesnějších údajů o skutečné radiální situaci.

Vzdušný radiální průzkum v sestavě

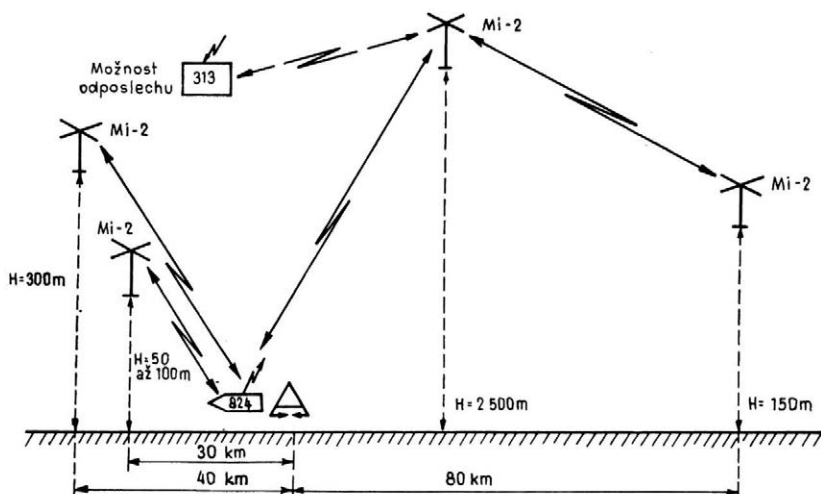
vlastních vojsk musí dát co nejúplnější charakteristiku radioaktivního zamoření terénu. Při četnosti měření úrovně radiace, kdy bude jeden bod měření od druhého vzdálen v terénu 1 až 3 km, se získá přehled o radiální situaci v určeném prostoru — viz **tabulku**.

Tabulka

Rychlost letu [km/h]	Hustota měření [počet měření/km]		Vzdálenost mezi dvěma body měření [m]	
	s AS-67	s RL-75	s AS-67	s RL-75
120	1,5–2	3–4	500–600	250–340
150	1,2–1,6	2,4–3,2	620–830	240–360
180	1–1,3	2–2,6	750–1000	370–500
200	0,9–1,2	1,8–2,4	830–1100	410–560
250	0,7–1	1,4–2	1040–1390	520–700

Praktický dosah rádiové stanice Balkán vrtulníku Mi-2 v závislosti na výšce letu

(H) a možnost využití retranslačního vrtulníku — viz **obr. 1**.

Obr. 1

Příklad stanovení úkolu osádce vrtulníku k vedení VzRPz:

1. Nepřítel vede boj na zdrženou na čáře

Plzeň—Vodňany. V průběhu bojové činnosti používá jaderné a chemické zbraně.

2. V průběhu 4. 6. vedl nepřítel hromad-

ný jaderný úder na vojska 3 A a v rámci něho v:
09.05 h: 1 PJÚ, 50 kt, do prostoru Kamýk n. Vltavou.

09.07 h: 1 PJÚ, 80 kt, do prostoru Dobříš.
3. Střední výškový vítr — směr 280°, rychlost 50 km/h.

4. Osádka skuteční průzkum prostoru Višňová — Sedlčany — Milevsko — Mirovice. Zvýšenou pozornost věnovat úseku Smolotely — Krásná Hora — Staré Sedlo — Mirovice.

5. Spojení podle nařízení čj. 00123, varianty B. Výsledky průzkumu v průběhu předávat rádiem a po ukončení hlásit na mapě.

6. Zahájení průzkumu v 10,30 h 4. 6. a ukončení v 12,30 h.

Poznámka: Uvedené hustoty měření jsou při současném předávání výsledků průzkumu s uvedenými přístroji VzRPz, pro tu kterou rychlost maximální.

Vycházíme-li z požadavku vhodné rychlosti letu, mohou být pro plnění úkolů použity tyto vrtulníky a letadla:

- vrtulníky — Mi-2, Mi-4, Mi-8,
- dopravní letadlo — IL-14.

Právě možnosti palubních rádiových stanic vrtulníků (letadel) použitých pro VzRPz hrají důležitou úlohu při organizaci průzkumu, zabezpečení včasného předání a vyhodnocení výsledků. Dosah palubních rádiových stanic závisí do značné míry na výšce letu, jak ukazuje obr. 1. Zpravidla s výškou letu stoupá dosah rádiových stanic a tím možnosti spojení, ale současně na druhé straně klesá přesnost měření úrovně radiace (narůstá chyba měření). To znamená, že i při VzRPz, zejména když bude uskutečněn ve větších vzdálenostech od nadřazeného VS (štábu) nebo naváděcího stanoviště, budou muset být předány výsledky průzkumu (popřípadě jen část výsledků) až po skončení průzkumu nebo při přerušení průzkumu a zvětšení výšky letu.

Organizátory průzkumu jsou náčelníci chemického vojska frontu, armád, a náčelníci chemické služby divizí. Tito funkcionáři zapracovávají návrhy na organizaci VzRPz do plánu chemického zabezpečení operace. Po jeho schválení velitelem frontu organizují VzRPz, vydávají úkoly osádkám, organizují spojení, předávání a vyhodnocování výsledků průzkumu.

Základem úspěšného splnění úkolů je především spolehlivé, bezporuchové spojení, které zabezpečuje řízení průzkum-

ných osádek, předávání i příjem hlášení o výsledcích průzkumu přímo z vrtulníku. Nejúčelnější je vytvářet pro tento účel samostatnou rádiovou síť, ve které má osádka vrtulníku přímé spojení s radiacním střediskem nebo výpočetně analytickou skupinou, které přijímají výsledky průzkumu.

V případě, že není vytvořena samostatná rádiová síť, je nutné výsledky průzkumu předávat přes naváděcí stanoviště letu, které let vrtulníku řídí.

Přitom je nutné brát v úvahu, že:

— pilot vrtulníku musí udržovat stále spojení s naváděcím stanovištěm,

— spojení však může být organizované ve stanovených relacích a zbývajcí dobu je palubní rádiová stanice využívána k předávání výsledků průzkumu na jiném kanále,

— vzhledem k velkému počtu zpráv, které musí pilot předat pozemní rádiové stanici, je nutné, aby výsledky měření předával najednou z 5 až 10 bodů.

Jedním z rozhodujících faktorů, který ovlivňuje VzRPz, je čas. Otázka rychlosti získání údajů o skutečné radiacní situaci bude ve většině případů prvořadá. Zkrácení doby potřebné k splnění stanovených úkolů se dosahuje použitím jen nejnutnějšího počtu osádek a zkrácením trati letů. Přitom je však nutné současně získat z průzkumu dostatečný počet údajů, které zabezpečí požadovaný přehled o skutečné radiacní situaci.

Doba nutná k vedení VzRPz závisí též na vzdálenosti rozmístění osádek a vrtulníků od prostoru, ve kterém má být vykonán. Proto se prostory rozmístění prostředků vyčleněných pro průzkum musí volit tak, aby byly plánované úkoly splněny v co nejkratší době a současně bylo zabezpečeno spojení s místem velení toho stupně, v jehož prospěch je uskutečňován.

Vzhledem k tomu, že radioaktivní stopa po jaderném výbuchu se nevytváří okamžitě, ale po určitém časovém období, je nutné vykonat průzkum daného prostoru (nebo osy přesunu) až po vytvoření zamoření. Zahájení průzkumu v daném prostoru se určí na základě rychlosti, směru středního výškového větru, vzdálenosti prostoru průzkumu a doby vypadávání radioaktivních částic v této vzdálenosti od místa výbuchu.

Při průzkumu prostoru epicentra pozemního nebo podzemního jaderného výbuchu musí vést trasa letu minimálně 1,5 až 2 km od něho.

Vzdušný radiální průzkum uskutečňuje osádka ve složení pilot a operátor-dozi-
metrista. Za letu jej vykonává operátor-
dozimetrista.

K získávání zpráv z vrtulníků se orga-
nizuje zvláštní rádiová síť pro VzRPz nebo
se využívá rádiové sítě naváděcího stano-
viště letu. K bezprostřednímu předání jed-
né zprávy potřebuje operátor-dozimetrista
průměrně 10 s, k předání pěti zpráv ve
zkrácené formě asi 15 s, což je výhod-
nější.

V případě vedení průzkumu několika
osádkami současně, je nutné zabránit to-
mu, aby se při předávání zpráv osádky
vzájemně rušily. Proto je rádiová stanice
vrtulníku neustále na příjmu (mimo doby
předávání výsledků průzkumu a pravidel-
ných relací s naváděcím stanovištěm nebo
přijímací rádiovou stanicí) a pilot se mu-
sí vždy před každým vstupem do radio-
vé sítě přesvědčit, že v daný okamžik ne-
předává zprávu jiný operátor. Když pře-
dává zprávu jiná osádka, vyčká a předá
tuto zprávu až po skončení relace.

Způsoby plnění úkolů ovlivňují tyto po-
žadavky:

— průzkum musí být veden s co nej-
menší ztrátou času,

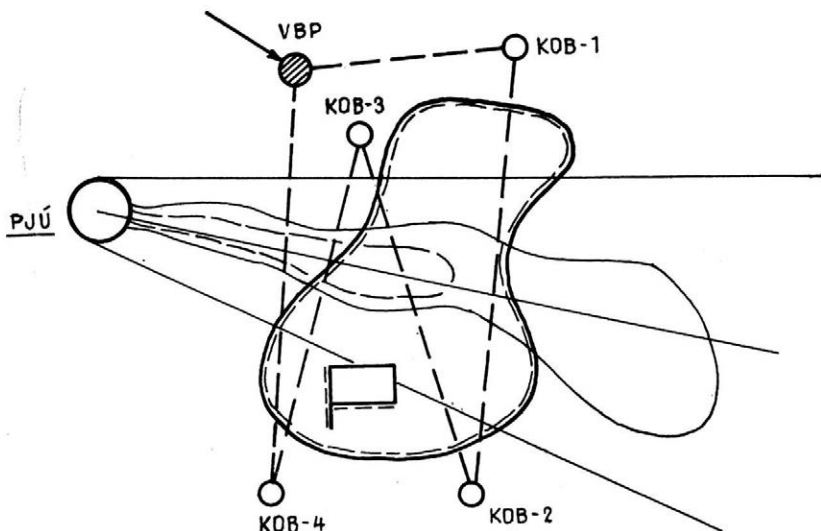
— osádka musí získat také údaje, které
umožní co nejúplněji charakterizovat ra-
diální situaci,

— dávka ozáření osádky během průzku-
mu musí být co nejmenší a nepřetržitě
sledovaná (u pilotů nemá překročit 25 R
za 4 dny),

— musí být plně dodržována všechna
opatření k zabezpečení letu vrtulníku.

Vzdušný radiální průzkum se uskuteč-
ňuje ve výškách 50 až 200 m. Výška letu
se určuje podle charakteru a členitosti
terénu tak, aby byla dodržena bezpeč-
nost letu. V případě průzkumu prostorů
s vysokou úrovní radiace může být výška
letu zvětšena maximálně na 500 m. K zjiš-
tění hranice zamořeného prostoru je však
vždy potřebné začít průzkum z výšky 50
až 100 m.

Úkol a způsob vedení VzRPz je stano-
ven osádce buď předem, na základě plánu
chemického zabezpečení, nebo bezpro-
středně před letem. V případě, že úkol
není stanoven předem, musí být osádce

Poznámka: KOB - kontrolní otočný bod
VBP - výchozí bod VzRPz

Obr. 2

vyčleněno minimálně 15 až 20 minut pro přípravu mapy.

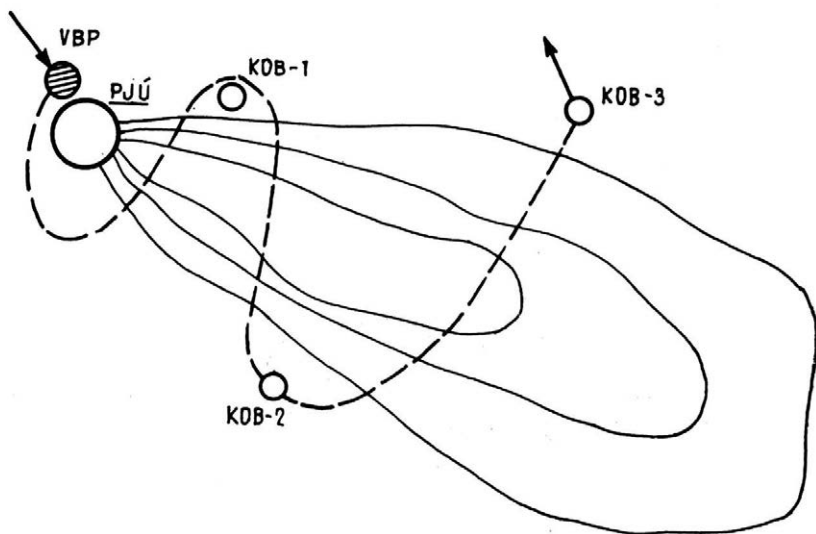
Průzkum se může plnit těmito způsoby:

VzRPz komunikace bude nejčastějším způsobem k zabezpečení přesunů vojsk. Vede se letem nad komunikacemi. Úroveň radiace je určena na celé trati letu. Současně s průzkumem hlavních komunikací může být dán úkol uskutečnit průzkum záložních komunikací s cílem vyhledat nezamořené a nebo slabě zamořené komunikace.

VzRPz prostorů činnosti vojsk operačních letišť, pravděpodobného rozmístění vojsk, zásobovacích orgánů, týlu a týlo-

vých zařízení, k získání podkladů k rozhodnutí velitelů, pro určení další činnosti vojsk v zamořených prostorech. Při tomto způsobu průzkumu se osádkám stanoví hranice prostoru. Tato pak prolétává celý prostor a měří úroveň radiace v měřicích bodech nebo podle časových intervalů — viz **obr. 2**.

Určení směru a šířky stopy radioaktivního oblaku můžeme užívat k upřesnění správnosti předpovědi průběhu radioaktivní stopy, dále jako výchozího údaje pro organizaci dalšího průzkumu a varování vojsk při omezeném použití JZ. Kromě toho může být vydán i úkol průzkumu epicentra JÚ. Tento způsob je vyjádřen na **obr. 3**.

Obr. 3

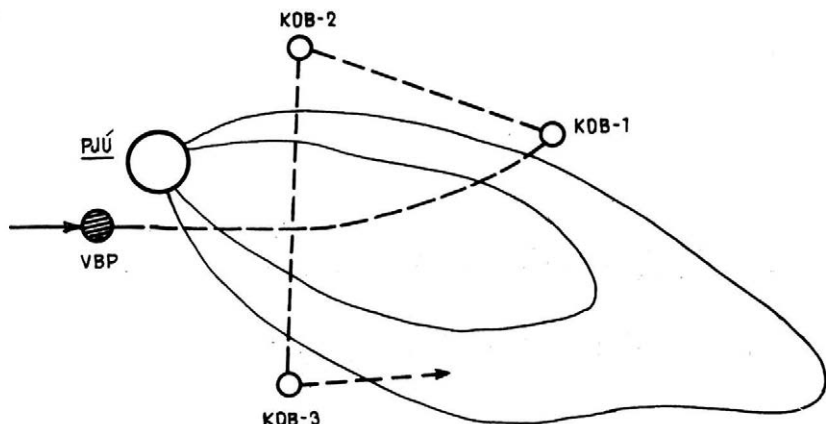
VzRPz prostoru (epicentra) jaderného výbuchu můžeme uskutečnit bezprostředně po jaderném výbuchu na obsazené objekty, prostory rozmístění vojsk, letiště atd. Ke kontrole poklesu radiace je určen důstojnický průzkum, který zjišťuje následky jaderného výbuchu. Určení prostoru a epicentra výbuchu nebude tak obtížné jako zjištění úrovně radiace, protože její změna v poměrně malých vzdálenostech vyžaduje velmi časté měření. Mimo to vysoká úroveň radiace zapříčiňuje i změnu

výšky letu na poměrně malém úseku trati. Průzkum se vede na tratích, které jsou voleny tak, aby protínaly prostor výbuchu kolmo na sebe s průsečíkem 1 až 2 kilometry od epicentra výbuchu — viz **obr. 4**. Tyto směry jsou voleny pod úhlem 40 až 50° k ose stopy a místa měření se určují metodou výpočtu podle kursu a času.

Nejvhodnější způsob vedení vzdušného radiačního průzkumu bude závislý na řadě faktorů (počtu vrtulníků, rozsahu za-

moření, povětrnostních podmínkách apod.); pozornost, často budou uvedené způsoby jeho volbě musí být věnována mimořádná používány v kombinaci.

Obr. 4

Vzdušný radiační průzkum terénu má nezastupitelné místo v celém systému radiačního průzkumu. Má velké perspektivy dalšího rozvoje, vzhledem k vysoké efektivnosti a možnosti využití v automatizovaném systému radiačního a chemického průzkumu. Umožňuje rychle a na velkých plochách zjistit skutečnou radiační situaci a v tomto směru je na operačním stupni nenahraditelný. Aby byl dostatečně efektivní, musí být veden optimálním způsobem pro danou situaci.

HYDROMETEOROLOGICKÉ ZABEZPEČENÍ VOJSK

Hydrometeorologické zabezpečení činnosti vojsk získává stále více na důležitosti. Efektivní plánování výcviku a vedení bojové činnosti vojsk si vyžaduje podklady hydrometeorologického charakteru. Cílem tohoto článku je podat přehled o možnostech vojenské hydrometeorologické služby a způsobech plnění úkolů.

Z historie je známa řada případů dovedného využití meteorologické situace v bojové činnosti vojsk. Jako příklad můžeme použít stanovení termínu vylodění spojeneckých vojsk, kterému předcházela velmi dobrá předpověď počasí, v období kdy v prostoru vylodění byly velmi nepříznivé povětrnostní podmínky. Dalším příkladem může být hitlerovská protiofenzíva v Ardenách, kde jedním z důležitých faktorů, který napomohl počátečnímu úspěchu hitlerovských vojsk, byla správná předpověď počasí. Bylo předpovězeno, že bude následovat relativně dlouhé období, kdy spojenecká vojska nebudou moci využít podpory letectva. A opět počasí bylo faktorem, který zpomaloval konečnou porážku fašistického Německa, neboť v období, kdy již probíhala berlínská operace, rozmoklý terén znesnadňoval použití těžké bojové techniky a hlavně letectva z polních letišť. Podobných příkladů by bylo mož-

né předložit celou řadu. Lze namítnout, že bojová technika od 2. světové války prodělala ve svém vývoji značný skok, že řada moderních zařízení, využití elektroniky, umožňuje její nasazení ve složitých meteorologických a hydrologických podmínkách, ale ani tato skutečnost nijak nesnižuje význam hydrometeorologického zabezpečení vojsk a vojenské hydrometeorologické služby. Naopak nyní, kdy máme velké nároky na efektivnost výcviku vojsk, by měla právě hydrometeorologická služba sehrát daleko větší roli než dosud.

Vezmu např. letecký výcvik. Jeho zahájení předchází řada přípravných prací, příprava letounů i zabezpečovacího zařízení a příprava lidí. Již tato činnost přináší jisté ekonomické náklady, které se zhodnocují pouze tehdy, když se letecký výcvik uskuteční. Jeho uskutečnění je však závislé na povětrnostních podmínkách. Správná meteorologická předpověď je tedy důležitá pro ekonomičnost leteckého výcviku. Tak jako roste význam meteorologického zabezpečení v národním hospodářství, roste jeho význam při výcviku a bojové činnosti vojsk.

Zmínil jsem se již o letectvu, ale stejně tak jsem mohl hovořit o chemickém vojsku, o raketovém vojsku a dělostřelectvu,

o motostřeleckých útvech apod. Bez znalosti teplotního zvrstvení, rychlosti a směru větru při zemi i ve volné atmosféře není možné učinit efektivní opatření k ochraně vlastního vojsk před použitím zbraní hromadného ničení nepřítel, ani nelze účinně použít vlastních prostředků. Teplota, vlhkost a vítr v celé atmosféře ovlivňují let raketových prostředků a dělostřeleckých granátů. Atmosférické srážky mají vliv na průchodnost terénu a možnost překonávání vodních toků. Tak

bych mohl vyjmenovat řadu dalších příkladů vlivu meteorologických podmínek na činnost vojsk.

Neexistuje žádný druh vojsk, jehož činnost by nebyla tak či onak ovlivňována meteorologickými nebo hydrometeorologickými podmínkami. Bez nadsázky lze konstatovat, že informace od hydrometeorologické služby potřebuje každý, kdo chce ekonomicky a efektivně řídit výcvik a bojovou činnost vojsk.

Cíle a hlavní úkoly hydrometeorologického zabezpečení

Cílem hydrometeorologického zabezpečení vojsk je posoudit meteorologické a hydrologické podmínky při přípravě a vedení bojové činnosti a využít jich k efektivnímu použití zbraní a bojové techniky, k stanovení opatření k ochraně vojsk a týlových objektů proti zbraním hromadného ničení.

Hlavní úkoly hydrometeorologického zabezpečení jsou:

- připravit a předat informace o skutečné a předpokládané hydrometeorologické situaci,
- varovat a upozorňovat vojska na nebezpečné povětrnostní jevy,
- připravit nutné údaje pro plánování a bojové použití letectva, raketového vojska a dělostřelectva, předpověď a hodnocení radiací, chemické a bakteriologické situace,
- zpracovat hydrologické údaje o průchodnosti terénu a podmínkách vysazení výsadek a překonávání vodních překážek.

Podklady k zabezpečení činnosti štábů svazů a svazků

Pro plánování štábů svazků a svazů může hydrometeorologická služba poskytovat klimatické, letecko-klimatické, aerologicko-klimatické a hydrologické charakteristiky prostorů předpokládané bojové činnosti.

Tyto charakteristiky se zpracovávají na základě dlouhodobých měření a pozorování sítě klimatických, aerologických či hydrologických stanic.

Jde o velmi obecné charakteristiky vyjadřující klimatické, aerologické nebo hydrologické podmínky, které se vyskytují v zájmových prostorech. Tyto charakteristiky nejčastěji udávají průměrnou teplotu, srážkové úhrny, převládající výškové a přízemní proudění. Mohou obsahovat údaje o četnosti výskytu a opakování dnů

s charakteristickou dohledností (mlhou), nízkou oblačností, bez oblačnosti, stanovenou teplotu, vlhkost. Dále mohou poskytovat některé speciální údaje, např. o stavu půdy a další.

Hydrologické charakteristiky uvádějí průměrné vodní stavy na vybraných vodních tocích, průměrné průtoky, charakteristiky četnosti výskytu průtoku (m-denní průtok, za povodňové situace n-letá voda), výskyt a druh ledových jevů, průměrnou teplotu vody.

Pro účely letecké činnosti se zpracovávají letecko-klimatické charakteristiky, které vyjadřují podmínky pro leteckou činnost. Četnost výskytu dní neletových, s dohledností menší než je stanovená mez, s výškou spodní základny nižší než dané minimum. Tyto charakteristiky mohou obsahovat i četnost výskytu dní s určitým nebezpečným povětrnostním jevem (bouřky, mlhy atd.).

Uvedené výsledky měření se pak využívají pro dlouhodobé plánování. Při plánování na měsíc lze využít dlouhodobou, nejčastěji měsíční předpověď. U nás ji experimentálně zpracovává ČHMÚ.

Měsíční předpověď se zpracovává převážně na základě analogů. To znamená, že podle dosavadního vývoje a střídání synoptických období se v archivních materiálech vyhledá časový úsek s podobným průběhem a sleduje se jeho vývoj. Na jeho podkladě je pak zpracována předpověď. Popsaná, ale velmi pracná metoda sestavování byla umožněna zavedením výpočetní techniky v hydrometeorologické službě. Předpověď na základě analogů předpokládá existenci rozsáhlého strojového archivu jistým způsobem popsaných delších časových období s určitou atmosférickou cirkulací. Pro tento účel byly vytvořeny klasifikace synoptických situací. Po sobě následující dny se stejnou synoptickou situací tvoří synoptické období.

To lze snadno popsat délkou trvání a typem synoptické situace, což umožňuje strojové zpracování.

Předpovědi zpracovávají se na dlouhé časové období jsou velmi obecné, zpravidla se omezují na určení časových úseků s jistým převládajícím počasím, určení srážkových poměrů, teplotních podmínek, popřípadě druhu srážek a množství oblačnosti.

Na tři až pět dní se dnes sestavují předpovědi počasí na základě výpočtu synoptických schémat, nejčastěji map standard-

ních izobarických hladin. Tyto materiály nám umožňují učinit si představu o pohybu rozhodujících tlakových útvarů, se kterými jsou spojeny atmosférické fronty, a tak usuzovat na průběh počasí.

Takovéto předpovědi jsou již konkrétnější, obsahují časové určení přechodu front, detailněji určené teplotní a srážkové poměry, množství, druh a výšku oblačnosti, dohlednosti, rychlost a směr větru při zemi i ve výšce, pro letecké účely lze udávat podmínky, za kterých bude probíhat výcvik.

Hydrologické zabezpečení vojsk

Hydrologické zabezpečení štábů a vojsk uskutečňuje vojenská hydrometeorologická služba ve spolupráci s Českým a Slovenským hydrometeorologickým ústavem. Vojenská hydrometeorologická služba nemá vlastní hydrologické stanice a využívá výsledků hydrologických měření a pozorování civilní hydrologické služby.

Pro zabezpečení štábů a vojsk ČSLA rozšiřuje se faximilovým vysílačem OLT-21 jedenkrát za den vybraný soubor hydrologických zpráv, který obsahuje:

- místo hlášeného profilu na vodním toku, datum a čas pozorování,
- vodní stav (cm),
- změnu vodního stavu od předcházejícího měření,
- průtok ($m^3 \cdot s^{-1}$),
- pro vybrané profily předpověď vodního stavu.

Jako slovní dodatky může tato informace obsahovat vyhlášené stupně povodňové aktivity, charakteristiku četnosti výskytu průtoků (m-denní průtok, za povodňové situace n-letá voda). Slovní informace mohou obsahovat i údaje o ledových jevech na vodních tocích.

Za mimořádných odtokových podmínek se četnost hydrologického zpravodajství zvyšuje. Je tedy možné, podle požadavků štábů, rozšiřovat větší počet hydrologických informací, které by byly zaměřeny především na ohrožená místa a obtožená oblaště.

S přechodem civilní hydrologické služby na strojní zpracování výsledků měření a pozorování vodočetných stanic se předpokládá i postupné zkvalitňování hydrologické informační soustavy a tím i zkvalitnění hydrologického zabezpečení vojsk.

Přímé hydrometeorologické zabezpečení vojsk

Přímé hydrometeorologické zabezpečení vojsk plní hned dva z hlavních úkolů:

- přípravu a předávání informací o skutečné a předpokládané hydrometeorologické situaci,
- varování a upozorňování vojsk na nebezpečné povětrnostní jevy.

Mezi předpovědní informace pro přímé hydrometeorologické zabezpečení vojsk počítáme krátkodobé předpovědi počasí. Pod pojmem krátkodobá předpověď počasí rozumíme předpověď na šest hodin až na tři dny.

Využívání výpočetní techniky a prostředků dálkové detekce (meteorologických radiolokátorů, družic) vede k využívání objektivních metod předpovědi některých prvků a jevů na období dvou až tří hodin. V tomto případě hovoříme o velmi krátkodobé předpovědi.

Zastavme se nyní u krátkodobých předpovědí počasí. Při jejich zpracování se vychází z:

- celkové přízemní a výškové synoptické situace,
- pozorování mezinárodní sítě pozemních meteorologických stanic,
- radiolokačního průzkumu počasí,
- měření prvků volné atmosféry mezinárodní sítě aerologických stanic,
- pozorování meteorologických družic, ať již geostacionárních či orbitálních,
- dalších doplňkových materiálů a údajů jako jsou hlášení osádek letounů, které plní úkoly v prostorech, ze kterých očekáváme příchod nebezpečných povětrnostních jevů, hlášení vidových hlásek PVOS, letištních předpovědí v prostorech, ze kterých je očekáván postup atmosférických front či nebezpečných povětrnostních jevů,

— využití analogů a zkušeností meteorologa.

V krátkodobých předpovědích jsou udávány přechody atmosférických front a jejich vliv na počasí. Tzn. na druh, dobu trvání a intenzitu srážek, charakter, množství, výšku spodní základny a horní hranici oblačnosti, minimální a maximální teplotu, směr a rychlost větru, dohlednost a výskyt nebezpečných povětrnostních jevů.

Většina předpovědí je účelová, a proto se v nich klade důraz na požadované jevy. Výše uvedené zaměření odpovídá především předpovědi pro potřeby letecké činnosti. Stejně dobře může být v předpovědi věnována pozornost výskytu teplotních inverzí či izometrií.

U velmi krátkodobých předpovědí se především předpovídá výskyt nebezpečných povětrnostních jevů, kterými rozumíme bouřky, krupobití, mrznoucí srážky, intenzivní přehánky, při kterých dochází k prudkému poklesu dohlednosti nebo spodní základny oblačnosti.

Mimo předpovědní informace předává hydrometeorologická služba informace o skutečném počasí v prostorech činnosti nebo předpokládané činnosti vojsk, o skutečném přízemním a výškovém proudění, teplotním a vlhkostním zvrstvení volné atmosféry.

Údaje o skutečné synoptické situaci, o počasí na letištích či v zájmových prostorech, jsou získávány cestou sítě meteorologických stanic, meteorologických radiolokátorů nebo dalších zdrojů např. hlášení osádek letounů a vídových hlásek PVOS. Tyto údaje jsou rozšiřovány prostředky vojenské hydrometeorologické služby. Pro varování a upozorňování vojsk na nebezpečné povětrnostní jevy organizuje se povětrnostní výstražná služba. Do výstražné služby jsou zapojena všechna pracoviště vojenské hydrometeorologické služby počínaje stanicemi, meteorologickými radiolokátory, radiosondážními stanicemi, povětrnostními pracovišti svazků a svazů a hlavním hydrometeorologickým ústředím.

Výstrahy a upozornění na nebezpečné povětrnostní jevy jsou předávány cestou hydrometeorologické služby orgánům řízení letecké činnosti. Upozornění a výstrahy na některé zvlášť nebezpečné jevy jsou předávány po linii dozorčích orgánů k vojskům.

Dosud jsem psal o tom, jak hydrometeorologická služba plní cíle a úkoly, kte-

ré jsou před ní postaveny. V dalším se zaměřím na činnost některých pracovišť. Zde se zmíním o meteorologické službě letectva, neboť pokud u ostatních druhů vojsk existují pracoviště nebo specialisté hydrometeorologické služby, tak je jejich zaměření úzce specializováno.

Meteorologické stanice jsou zřizovány u leteckých útvarů a tvoří základní pracoviště hydrometeorologické služby. Jejich úkolem je konat nepřetržitě pozorování povětrnostních jevů, stavu počasí a pravidelná měření některých meteorologických prvků. Z pozorování a měření se pravidelně sestavují kódované zprávy, které jsou předávány na centrální pracoviště hydrometeorologické služby. Na meteorologické stanici se vede přímé meteorologické zabezpečení činnosti leteckého útvaru. K tomuto účelu získává meteorologická stanice po spojovacích sítích hydrometeorologické služby potřebné údaje, mezi které řadíme:

- kódované zprávy o počasí z ostatních meteorologických stanic,

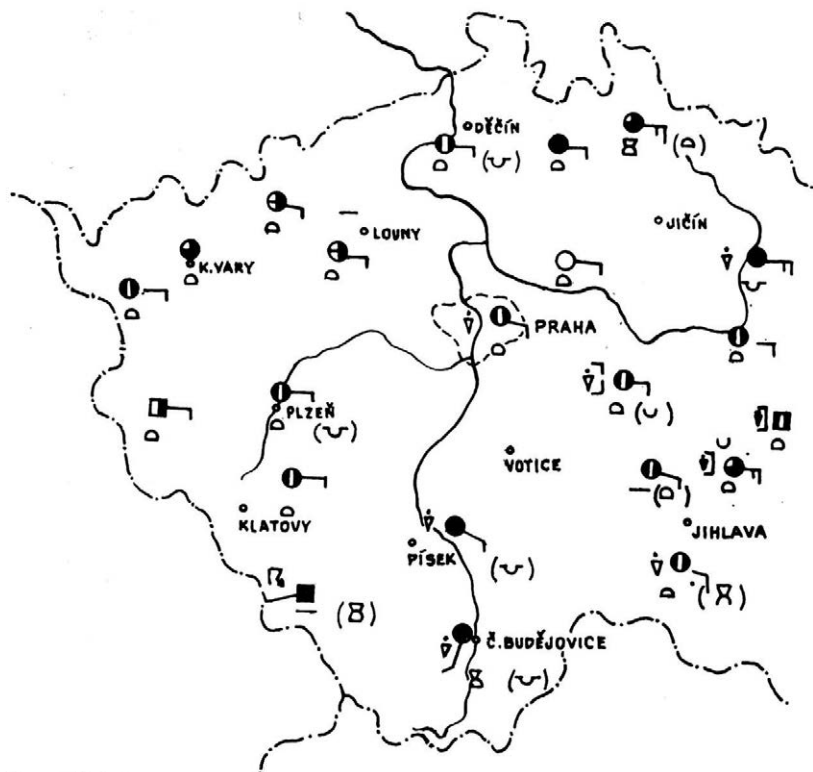
- výsledky radiolokačního průzkumu počasí,

- mapy zachycující přízemní a výškovou synoptickou situaci a různé předpovědní materiály.

Meteorologické stanice leteckých útvarů jsou zapojeny do systému výstražné hydrometeorologické služby.

Pro bezpečnost leteckého provozu je potřebné znát co nejpodrobněji počasí v každém místě provozu letecké činnosti. Meteorologické stanice nemohou dát tak podrobný přehled o počasí v daném prostoru jak bychom potřebovali, neboť udávají počasí pouze v jednotlivých bodech prostoru. Jde o diskrétní (nespojitý) pozorování. V těchto případech je možné, že některé nebezpečné povětrnostní jevy nejsou a ani nemohou být sítě meteorologických stanic zachyceny. Zhuštění sítě meteorologických stanic není vždy účelné a nemusí přinést požadovaný efekt. Ke spojitému sledování vývoje počasí využíváme prostředky dálkové detekce, pod které řadíme meteorologické družice a radiolokátory.

Potřebnost doplňování údajů meteorologických stanic ukazují **obr. 1 a 2**. Na **obr. 1** je uveden přehled počasí zakreslený meteorologickými značkami podle pozorování meteorologických stanic. Na něm je vidět, že v prostoru jihozápadních, jižních a středních Čech a jižní Moravy se vyskytuje mohutná kupovitá oblačnost, doprovázená přehánkami a bouřkami. Na

Vysvětlivky:

☐ - bouřka

⬆ - dešťová přeháňka

☁ - Cumulonimbus (bouřkový mrak)

○ - Cumulus

~ - Stratocumulus (vrstevnatá kupovitá oblačnost)

— - Stratus (vrstevnatá oblačnost)

☐ - horská meteorologická stanice

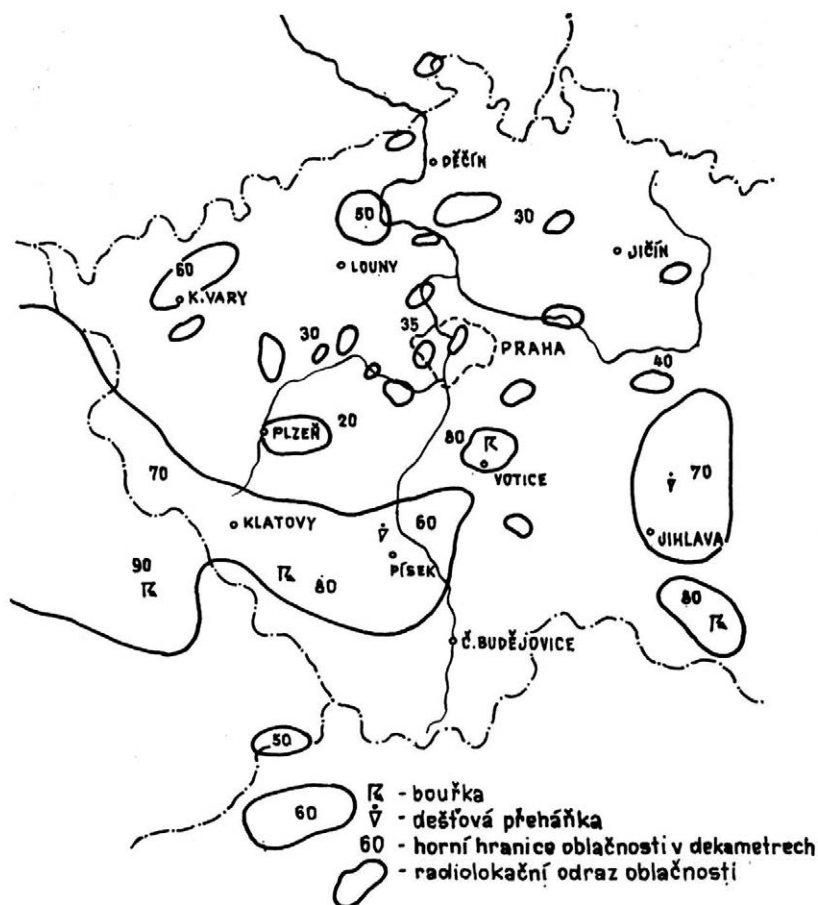
○ - meteorologická stanice

Obr. 1

obr. vidíme, že chybí údaje z některých prostorů, ve kterých nejsou meteorologické stanice. Nejvíce postrádáme údaje z prostoru kolem Votic. Tyto chybějící údaje vhodně doplňují pozorování meteorologických radiolokátorů zakreslené na obr. 2. Tam jsou zakresleny obrysy oblačnosti zjištěné meteorologickými radiolokátory. Číslice udávají horní hranice oblačnosti ve stovkách metrů, meteorologic-

ké značky zjištěné povětrnostní jevy. Z obrázků je vidět, jak meteorologické radiolokátory mohou doplňovat údaje o počasí v prostorech, kde nejsou meteorologické stanice. Radiolokační průzkum počasí umožňuje učinit si představu o prostorovém rozložení povětrnostních jevů.

Meteorologické radiolokátory — o jejich významu jsem se již zmínil v předešlé části. Pokládám však za nutné informovat

Obř. 2.

o tomto důležitém prostředku hydrometeorologické služby poněkud více.

Pracovní dosah meteorologických radiolokátorů, udávaný výrobcem, bývá zpravidla 300 km. V naší hydrometeorologické službě jsou používány meteorologické radiolokátory vyráběné v SSSR pod typovým označením MRL. Ty slouží ke zjišťování oblačnosti a meteorologických jevů s ní spojených, počátečního stavu atmosférických srážek a jejich okamžité intenzity.

Meteorologické radiolokátory mohou být rovněž využity při sledování radiační situace, vyhodnocování jaderných výbuchů a zjišťování pohybu radioaktivních oblaků a vypadávání radioaktivních částic.

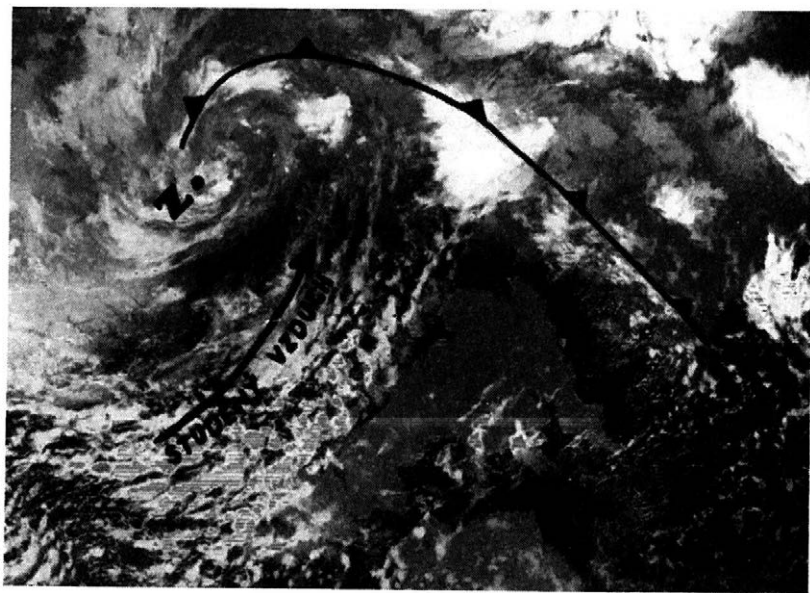
Meteorologické jevy se pomocí radiolokátorů vyhodnocují s určitou pravděpodobností, která není stejná pro každý jev. Např. pravděpodobnost zachycení meteorologických jevů. Podle výzkumů uskutečněných v SSSR lze 100 % bouřek zachytit

do vzdálenosti 150 km, u přeháněk je tato vzdálenost 100 km. Trvalé srážky lze do vzdálenosti 100 km sledovat s pravděpodobností 90 %. V našich klimatických a geografických podmínkách byly pravděpodobnosti zachycení uvedených nebezpečných povětrnostních jevů poněkud nižší. Tyto hodnoty uvádím proto, aby nedocházelo k přeceňování možností meteorologických radiolokátorů, protože ukazují, že skutečné možnosti zjišťování meteorologických cílů jsou nižší než výrobcem udávaný dosah radiolokátoru. Tato skutečnost však nic neubírá na jejich významu pro hydrometeorologické zabezpečení vojsk.

I když meteorologické radiolokátory mají nezastupitelnou úlohu v hydrometeorologické službě, nejsou samospasitelným prostředkem. Jejich nasazení, zejména ve výstražné službě, tuto službu zkvalitňuje, ale nenahrazuje ostatní způsoby získávání základních hydrometeorologických informací. Přitom ať jde o pozorování a měření meteorologických či hydrologických stanic, nebo měření dalších prostředků dálkové detekce, jako jsou aerologické stanice a meteorologické družice.

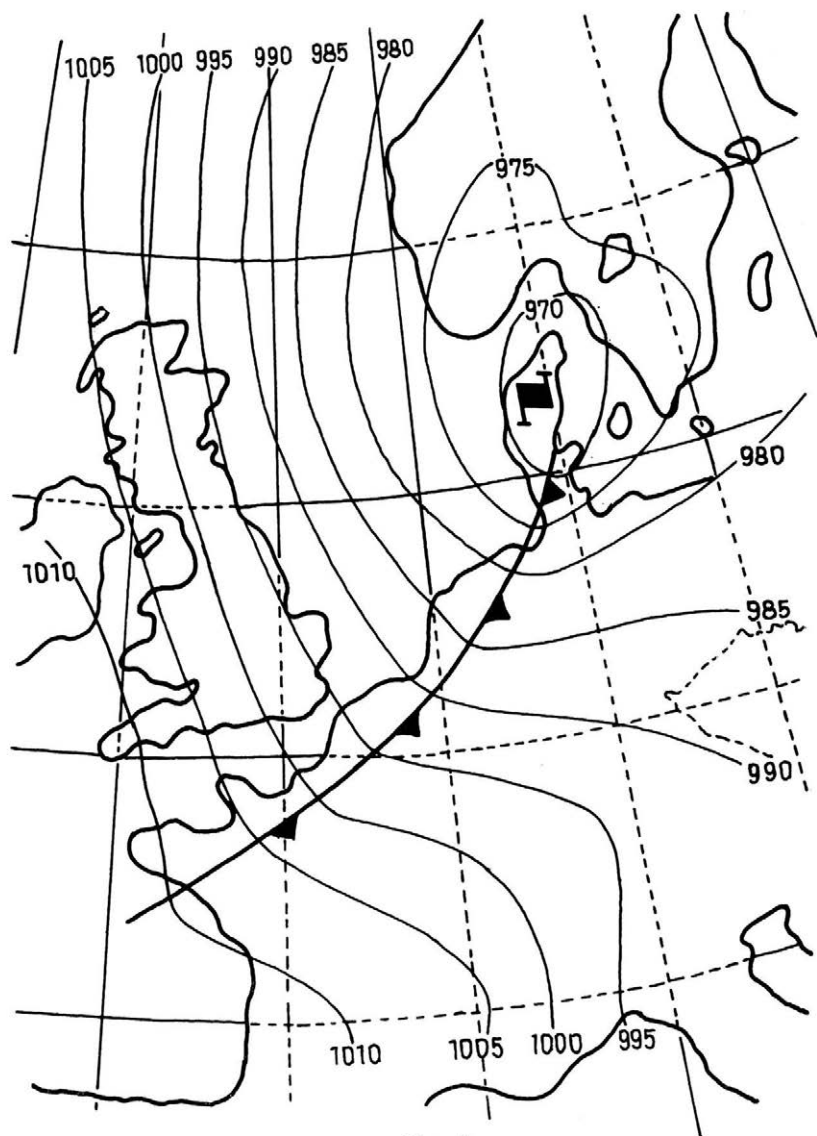
Meteorologické družice patří mezi nejmodernější prostředky využívané hydrometeorologickou službou. Snímky z nich představují možnost poznání meteorologické situace ve vzdálených prostorech a tím zlepšení kvality meteorologických předpovědí. Zároveň přinášejí spojitou informaci o procesech, které probíhají v atmosféře. Do jisté míry mohou nahradit chybějící údaje mezinárodní sítě meteorologických stanic. Zachycují a předávají do pozemních přijímacích středisek informace o existujících frontálních systémech, charakteristických vzduchových hmotách, tím napomáhají kvalitnější analýze atmosférických procesů. Obr. 3 ukazuje snímek pořízený meteorologickou družicí. Na snímku jsou vyznačeny atmosférické fronty a vzduchové hmoty. Pro porovnání uvádí obr. 4 odpovídající část území na synoptické mapě, na které jsou zakresleny izobary, atmosférické fronty a tlakové útvary.

Meteorologické družice, zvláště geostacionární, budou obdobně jako meteorologické radiolokátory mít značný význam v automatizovaných systémech hydrometeorologického zabezpečení.

Obr. 3. Snímek meteorologické družice z 24. 1. 1986 7.44 GMT

Обр. 4

Podíl hydrometeorologické služby na efektivním využití bojové techniky a výcviku stále roste. Uvědomují si to i mnozí velitelé. Cílem tohoto článku bylo seznámit velitele a štáby s hlavními cíli hydrometeorologického zabezpečení, s jeho úkoly, ale i možnostmi a prostředky, které hydrometeorologická služba k plnění těchto cílů má.

Nová bojová technika přináší nové požadavky na hydrometeorologické zabezpečení a není vyloučeno, že si vynutí i změnu organizace hydrometeorologické služby, která je dosud spojována především s letectvem, kde má největší tradici. Požadavky na informace hydrometeorologického charakteru od ostatních druhů vojsk rostou, ale ne vždy bývají uspokojovány, často i proto, že štáby neznají možnosti hydrometeorologické služby, nepřicházejí s požadavky na zabezpečení vlastních útvarů.

Některé požadavky, především na hydrologické zabezpečení a dlouhodobé předpovědi, může vojenská hydrometeorologická služba zajišťovat pouze ve spolupráci s Českým a Slovenským hydrometeorologickým ústavem.

PRŮLOM OBRANY

Redakčně upravený a zkrácený obsah článku plukovníka N. K. Šiškina, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 3/1986.

Bojové zkušenosti svědčí o tom, že průlom připravené obrany nepříteli, zvláště její taktické hloubky, kde je soustředěna značná část všech sil a prostředků, je důležitou součástí útoku a předpokládá v podstatě postupný průběh bojové činnosti.

Ve třicátých letech rozpracovala sovětská vojenská věda odpovídající zásady a doporučení v rámci teorie hluboké operace (boje). Úkol průlomu nepřátelské obrany se podařilo sovětským vojskům nejefektivněji plnit v letech Velké vlastenecké války, a to organizací dělostřeleckého a leteckého útoku a vytvořením silných úderných uskupení stížeckých svazků na úsecích průlomu. Ta měla hlubokou sestavu, byla posílena a podporována značným počtem dělostřelectva, tanků a letectva. V průběhu bojové činnosti byly postupně zasazovány druhé sledy pluků, divizí, sborů, někdy i armádní rychlé skupiny k narůstání úsilí prvního sledu, postupovaly do hloubky obrany, rozšiřovaly průlom a vytvářely tak podmínky k rozvíjení taktického úspěchu v operacích.

V poválečné době, ve spojitosti s hromadným zavedením nových zbraní a bojo-

vé techniky k vojskům a zdokonalováním dalších prostředků ozbrojeného zápasu, nabyl problém průlomu obrany na pronikavém charakteru. Je to způsobeno tím, že došlo ke značnému zvýšení možností nepříteli k vytvoření pevné obrany. Podstatně se zvýšily: její hloubka, protitanková pevnost, schopnost palbou ničit všechny prvky operační sestavy útočníka, aktivnost vojsk v obraně. To vše umožňuje obránci s využitím rychlého manévru a hlubokého palebného působení měnit počáteční nepříznivý poměr sil a prostředků na směrech hlavních úderů útočníka, vyrovnávat jej a tak vytvářet podmínky k dosažení cílů obrany.

Zvláště začaly narůstat možnosti obrany po zavedení vysoce přesných zbraní do armád bloku NATO. Na základě toho byly rozpracovány koncepce: americká — kombinovaná vzdušná a pozemní operace (sražení), armád NATO — boj s druhými sledy. V tomto směru jde o hromadné použití soudobých zbraní, prostředků minování na dálku k ničení jak prvních, tak i druhých sledů útočníka, o způsobení jim velkých ztrát a dezorganizaci velení. Kromě toho velení

NATO předpokládá s využitím vysoce efektivních protitankových prostředků, jejichž hustota může dosahovat 25–30 jednotek na 1 km fronty, podstatně snížit údernou sílu útočnicka.

K prolomení obrany v těchto podmínkách je nezbytné v první řadě směřovat k dovedně soustředěvat na úseku průlomu dostatečné množství palebných prostředků bez jejich nebezpečného přehustění, zabezpečovat spolehlivé palebné ničení dalekonosných zbraní nepřítele, zničení velkého počtu protitankových prostředků, zvláště PTRK, jak na úseku průlomu, tak i na jeho bocích, dále izolovat prostor bojové činnosti od přísunu čerstvých sil z druhých směrů a z hloubky obrany. Nejdůležitější význam bude mít včasné rozšíření úseku průlomu a rychlé narůstání úsilí vojsk s cílem předejít nepřítele ve využívání pevné obrany na mezilehlých čarách.

Průlom taktické obrany v letech minulé války tkvěl ve vytvoření trhliny v bojových sestavách divizí prvního sledu nepřítele počátku do hloubky okolo 4–6 km, na konci války do 8–12 km. Bylo toho dosaženo ničením nepřítele všemi druhy zbraní a rozhodným útokem vševojskových svazků. Šířka úseku průlomu střelecké divize činila 2–2,5 km. Tam byly vytvářeny odpovídající hustoty sil a prostředků. Počínaje rokem 1943 se neustále zvyšovaly a v mnohých operacích dosahovaly až 250–300 děl a minometů, 20–30 i více tanků a SHD na 1 km průlomu. V důsledku toho bylo dosaženo rozhodující převahy nad nepřítelem. Ve třetím období války např. na směr hlavního úderu dosahovala 6–10:1 v dělostřelectvu, 4–5:1 v tancích a 3–5:1 v pěchotě.

Podobné soustředění velkého množství zbraní a bojové techniky na úzkém úseku průlomu v současné době může vést k nadměrnému zvýšení hustot bojových sestav, omezení jejich manévru a k hromadným ztrátám způsobeným vysoce přesnými zbraněmi a jinými palebnými prostředky. Přesto však princip hromadění sil a prostředků k dosažení úspěchu při průlomu obrany neztrácí na svém významu ani v současné době. Ovšem jeho realizaci je nutné hledat ve způsobech soustředění palebných úderů hlavně manévrem dráhami letu, palebnými prostředky a rozmísťováním palebných postav raketových vojsk a dělostřelectva v širším pásmu a za hranicí úseku průlomu. Taková možnost je zcela reálná ve spojitosti s rostoucí délkou střelby raketových vojsk a dělostřelectva. Hustota palby může být rovněž zvětšena širším použitím letectva k plnění úkolů palebného ničení

nepřítele v hranicích taktického pásma obrany.

K dosažení úspěchu je velmi důležité, s využitím výsledků spolehlivého palebného ničení nepřítele, vést silný počáteční úder, rozhodným způsobem rozvíjet útok do hloubky, rychle rozčlenit bránící se vojska a ničit je po částech.

Nový přístup vyžaduje i hromadění úderných sil (motostřeleckých a tankových jednotek). Ve výchozích prostorech mohou být rozmístěny rozptýleně a po zahájení palebné přípravy uskutečnit prapory prvního sledu rozhodný manévr k úseku průlomu tak, aby mohutným úderem prolomily obranu nepřítele a rozvíjely v hloubce manévrovou bojovou činnost v širším pásmu.

Vševojskového boje se zúčastní v těsné součinnosti síly a prostředky různých druhů vojsk. Proto ke zvýšení úderné síly a dosažení ještě větší palebné síly bojové sestavy je zapotřebí, aby v ní byly v jeden celek spojeny tanky, BVP (OTR), bojová vozidla PTRK, samohybné dělostřelectvo, protiletadlové komplety na obrněném základě a další bojové prostředky. V současné době např. útočící prapory mechanizované divize (USA) na úseku průlomu jsou schopny vytvářet hustotu asi 40–50 tanků a BVP na 1 km fronty a jejich úder již v hloubce prvního postavení mohou rozvíjet jednotky, potom i útvary druhého sledu.

Zvlášť důležitý význam při průlomu obrany má nejen počáteční úder, ale i nepřetržitý jeho narůstání v dalším, při rozvíjení útoku. Konkrétní řešení této otázky závisí v mnoha směrech na sestavě vojsk a obraně, na způsobech využití jeho slabých míst, množství sil a prostředků u útočících, charakteru jejich palebné podpory. Tak při včasné zjištění mezer mezi jednotkami a útvary prvního sledu v bojové sestavě nepřítele, kromě toho i neobsazených úseků postavení v hloubce, je možné v průběhu průlomu směřovat tam usměrnit část vlastních sil tak, aby se rychle vklínily do rozmístění bránících se vojsk a vedly úder do boku a týlu.

Je zřejmé, že úspěch takové činnosti je možný, podaří-li se zmařit manévr zálohami nepřítele (silami a prostředky z druhých úseků) účinnými palebnými úderými dělostřelectva a letectva, aktivní činností vzdušných výsadků atd.

Polebná síla soudobých vševojskových učenění vzrostla použitím taktického a vojskového letectva, jejich účinnou podporou raketovým vojskem a dělostřelectvem. V současné době, podle názoru zahranič-

ních odborníků, začíná být stále reálnější nový prvek bojové sestavy — vzdušný sled (vojskové letectvo, aeromobilní vojska a výsadky různého určení), což podmiňuje vzdušný a pozemní charakter vedení bojové činnosti. V armádě USA vytváří základ koncepce kombinované vzdušné a pozemní operace (sražení), která předpokládá sladení silných úderů tanků a motorizované pěchoty prvních sledů a jejich manévrové činnosti s hlubokými palebnými údery raketového vojska, dělostřelectva, taktického a vojskového letectva, vzdušných výsadků a aeromobilních útvarů (jednotek).

Velký význam pro úspěšnou činnost vojsk má volba úseku průlomu. Podle zkušeností z minulé války je k tomu účelné využívat styky a mezery v bojových sestavách obránce, úseky s menším množstvím zátarasů a opevnění, slabě organizovaným systémem palby, zvláště protitankové, neorganizovanou součinností, v blízkosti nejsou zálohy atp. Při tom terén musí zabezpečovat možnost hromadného použití různé bojové techniky a utajení přípravy k útoku. Vhodnými místy jsou rovněž úseky zaujaté méně pevnými jednotkami a útvary, demoralizovanými v předchozích bojích nebo uváděnými do pořádku, či se slabým bojovým výcvikem. Hledání takových míst je jedním z důležitých úkolů velitelů a štábů. V této činnosti nesmí existovat šablona. V minulé válce bylo nemálo příkladů, kdy k dosažení překvapení byl veden hlavní úder v terénu, který nebyl zcela vhodný pro činnost vojsk, zvláště tanků.

Mnohé závisí i na správném určení šířky úseku průlomu. Přitom je nutné počítat především s možnostmi vojsk k vedení požadovaného stupně palebného ničení a vytvoření výhodné převahy nad nepřítelem. Přitom je důležité zabezpečit spolehlivé ničení raketových útvarů, raketometů, dělostřelectva, zvláště toho, které používá řízené granáty, PTRK a tanků nepřítelů jak na úseku průlomu, tak i na jeho bocích.

Bojová praxe ukázala, že jednou z důležitých podmínek úspěšného průlomu obrany bylo dosažení překvapení. V současné době v podmínkách mnohokrát větší efektivnosti průzkumu, palebné síly adalekého dostředu prostředků ničení, kromě toho i vysoké mobilnosti vojsk nabývá překvapení ještě na větším významu. Dále se rozvíjely způsoby jeho dosažení. Současně s využíváním přírodních výhodných podmínek ke skrytému přístupu a rozvinutí jednotek a útvarů, omezené viditelnosti a noční doby k útoku se používají ve stále širší míře: aerosoly, krátkodobé, ale silné palebné ničení nepřítelů, rychlé soustře-

dění sil a prostředků k úseku průlomu bezprostředně k začátku útoku, překvapivé a hromadné umlčení radioelektronických prostředků, palebné působení z velkých vzdáleností s předstihem.

Jednou z hlavních podmínek úspěšného plnění úkolu průlomu obrany je **organizace boje v terénu.** V letech minulé války byla věnována této otázce velká pozornost na všech stupních velení.

V současných podmínkách se stala ještě mnohem aktuálnější. Je to podmíněno značným zvětšením množství sil a prostředků, které se zúčastňují soudobého vševojskového boje a vyžadují přesné sladení jejich činnosti současně ve všech prostorových sférách. Kromě toho tendence dalšího zvyšování přesnosti palebného ničení nepřítelů vyžaduje nutnost podrobnějšího studia systému jeho palby a přesného sladení používání vlastních sil a prostředků. K zabezpečení cílevědomé práce v terénu, v letech Velké vlastenecké války štáb svazku obyčejně rozpracovával podrobný plán. V něm byly určovány: složení pracovních skupin, osy přesunu a stanoviště, na nich řešené otázky a vymezený čas. Bylo plánováno kdy, s jakým cílem a s kterými funkcionalitami jiných útvarů a svazků setká se velitel s důstojníky štábu. Při organizaci práce v terénu dnes je velmi důležité podstatně zkracovat dobu pobytu účastníků rekonstrukce na stanovištích a mnohem více pozornosti věnovat utajení jeho konání. Proto je účelné do pracovní skupiny začleňovat nezbytný počet osob a je-li možnost, vykonávat veškerou práci na místech velení předních útvarů: zpočátku na směru hlavního úderu, potom na jiných úsecích.

Práci v terénu je účelné zahájit topografickou a taktickou orientací pro podřízení, určit a ukázat jim hlavní orientační body (někdy je účelné některým terénním předmětům určit pojmenování), upřesnit dříve přijaté rozhodnutí (na mapě), rozhraní, čáru přechodu do útoku a jeho směr, ničené objekty (palebné úkoly), stanovit zásady překonávání zátarasů, ovládnutí operních bodů na předním okraji a v bližší hloubce (v rámci viditelnosti), sladit otázky součinnosti na pozorovaném úseku terénu. Potom podřízení velitelé samostatně upřesňují způsob splnění bojových úkolů na svých směrech.

Zkušenosti z bojové činnosti na Blízkém východě přesvědčivě ukazují, že nedoceníení důležitosti práce v terénu hrozí těžkými následky. To mělo za následek vyřazení tanků na vlastních minových polích, neorganizovaný přechod do útoku a další negativní jevy.

V podmínkách značně rostoucí dynamičnosti bojové činnosti vojsk a náhlých změn situace nabývá na stále větším významu přesná organizace a nepřetržitě udržování součinnosti. Obyčejně je organizována podle úkolů: při přesunu vojsk, rozvinutí a přechodu k útoku, plnění bližšího a dalších úkolů. Při sladování činnosti útvarů a jednotek v průběhu přesunu a rozvinutí je nutné věnovat pozornost rostoucímu dalekému působení a efektivnosti bojových prostředků nepřítele, předvídat včasné ničení těch, do jejichž pásma dosahu postupně vstupují jednotky při rozvinutí. V první řadě je nutné ničit raketové součásti a raketometné systémy, polní dělostřelectvo, které používá řízenou munici, PTRK a jiné protitankové prostředky, obrněné cíle. Současně s tím je nutné sladit úsilí raketového vojska a dělostřelectva s letcem k ničení živé síly a palebných prostředků v rotních (četových) opěrných bodech v době palebné přípravy a potom i palebné podpory zteče motostřeleckých a tankových jednotek.

Problém zvýšení spolehlivosti palebného ničení soudobé obrany se stále více zostruje ve spojitosti s velkým množstvím účinných protitankových prostředků a obrněných bojových vozidel, s rostoucím stupněm jejich úkrytí a v důsledku toho i odolnosti vojsk. V letech Velké vlastenecké války byl uskutečňován v rámci palebného ničení nepřítele dělostřelecký a letecký útok, jehož základní součástí byla dělostřelecká a letecká příprava útoku. Jejich trvání často dosahovalo 2—3 hodin. Přitom stupeň ničení činil 25 % při hustotách okolo 250 a více děl a minometů na 1 km úseku průlomu. Je charakteristické, že v průběhu války neustále narůstal podíl úderů letectva, stále na větším významu nabývalo podrobné sladění palby dělostřelectva a leteckých úderů, zvěštovala se hloubka jejich současného působení.

V poválečné době se dále rozvíjela tendence ke zvyšování spolehlivosti palebného ničení. Mělo to svůj odraz v podstatném růstu efektivnosti palebných prostředků. To mělo za následek zkrácení doby trvání působení na cíle v období palebné přípravy (do několika desítek minut), zvětšení jeho hloubky (do několika desítek kilometrů v taktickém měřítku), ničení nepřítele palbou a údery všech bojových prostředků různých druhů vojsk a letectva útočníka. Tak v souladu s názory zahraničních vojenských odborníků délka trvání palebné přípravy s využitím konvenčních prostředků ničení může být 40—50 minut.

Zkušenosti z lokálních válek ukázaly, že palebné údery, vedené různými prostředky,

musí být velmi těsně sladěny mezi sebou i s činností vojsk. Tak k plynulému přesunu vojsk k přechodu do útoku je zapotřebí dalekosmými palebnými prostředky ničit dělostřelectvo, raketometry, vrtulníky v taktické hloubce obrany nepřítele a taktické letectvo a raketové útvary v operační hloubce.

Rozvinování útvarů a jednotek do předbojové a bojové sestavy při útoku z chodu se uskutečňuje zpravidla v období palebné přípravy. Účinnost ničení nepřítele v tomto období má rozhodující význam pro úspěch průlomu obrany. To je podmíněno v první řadě podstatně zvýšenou hustotou protitankových prostředků na všech postaveních, vysokým stupněm jejich ochrany a mobilnosti. Vysoká bojová efektivnost soudobých protitankových prostředků a tanků je nebezpečná i za nevelkého množství na kterémkoli úseku, zvláště jsou-li rozmístěny za odvrácenými svahy, stavbami a jinými úkryty.

Ke snížení ztrát vlastních vojsk je nezbytné včas zjistit a ničit protitankové prostředky, tanky a jiné obrněné cíle nepřítele již do vyjití útočících tanků a BVP do prostoru jejich dosahu.

V rámci komplexního přístupu k řešení daného problému je nutné pečlivě sladit ničení protitankových prostředků a obrněných cílů v průběhu palebné přípravy a palebné podpory útoku různými prostředky podle jejich možností a charakteru objektů působení, spojit ničení obrněných protitankových prostředků s palbou děl, PTRK a vrtulníků v blízké hloubce, bezprostředně před útočícími jednotkami i na bocích úseku průlomu.

Současně s tím na tanky a protitankové jednotky (s PTRK na obrněném základě), baterie raketometů, protitankové vrtulníkové jednotky rozmístěné v hloubce obrany je účelné vést údery letectvem a raketometry. V armádách států NATO ke zvýšení efektivnosti ničení obrněných objektů se doporučuje používat speciální vrtulníkové úderné skupiny, zabezpečované prostředky PVO a palbou dělostřelectva. Průzkumné vrtulníky skupiny vyhledávají cíle, a bitevní vrtulníky a bitevní letouny ničí zjištěné objekty. Současně dělostřelectvo umlčuje systém protivzdušné obrany druhé strany. Vlastní prostředky PVO brání skupinu proti úderům stíhacích letounů a vrtulníků nepřítele.

Při organizaci palebného ničení si uchovávají v mnoha směrech aktuálnost zkušeností z minulých válek. Dělostřelecká příprava útoku mnohokrát začínala palebným

přepadem na cíle na předním okraji a v nejbližší hloubce. Potom pokračovalo období ničení a umlčování v délce trvání do 40—60 minut. Po skončení byla palba znovu vedena na cíle na předním okraji a v bližší hloubce obrany s maximálním úsilím ke konci posledního palebného přepadu. Aby nedošlo k šabloně, uspořádání dělostřelecké přípravy a délka jejího trvání se často měnily. V široké míře byly praktikovány klamné přenosy palby. V té době pěchota často imitovala přechod do útoku.

Zvláště velká pozornost byla věnována **volbě doby útoku**, vyloučení mezery mezi skončením dělostřelecké přípravy a začátkem podpory útoku.

Po přechodu do útoku zpravidla začínala dělostřelecká podpora. Byla vedena hlavně metodou postupného soustřeďování palby, od poloviny války i jednoduchým nebo dvojitým palebným valem. Za dvojitého palebného valu byla střelba vedena do hloubky 2—3 km na 5—7 hlavních a 10—12 mezilehlých čar. Ovšem jestliže taková metoda sama o sobě zabezpečovala úspěšný postup střeleckých jednotek a útvarů v průběhu útoku, pak jeho hloubka (3—4 km) již v té době byla nedostatečná k dokončení průlomu.

V soudobých podmínkách k postupu útočných jednotek bez přestávek je nutné zvětšit hloubku současného působení na nepřítele před jejich frontou. Dosáhnout toho je možné vedením úderu všemi palebnými prostředky, který zabezpečuje spolehlivé umlčení protitankových prostředků a živé síly nepřítele na potřebnou vzdálenost. Jak ukazují zkušenosti, největšího úspěchu může být dosaženo v případě, že útok byl zahájen s překvapením a současně na celém úseku průlomu.

Dosažení cíle útoku závisí i na **rozhodnosti činnosti tankových a motostřeleckých jednotek**, rychlosti využívání palebných úderů dělostřelctva, vrtulníků a letounů. V důsledku vysoké mobility záloh nepřítele má rozhodnost činnosti útočících jednotek zvláště důležitý význam pro rychlý průlom obrany a vyjití vojsk útočníka do hloubky. Je hlavním a rozhodujícím prostředkem proti jakýmkoli opatřením nepřítele, včetně proti všem jeho přeskupením jak z hloubky, tak i z jiných úseků fronty.

Je zřejmé, že největší tempo útoku je možné s využitím jednotné obrněné bojové sestavy, kdy motostřelecké jednotky útočí spolu s tanky bez sesednutí. Taková metoda útoku bude charakteristická při útoku na spěšně zaujatou a spolehlivě palbou

umlčenou obranu nebo při průlomu mezilehlých čar. Při útoku motostřeleckých jednotek v pěší sestavě budou tanky nuceny snižovat rychlost postupu, aby se neodtrhovaly od pěchoty a nenarušovaly těsnou součinnost s ní, nebo postupovat skoky s velkou rychlostí od jedné ke druhé čáře.

Zvláštní pozornost při přechodu k útoku je nutné věnovat neustálému překonávání minových polí a jiných zátarasů. K tomu je zapotřebí včas zjistit místa jejich zařízení, stanovit způsoby překonání a k tomu vyčlenit potřebné síly a prostředky. Přitom je důležité zabezpečit spolehlivé palebné ničení protitankových prostředků a tanků nepřítele na prvním postavení a zadymění na něm rozmístěných opěrných bodů.

Vysokého tempa postupu v průběhu útoku a při jeho rozvíjení je dosahováno spojováním širokého manévru a palby. Útočící jednotky (útvary) mají obcházet klíčové čpěrné body, využívat mezer a jiných slabých míst při budování bojové sestavy obránce, soustřeďovat úsilí na směrech, kde jeho opěrné body jsou nejspolehlivěji ničeny. To umožní rozhodným způsobem vyjít do boků a týlu nepřítele a vyhnout se čelnímu působení jeho vojsk ze zaujatých postavení. Zpravidla je důsledkem snížení tempa postupu a kromě toho i velké ztráty.

K rychlému průlomu do hloubky již v průběhu zteče prvního postavení je nezbytné směle hromadit palbu k podpoře útvarů a jednotek, které pronikly dopředu. Po vyjití útočníka do bližší hloubky je zapotřebí okamžitě usměrňovat úsilí prvního sledu k řešení konkrétně vzniklé situace. S cílem nedopustit zpomalení postupu a zmařit protiopatření nepřítele je účelné druhý sled (vševojskovou zálohu) zasadit do boje nejen ke splnění bližších úkolů jednotek prvního sledu, ale i v jiných obdobích boje a přitom používat rychlého manévru částí útočících sil na směr, kde se projevuje úspěch. Zasazení druhého sledu je nutné pečlivě připravit, zabezpečit spolehlivou palebnou podporu a snažit se o dosažení přesunu vojsk k čáře zasazení a včas jim podřídit posilové prostředky.

K úspěšnému dokončení průlomu obrany je důležité rychle ovládnout výhodné čáry a postavení v hloubce, zvláště na osách přesunu záloh. Přitom je nutné směle využívat úspěchu předsunutých a obcházejících odřadů i vzdušných výsadků, zabezpečit jejich efektivní palebnou podporu. Svou rozhodnou činností musí předejít nepřítele při vyjití k nim, zmařit organizovaný přechod jeho záloh k obraně nebo k protizte-

čí. V rámci izolace úseku průlomu od přesunu nepřátelských záloh je nezbytné vést na ně mohutné palebné údery, vytvářet na osách jejich přesunu zátarasy a prostory rozrušení.

V soudobých podmínkách obránce, který má k dispozici dalekonosné palebné prostředky, může manévrem dráhou letu a údery letectva rychle pokrývat hromadnou palbou úzké úseky průlomu. To je nebezpečí pro rozvíjení útoku do hloubky, pro přerůstání taktického úspěchu v operační. Proto na velkém významu nabývá problém **rychlého rozšíření průlomu do boků.**

V minulé válce se často vyskytovaly jednotky a útvary, které působily ke „svinování boků“. V současné době možnosti k plnění takového důležitého úkolu se značně rozšířily v důsledku mohutných palebných úderů na bocích úseku průlomu, použití

vzdušných výsadek, předsunutých odřadů a rychlého manévru částí sil prvního sledu k úderu na nepřítel mimo úsek průlomu z boku a týlu. Útvary a jednotky tam působící musí bez prodlení využívat dosaženého úspěchu útočících vojsk na úseku průlomu a vzniklými trhlínami rychle vyjít na své směry, rozdělovat a obkličovat nepřítel.

Úspěch průlomu obrany v mnoha směrech závisí na pevném velení silám a prostředkům, v první řadě na udržování nepřetržité součinnosti. Současně s aktivním sběrem údajů o situaci jsou proto nutné včasné informace zainteresovaných stupňů a rychlé reagování na všechny její změny. Protože všechny získané údaje nemohou být vždy vyčerpávající, na stále větším významu v podmínkách vysoce dynamické činnosti nabývá prognózování možných změn v charakteru boje.

z kapitalistických armád

Plukovník Ing. Miroslav Veselka

Vývoj a současný stav plánování cílů pro jaderné zbraně USA a NATO

Vývoj vojenské doktríny Spojených států amerických byl od skončení 2. světové války ovlivňován především kvalitativním a kvantitativním rozvojem jaderných zbraní. Rozbory zásad jejich použití uveřejňované v západním tisku však zřídka překračují obecný rámec a zpravidla neřeší otázky spojené s plánováním cílů pro jaderné zbraně, což je pro charakteristiku vojenskostrategické koncepce uplatňované v dané době rozhodující.

Jak se vyvíjela a jaká je současná praxe plánování cílů pro americké prostředky jaderného napadení? Jaký má vztah ke státní a vojenské strategii? Jak se liší prakticky připravované použití jaderných zbraní USA od deklarativních prohlášení různých amerických představitelů? Odpovědi na tyto otázky jsou hlavní náplní tohoto článku.

Počátky plánování cílů pro americké jaderné zbraně a jeho vývoj v období uplatňování vojenskostrategické koncepce „hromadné odvety“

První americké plány na jadernou válku proti SSSR byly zpracovány již v průběhu roku 1945 a od té doby byly a jsou v podstatě nepřetržitě upravovány. Všechny zpracované plány, s výjimkou několika počátečních, měly tyto společné rysy:

1. Vždy zahrnovaly široký rozsah různých cílů, jako ekonomická centra, politické

administrativní střediska, vojenské síly a zařízení a od roku 1950 i sovětské prostředky jaderného napadení. Bez ohledu na časté změny v proklamované koncepci plánování zůstalo rozdělení cílů na čtyři základní kategorie v podstatě nedotčeno.

2. Žádné typy cílů v minulosti, zahrnutých do některé z daných kategorií, nebyly

nikdy z amerických plánů zcela vypuštěny. Jakékoli doktrinární změny se odrážely pouze v přehodnocení důležitosti jednotlivých kategorií a v odpovídající změně rozdělení počtu plánovaných jaderných úderů mezi kategoriemi.

3. Pokud došlo k podstatnějším změnám ve struktuře objektů zvolených jako cíle pro americké prostředky jaderného napadení, pak to zpravidla nebyl důsledek vojenskopolitických rozhodnutí. Mnohem důležitější faktory byly kvalitativní změny ve struktuře potenciálních cílů v zemích Varšavské smlouvy, především v SSSR, dokonalejší prostředky pro zjišťování a sledování jednotlivých prvků této struktury, zvyšování počtu a zdokonalování technických vlastností především strategických útočných sil USA a v neposlední řadě ztráta americké jaderné převahy v průběhu sedmdesátých let.

První plán použití jaderných zbraní, zpracovaný v USA v první polovině roku 1945, nesl název Totality. Nenabyl však nikdy na operační platnost, protože byl nepřiměřeným dokumentem. USA v té době neměly dostatek jaderných zbraní, aby jej mohly realizovat. Druhý, již použitelný plán, s názvem „Strategická zranitelnost Ruska omezeným leteckým útokem“ dokončilo americké ministerstvo obrany v říjnu roku 1945. Podobně jako ostatní počáteční použití jaderných zbraní vycházel ze zkušeností získaných při bombardování Německa a Japonska za 2. světové války. 8. a 20. leteckou armádou. Předpokládal vést omezeným leteckým útokem úderu jadernými pumami asi na 20 sovětských měst a „vyřazením průmyslových, výzkumných a vývojových center zničit kapacitu SSSR nezbytnou pro vedení války“.

V několika příštích letech byla vypracována celá řada dalších plánů, jen některé však nabývaly na operační platnost. Nadále bylo jejich hlavním cílem zničit průmyslová odvětví rozhodující pro zachování vojenského potenciálu SSSR, ovlivnit jeho možnost vést válku a tak vytvářet podmínky pro dosažení vítězství USA a jejich spojenců. Vedle úderů proti průmyslovým centrům měly být napadeny i tzv. retardační cíle, např. důležité komunikace, jejichž zničení mělo zabránit přísunu vojsk a materiálu směrem k frontě. Sovětským ozbrojeným silám, vojenským základnám a zařízením se věnovala poměrně malá pozornost. Uvedenému pojetí odpovídaly plány s názvem Broiler, Bushwacker a Halfmoon, uplatňované do konce roku 1947. Poslední z nich např. předpokládal použití 50 jaderných pum na cíle ve 20 sovětských městech,

čímž mělo dojít k ochromení minimálně 50 % válečného průmyslu SSSR.

Koncem roku 1947 výbor náčelníků štábů schválil dlouhodobý plán jaderného útoku proti SSSR nazvaný Charlioteer. Zničení válečného potenciálu Sovětského svazu mělo být dosaženo koordinovanými jadernými údery strategického bombardovacího letectva proti politickým a administrativním centrům, hlavním průmyslovým městům a proti vybraným zařízením na těžbu a zpracování ropy. Strategické bombardovací letectvo USA mělo podle tohoto plánu vést v prvním období války 133 jaderné údery na 70 vybraných objektů v průběhu 30 dnů. Z toho 8 jaderných pum mělo být svrženo na Moskvu a 7 na Leningrad. Předpokládalo se, že tím dojde k vyřazení asi 30–40 % sovětského průmyslu, k úplnému zničení průmyslu zpracování ropy a k likvidaci asi 7 milionů osob. Během následujícího roku války se plánovalo uskutečnit dalších 200 jaderných úderů a na různé cíle svrhnout kolem 250 000 t třštivotrhavých pum.

Nejpropracovanějším dokumentem čtyřicátých let byl plán Dropshot, vyhlášený v roce 1949. Vycházel z předpokladu, že válka mezi USA a SSSR vypukne 1. ledna roku 1957. I když toto datum bylo zvoleno zcela náhodně, plán Dropshot ovlivňoval metodu plánování jaderné války až do konce padesátých let.

Stejně jako u předcházejících plánů bylo jeho cílem „vyřadit životně důležitý válečný potenciál Sovětského svazu“. Objekty, které měly být zničeny, byly rozděleny do těchto kategorií:

- letouny-nosiče, sklady jaderných zbraní a závody na jejich výrobu,
- klíčové vládní a řídicí orgány,
- zásobovací a námořní základny, soustředění vojsk a důležité komunikační uzly,
- důležité ekonomická centra SSSR a jeho spojenců.

V době, kdy se plán Dropshot vypracovával, Sovětský svaz ještě neuskutečnil první pokusný výbuch jaderné pumy, ale na základě zpravodajského odhadu američtí specialisté předpokládali, že v letech 1956 až 1957 by zásoby jaderné munice v Sovětském svazu mohly činit maximálně 250 jaderných pum. Strategické letectvo USA, které stále představovalo jediný prostředek dopravy jaderných zbraní na plánované cíle, mělo v co nejkratší době vést údery na sklady jaderných pum, na závody pro jejich výrobu a montáž a na letiště dálkového letectva SSSR. Předpokládalo se, že ke zničení uvedených objektů by bylo

zapotřebí vést 75 až 100 jaderných úderů. Úspěch jejich případné realizace byl značně omezen nedostatkem průzkumových podkladů o rozmístění zvolených cílů.

Část plánu Dropshot, která pojednávala o zničení „center řízení v SSSR“, rozdělovala území Sovětského svazu na čtyři „oblasti zodpovědnosti“:

- západní část SSSR s hlavním řídicím centrem v Moskvě,

- oblast Kavkazu a Ukrajiny se střediskem v Kyjevě,

- prostor Uralu, západní Sibiře a Turkestánu se střediskem v Omsku,

- oblast východní Sibiře s tichomořským pobřežím se střediskem v Chabarovsku.

Tato čtyři města spolu s osmnácti dalšími, označovanými jako „substřediska řízení“, měla být ničena až ve druhém období války.

Ke zničení rozhodujících zásobovacích a námořních základů, soustředění vojsk a hlavních komunikačních uzlů se plánovalo vést asi 100 jaderných úderů. Přitom úder na námořní základny se neměly nezbytně omezovat na teritorium SSSR, ale mohly být podle situace vedeny i na objekty tohoto typu v Jugoslávii, Albánii, Rumunsku a v Polsku, popřípadě na závody pro montáž a opravy ponorek nebo přímo na vojenské a obchodní flotily. Údery na všechny typy vojenských cílů měly být vedeny, podobně jako pro ničení prostředků jaderného napadení, okamžitě po zahájení války.

V plánu Dropshot bylo mimo jiné řečeno: „Největších účinků při operacích vedených s použitím jaderných i konvenčních pum proti průmyslové základně SSSR a jeho spojenců by podle dostupných zpravodajských zpráv bylo možné dosáhnout vedením úderů na objekty průmyslu zpracování ropy, energetický systém a na centra železářského a ocelářského průmyslu.“

Zničení 75–85 % průmyslových kapacit na zpracování ropy, včetně skladovacích zařízení, by snížilo obranyschopnost všech sovětských ozbrojených sil, vážné důsledky by mělo i na ostatní ekonomiku, zemědělství a dopravu. Vyřazení 60–70 % energetického systému by celou ekonomiku paralyzovalo, protože moderní průmysl vyžaduje plynulou dodávku elektrické energie, která se nedá skladovat. Likvidace 75–85 % železáren a oceláren by znemožnila na dobu 2–3 let obnovu průmyslových kapacit. Vedlejšími důsledky vedených úderů by bylo zničení politických a administrativních center řízení, včetně komunikačního systému. Silný psychologický úči-

nek by mohl, pokud by byl vhodně využit, vyvolat brzkou kapitulaci.“

V plánu Dropshot se poprvé objevil požadavek na omezení nadměrných škod. K tomu v něm bylo uvedeno:

„Použití jaderných pum proti spojencům SSSR, popřípadě proti území dobytému jeho ozbrojenými silami, se má pokud možno omezit na takové cíle, při jejichž ničení by současně nedocházelo k velkým ztrátám obyvatelstva.“

K další podstatné změně amerických plánů na vedení jaderné války došlo v důsledku prvního pokusného výbuchu jaderné pumy v SSSR v srpnu roku 1949. Přesně rok poté vydal společný štáb náčelníků pokyn, aby byly přezkoumány jednotlivé kategorie cílů podle pořadí jejich důležitosti. Způsob jejich ničení pak byly zpracovány do plánu Shakedown.

Do první ze tří zvolených kategorií bylo zahrnuto „ničení známých objektů ovlivňujících schopnost SSSR dopravit své jaderné pumy na cíle“. Tuto kategorii, označovanou Bravo, představovaly všechny objekty a základny, které souvisí se sovětskými jadernými silami. Jeden z představitelů velitelství strategického letectva USA k tomu prohlásil: „Prvním naším úkolem je zabránit jadernému útoku proti naší zemi. Zaměřujeme se na sovětské letectvo proto, abychom mu znemožnili svrhnout jaderné pumy na USA nebo na území našich spojenců. Boj o jeho umlčení musí být vyhrán dříve, než budou zahájeny jakékoli jiné operace.“ Do kategorie Bravo bylo rovněž zahrnuto 25 jaderných úderů (z toho 15 termonukleárních) proti objektům jaderného průmyslu Sovětského svazu.

Do kategorie Romeo, druhé v pořadí důležitosti, byly zahrnuty objekty, jejichž vyřazení zpomalovalo přísun sovětských vojsk a materiálu k frontě. Šlo především o ničení rozhodujících komunikačních uzlů, dopravních tepen, přístavů apod.

Úkoly, které souvisí s třetí kategorií, označovanou Delta, byly orientovány na systematické narušování průmyslové základny SSSR, především jeho oceláren, závodů těžkého průmyslu, podniků vyrábějících draky letounů a letecké motory, rafinérií a skladů ropy a PHM, municiálních závodů a elektráren. Přibližnou představu o mohutnosti připravovaného útoku na sovětský průmyslový potenciál lze získat z faktu, že jaderné úderby měly být vedeny na 118 ze 134 velkých měst v SSSR. Přitom se předpokládalo, že zahyne 75–84 % jejich obyvatel.

V polovině padesátých let některé nové jevy vedly americké velení k položení většího důrazu na ničení strategických vojenských cílů. Lety průzkumných letounů U-2 zahájené v roce 1956 a rozvoj dalších forem elektronického průzkumu poskytovaly přesnější údaje o uvedených kategoriích cílů. Byla vyvinuta termojaderná puma a v poměrně velkém počtu se rychle zaváděla do výzbroje. V důsledku toho bylo na ničení městských průmyslových aglomerací zapotřebí úměrně menší množství jaderných náplní a vzniklého přebytku bylo možné použít proti vojenským cílům. Rozhodující místo mezi nimi nadále zaujímal sovětské dálkové letectvo.

Koncem padesátých let bylo rozhodnuto vypracovat pro plánování jaderných úderů novou organizační strukturu a postupy. Hlavním důvodem byly potíže v koordinaci činnosti mezi velitelským strategického letectva a vojenským námořnictvem. Až do této doby si každý velitel společného nebo speciálního velitelského útvaru měl v podřízenosti nosiče jaderných zbraní (např. strategické bombardovací letouny, letouny-nosiče taktického letectva nebo vojenského námořnictva), navrhoval svou vlastní přílohu k plánu jaderných úderů. Tato příloha měla obsahovat pouze takové cíle, které měly specifický význam pro prostor odpovědnosti nebo bojovou činnost daného velitelského útvaru. Avšak objekty, které považovalo za důležité jedno velitelské útvar, byly často zahrnovány i do plánů jiného, popřípadě i jiných útvarů. Tak např. po určité době bylo 115 letišť a 40 průmyslových komplexů na dalším východním válečném zapracováno do plánů dvou velitelských útvarů, 37 letišť a 7 průmyslových center se objevovalo ve třech různých přílohách. Na evropském válečném měla 121 letišť zahrnuta do svých plánů jaderných úderů dvě velitelské útvar a 31 letišť bylo pokryto dokonce třikrát.

Předpokládané brzké zavedení pozemních a námořních strategických řízených střel koordinaci plánů ještě více komplikovalo. (První pozemní strategické řízené střely byly uvedeny do operační pohotovosti v září roku 1958 (Atlas-D), první ponorka s řízenými střelami Polaris zahájila operační plavby v červenci roku 1960.) Bylo zřejmé, že oba typy zbraní budou vyžadovat zcela jinou organizaci při plánování cílů, než byl systém uplatňovaný u letounů, schopných pružněji reagovat na nepřesnosti průzkumných údajů.

Tyto důvody vedly v roce 1958 tehdejšího velitele strategického letectva USA generála T. S. Powera k návrhu, aby jemu podřízené velitelské útvar zabezpečovaly centra-

lizované použití nejen strategických bombardovacích letounů, ale i pozemních a námořních strategických řízených střel. Vytvoření spojeného strategického velitelského útvaru mělo umožnit, aby si vojenské letectvo zachovalo dosavadní prioritní postavení mezi všemi druhy ozbrojených sil. Představitelé vojenského námořnictva byli pochopitelně proti tomuto návrhu. Argumentovali tím, že systém Polaris vyvinulo vojenské námořnictvo a že tudíž žádný důstojník letectva nemá kvalifikaci potřebnou k řízení jeho činnosti.

Kompromisním řešením bylo rozhodnutí tehdejšího ministra obrany T. Gatese, který v srpnu roku 1960 nařídil vytvořit tzv. společný štáb pro strategické plánování (JSTPS — Joint Strategic Target Planning Staff), jehož úkolem bylo zabezpečit koordinované přidělování cílů pro všechna velitelská útvar disponující jadernými zbraněmi. Štáb byl umístěn u velitelského útvaru letectva v Omaha (Nebraska) a Mdlil jej velitel strategického letectva. Jeho zástupcem se stal představitel vojenského námořnictva a ve štábu byla zastoupena svými odborníky všechna velitelská útvar, jejichž prostředky se na vedení jaderného útoku měly podílet.

Obdobný charakter má společný štáb pro strategické plánování dodnes. V podstatě plní dvě základní funkce:

- zpracovává a vede tzv. národní seznam strategických cílů (NSTL — National Strategic Target List), který obsahuje nezbytné údaje o všech objektech, na které by bylo vhodné vést úder v případě jaderného konfliktu.

- připravuje tzv. jednotný plán integrovaných operací (SIOP — Single Integrated Operational Plan), podle něhož se přiděluje cíle všem strategickým jaderným zbraňovým systémům a v určitém rozsahu i jaderným zbraním USA na jednotlivých zámořských válečnících.

Základem pro první národní seznam strategických cílů se stala studie vyhodnocovacího podvýboru při radě národní bezpečnosti, zpracovaná v letech 1958—1959 z příkazu prezidenta Eisenhowera a označovaná jako NESC 2009 (Net Evolution Subcommittee). Studie podporovala při volbě cílů pro jaderné zbraně „optimální kombinaci“ vojenských a civilních objektů. Tato varianta odrážela již dříve uplatňovaný názor, že pokud USA mají získat v jaderné válce převahu, musí být zničeny jak síly a prostředky, které by umožňovaly Sovětskému svazu vést odvetný jaderný úder, tak jeho průmyslová základna. Zcela novým prvkem nebyl ani návrh, aby plán jaderného útoku zahrnoval řadu „postupných

voleb" umožňujících poslušné ničení cílů podle důležitosti. Po ústředních strategických systémech měly být ničeny jeho podřídné a zabezpečovací prvky, dále pak důležité vojenské objekty na válčisti a civilní cíle. Součástí studie byl seznam 2021 objektů včetně 121 stanovišť pozemních strategických řízených stříel, 140 základů PVO, 200 letišť vojenského letectva, 218 civilních a vojenských řídicích center a 124 další vojenské objekty. Většina zbývajících cílů byla tvořena průmyslovými centry v Sovětském svazu a Čínské lidové republice.

První koordinované rozdělení cílů mezi všechna velitelství ozbrojených sil USA disponujících jadernými zbraněmi představoval plán SIOP-60, který ministr obrany Gates schválil v prosinci roku 1960. Podstatu plánu charakterizoval slovy: „To, co budeme skutečně dělat, bude záviset na okolnostech. Přizpůsobujeme však své plány

teorii působení proti vojenským objektům nebo kombinaci úderů proti vojenským objektům a průmyslovým centrům, popřípadě proti cílům obdobného charakteru.“ Pokud by byl SIOP-60 realizován, došlo by k napadení všech rozhodujících vojenských cílů a každého většího města v SSSR a ČLR. Ztráty na živé síle protivníka odhadoval společný štáb náčelníků na 360 až 425 milionů osob. SIOP-60 obsahoval pouze jedinou variantu. Podle ní měly USA zasadit všechny své prostředky jaderného napadení okamžitě po zahájení války se Sovětským svazem a Čínou. Neplánovaly se žádné zálohy a nepřipravovala se opatření k zachování systému velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství. To plně odpovídalo pojetí vojenskostrategické koncepce „hromadné odvety“, uplatňované v americké vojenské doktríně v letech 1953 až 1961.

Období uplatňování vojenskostrategické koncepce „pružné reakce“

Kennedyho vláda, která se ujala funkce 20. 1. 1961, uvedenou vojenskostrategickou koncepcí jednoznačně odmítla. „Hromadná odveta“ byla považována za málo pružnou, protože socialistickým státům umožňovala dosahovat značných mezinárodně politických úspěchů, aniž by to USA ospravedlňovalo, alespoň před domácími veřejným míněním, zahájit všeobecnou jadernou válku. Zároveň první úspěšné zkoušky sovětských pozemních strategických řízených stříel od roku 1957 vyvrátily základní východisko vojenskostrategické koncepce „hromadné odvety“, tj. vojenskou nezranitelnost území USA. Nově přijatá vojenskostrategická koncepce „pružné reakce“ proto požadovala, aby Spojené státy americké a jejich spojenci byli připraveni vést vedle všeobecné jaderné války i omezenou konvenční nebo omezenou jadernou válku především v Evropě.

Jedním z prvních opatření nové vlády bylo nařízení revidovat dosavadní jednotný plán integrovaných operací s cílem poskytnout prezidentovi možnost různých „voleb“, z nichž by v případě jaderného konfliktu se Sovětským svazem mohl vybírat řešení odpovídající situaci. Během prvního týdne po převzetí úřadu ministra obrany se McNamara seznámil s řadou již dříve zpracovaných studií o možnostech použití jaderných zbraní USA a přiklonil se k variantě přednostního působení proti vojenským cílům s vyloučením úderů na města protivníka. Příčinou nebyla „dobrá vůle“ Američanů, ale obavy před ničivými důsledky sovětského odvetného jaderného úderu na města v USA.

V březnu roku 1961 McNamara uložil předsedovi výboru náčelníků štábů generálu Lemnitzerovi a náměstkovi ministra obrany pro otázky národní bezpečnosti Paulu Nitze, aby připravili návrh na revizi části státní bezpečnostní politiky, týkající se použití jaderných zbraní, včetně způsobu počátečního zasazení taktických prostředků jaderného napadení. Výsledný dokument požadoval, aby nový plán použití jaderných zbraní umožňoval jejich odstupňované zasazení co do počtu, ráže a důležitosti cílů v duchu tzv. řízené eskalace. Na základě směrnice pro plánování všeobecné jaderné války, vydané ministerstvem obrany USA, pak byla ještě v roce 1961 zahájena revize plánu SIOP-60. Nový plán měl vycházet z těchto požadavků:

- cíle v SSSR oddělit od objektů v ČLR a na území spojenců Sovětského svazu (až do této doby jakýkoli jaderný útok proti SSSR znamenal automaticky i napadení ČLR),

- v národním seznamu strategických cílů vojenské objekty strategického charakteru oddělit od sovětských měst,

- pro účinné „odstrašování“ protivníka v průběhu „řízené eskalace“ vytvořit zálohy jaderných zbraní, včetně strategických,

- úspěšné řízení eskalace zabezpečit zvýšenou ochranou amerických systémů velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství,

- alespoň v počátku jaderného konfliktu zachovat sovětské systémy velení a řízení, což mělo protivníkovi umožnit, aby mohl přistoupit na Spojenými státy americkými zvolený stupeň eskalace.

Práce na novém jednotném plánu integrovaných operací pokračovaly až do konce června roku 1962, kdy na společné schůzce McNamara, jeho zástupce Gilpatricka a vyšších funkcionářů amerických ozbrojených sil byly s konečnou platností schváleny konkrétní cíle, vyznačeny oblasti s epicentry výbuchů a přiděleny odpovídající pumy, hlavice a jejich nosiče.

V návrhu vojenského rozpočtu USA na rozpočtový rok 1963, který McNamara přednesl v Kongresu v lednu roku 1962, bylo poprvé oficiálně oznámeno, že americké velení připravuje plány na použití strategických útočných sil přednostně zaměřené na vedení úderů proti vojenským cílům protivníka. O objektech městského charakteru prohlásil, že dokumenty jsou zpracovávány tak, aby města mohla být buď ušetřena, nebo zničena.

Přepřepočovaný jednotný plán integrovaných operací, označovaný zpravidla jako SIOP-62, měl pět základních variant použití strategických útočných sil USA, podle nichž měly být úderů proti SSSR vedeny v následujícím pořadí na:

- sovětské strategické prostředky jaderného napadení, včetně zařízení a základna zabezpečujících jejich činnost,
- ostatní součásti sovětských ozbrojených sil rozmístěné mimo velká města,
- vojenská zařízení a ozbrojené síly umístěné poblíž městských aglomerací,
- sovětské systémy velení a řízení,
- v případě potřeby všeobecný úder na města a průmyslovou základnu SSSR.

Tyto varianty úderů mohly být realizovány v různých obměnách, které spočívaly v možnosti voleb mezi vzdušným a pozemním výbuchem, v použití menších či větších mohutností jaderných náplní apod. Ničení objektů zahrnutých do první a druhé varianty mělo být jednoznačně vedeno jako předstíhající úder, tj. dříve, než by Sovětský svaz uskutečnil odvetný úder. Dalšími připravenými možnostmi měly USA využít k vydráždění Sovětského svazu s cílem donutit jej, aby upustil od odvetných úderů a přistoupil na jednání, popřípadě na ukončení války za podmínek výhodných pro USA.

McNamara toto pojetí charakterizoval ve svém projevu v Chicagu 17. 2. roku 1962 slovy: „Mohli bychom ukončit válku za příznivých podmínek tím, že použijeme naše síly k „odstrašení“ protivníka od jeho útoku a přimějeme ho k jednání. V každém případě by velká záloha našich chráněných palebných prostředků měla přinutit Sovětský svaz k tomu, aby nevedl úderů na naše města a ukončil válku.“

Přijetí strategicko-operačního principu „úderu proti silám“ (Counterforce Strike) bylo podmíněno dvěma strategicky důležitými faktory. Průzkumné družice typu Samos II (první byla úspěšně vypuštěna 31. 1. roku 1961) a především typu Discoverer (první vypuštění na oběžnou dráhu proběhlo 19. 8. roku 1960) zabezpečily v podstatě úplné fotografické pokrytí území SSSR. Družice zjistily stanoviště sovětských strategických řízených střel, ponorkové základny, důležitá stanoviště systému PVO, rozmístění pozemního vojska a vojenského letectva apod. Bez získání těchto údajů by princip „úderu proti silám“ nebylo možné realizovat.

Druhý faktor vyplýval z prvního. Zpravidajské podklady potvrzovaly strategickou převahu USA nad SSSR. Podle nich měl Sovětský svaz koncem roku 1962 30 pozemních strategických řízených střel proti 200 amerických. Navíc v té době USA měly na ponorkách v operačním použití 144 námořních strategické řízené střely. Zpravidajský odhad zároveň předpokládal, že v polovině šedesátých let bude převaha USA nad SSSR v pozemních strategických řízených střelách 2 : 1, v námořních 4 : 1. Vojenští představitelé USA se proto domnívali, že překvapivý úder na vojenské cíle protivníka by patrně zcela „odbrojil“ Sovětský svaz.

Nevyřešena však zůstala otázka, zda by se podařilo Sovětský svaz přinutit, aby se ve své odvěti vyvaroval úderům proti americkým městům. Objevovala se řada názorů, že SSSR by si vzhledem k nedostatku vlastních strategických prostředků jaderného napadení nemohl dovolit vést „řízenou jadernou válku podle zásady oko za oko, zub za zub“. Někteří američtí kritici, podléhající domácí „obraně“ propagandě, navíc tvrdili: „Chystáte-li se útočit na řízené střely, pak se přiznávejte k tomu, že budete vést úder jako první.“ Tento argument byl a je dodnes pro americké vlády jen nepřijemnou politickou komplikací. Žádná z nich se vzhledem k agresivní podstatě svých válečných plánů nemohla a nemůže zřít možnosti vést jaderný útok jako první. Prezident Kennedy např. v březnu roku 1962 prohlásil, že: „... Chruščov si nikdy nesmí být jist, zda tam, kde budou ohroženy životní zájmy USA, nezaútočí Amerika jako první“.

Složitějším problémem, kterému vláda USA musela čelit při prosazování vojensko-strategické koncepce „pružné reakce“, byl odpor evropských spojenců NATO. Možnost omezené jaderné války v Evropě, kde k jejímu vedení bylo postupně rozmístěno kolem 7000 kusů americké jaderné munice, a

především odstranění potenciální hrozby pro města v USA, oddělovaly podle západoevropských názorů „evropskou bezpečnost od americké“.

Uvnitř amerických ozbrojených sil nová koncepce a především její strategicko-operační princip „úderu proti silám“ vyvolaly další třenicí mezi vojenským letectvem a vojenským námořnictvem. Při přípravě vojenského rozpočtu na rok 1964 bylo McNamarovi jasné, že obě složky chtěly využít nových doktrinárních zásad k prosazování svých zájmů a zájmů monopolů, které reprezentovaly.

Všechny tyto důvody vedly McNamara k tomu, že opustil princip „úderu proti silám“ a postupně se orientoval na prosazování principu „zaručeného zničení při omezení škod“. Již v lednu roku 1963 však upozornil vedoucí funkcionáře vojenského letectva, aby vyhlášené americké koncepce nebrali za základ pro výstavbu svých ozbrojených sil. Rozporů mezi proklamovanou a akční vojenskou politikou pak využíval jako zbraně v nepřetržitě byrokratickém boji mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil při projednávání programů jejich výstavby a schvalování rozpočtů.

K rozpracování strategicko-operačního principu „zaručeného zničení při omezení škod“ do reálných plánů měla přispět celá řada studií. Jejich závěry integrovala tzv. skupina pro vyhodnocování zbraňových systémů (WSEG) do dvousvazkového dokumentu označeného WSEG No. 79 — „Připravenost strategických útočných a obranných sil pro vedení všeobecné jaderné války“ ze srpna roku 1964. Tato analýza posloužila jako podklad pro McNamarovu vystoupení před Kongresem při projednávání vojenského rozpočtu na rok 1966. Ve své zprávě uváděl: „Strategické cíle našich prostředků, předurčených k vedení všeobecné jaderné války, jsou:

- odstrašovat protivníka od jaderného útoku proti USA a jejich spojencům udržováním jasné a přesvědčivé možnosti způsobit mu nepřijatelné škody, a to i v případě, že by zaútočil jako první,

- pokud by k takové válce došlo, omezit ztráty na našem obyvatelstvu a škody na průmyslových kapacitách.“

První požadavek vystihoval podstatu „zaručeného zničení“ jako schopnost USA v jakýchkoli podmínkách zničit Sovětský svaz jako životaschopnou společnost. Přitom za hlavní variantu se zcela zřejmě považovalo jeho překvapivé napadení. Druhý požadavek se vztahoval k „omezení škod“,

tj. ke schopnosti snížit útočnými i obrannými akcemi účinnost odvetného úderu protivníka a zabezpečit určitý stupeň ochrany obyvatelstva před účinky jaderných výbuchů.

Protože deklarativní přijetí ať už principu „úderu proti silám“, nebo principu „zaručeného zničení při omezení škod“ neovlivňovalo akční plánování (s dílčími úpravami platil nadále SIOP-62), mohl si McNamara v letech 1965 až 1966 dovolit postupné potlačování aspektů „omezení škod“ a ve svých projevech se výlučně zaměřoval na problematiku „zaručeného zničení“.

Jeho první definici McNamara přednesl v Kongresu v únoru roku 1965 při schvalování vojenského rozpočtu na rok 1966: „Prvním životně důležitým cílem, který musí naše strategické útočné síly beze zbytku splnit, je dosáhnout schopnosti zaručeného zničení protivníka. Jaký druh a rozsah zničení bychom k tomu měli způsobit, nelze přesně stanovit. Je však reálné předpokládat, že zničení, řekněme, 1/4 až 1/3 protivníkovy obyvatelstva a asi 2/3 jeho průmyslové základny... by zcela jistě představovalo nepřijatelné ztráty pro kterýkoli průmyslový stát...“

Požadovaná úroveň zničení byla později poněkud snížena. Ve své zprávě Kongresu z ledna roku 1967 McNamara uvedl: „Zdá se být reálné, že pokud se týče SSSR, zničení 1/5 až 1/4 jeho obyvatelstva a 1/2 až 1/3 jeho průmyslové kapacity by znamenalo vylovení Sovětského svazu jako hlavní velmoci na řadu let.“ Tato změna byla jen výsledkem přesnějšího zhodnocení amerických možností při působení proti městským a průmyslovým aglomeracím v SSSR a opět se týkala jen deklarativního aspektu vojenské doktríny USA. McNamara nikdy nepřestal věřit v nutnost pružné volby cílů pro jaderné údery v duchu jednotného plánu integrovaných operací z roku 1962.

Náměstek ministra obrany v posledních letech Johnsonovy vlády napsal: „Jednotný plán integrovaných operací zůstává v podstatě od roku 1962 nezměněn. Realizace útoku výhradně proti vojenským cílům se však stala obtížnější a hodnota této varianty se považuje za klesající. Filosofie plánování cílů a pořadí voleb ale zůstává stejná. V podobném duchu vyzněla i studie zpracovaná Kissingerem v roce 1968 a zveřejněná v roce 1972. Kritizovala prezidentského poradce pro otázky národní bezpečnosti za to, že se mu nepodařilo prosadit modernizaci plánu SIOP z roku 1962.“

(Pokračování v příštím čísle)

Plukovník doc. Ing. Zdeněk K o d e š, CSc.

Taktika

Ve vojenském nakladatelství Ozbrojených sil Sovětského svazu Vojenizdat, Moskva, vyšla v roce 1984 v knihovně důstojníka kniha Taktika, jejíž název jednoznačně naznačuje, co je jejím obsahem. Současně skutečnost, že autorský kolektiv vedl známý sovětský vojenský pedagog a odborník v této oblasti generálporučík prof. V. G. Rezniceňko, je již sama zárukou vysoké kvality jejího zpracování.

Taktika má celkem 270 stran textu a 17 taktických schémat. Je rozdělena do pěti hlav, ve kterých jsou rozebrány rozhodující problémy základů soudobého vševojskového boje, útočného, střetného a obranného boje a přesunů vojsk. Obsahuje i seznam doporučené literatury, která má k této problematice vztah.

Rychlý vývoj zbraní a další vojenské techniky, principiálně nové, vysoce přesné bojové prostředky a velmi účinné způsoby jejich použití vyvolávají podstatné změny v obsahu soudobého vševojskového boje, metodách velení vojskům na základě automatizovaných systémů, způsobech palebného ničení a bojové činnosti vojsk, v organizaci a uskutečňování jejich všestranného zabezpečení, to jest v oblastech taktiky, která je významnou a nejrychleji se vyvíjející součástí vojenského umění.

Autoři ve své knize objasňují vše nové, co se objevilo v materiálním základě vševojskového boje a jeho obsahu, v přípravě a principech vedení útočného, střetného a obranného boje, jakož i v přesunech vojsk. Ukazují, jak se podle nových názorů řeší otázky v takových oblastech taktiky, jako je velení vojskům ve vševojskovém boji, všestranné zabezpečení bojové činnosti vojsk, výcvik a výchova příslušníků armády.

Teorii a praxi vševojskového boje posuzují ve své knize z hlediska jejich vý-

voje, porovnáním s dřívějšími názory na způsoby přípravy a vedení boje, což umožnilo zkoumat příslušné zákonitosti a tendence rozvoje taktiky.

Soudobou teorií taktiky vysvětlují především bojové řády Sovětských ozbrojených sil i CSLA. V nich je zobecněna bohatá bojová zkušenost vojsk a praxe taktických a velitelsko-štabních cvičení poválečného období, jakož i výsledky teoretických výzkumů. Avšak v bojových řádech se pro jejich specifiku nemohou blíže zdůvodňovat uváděná ustanovení, doprovázet je příklady, důkazy, propočty, objasňovat východiska a vyvozovat zákonitosti rozvoje způsobů bojové činnosti. Přesto znalost takovýchto zdůvodnění je důležitým předpokladem pro hluboké pochopení soudobé teorie taktiky a podstaty vševojskového boje.

Autoři předkládanou práci právě v této oblasti poskytují důstojníkům, praporčíkům a absolventům VKVŠ **neocenitelnou pomoc při samotném osvojování si taktického umění.**

V knize se zdůrazňuje, že soudobá **taktika je teorií a praxí přípravy a vedení boje** jednotek, útvarů a svazků různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk **s použitím všech, včetně**

nejnovějších prostředků ozbrojeného zápasu. Autoři ukazují, že i po zavedení jaderných zbraní a značném zdokonalení konvenčních zbraní bude mít taktika **velký význam pro dosažení vítězství**. Proto se teo-

rie a praxe vševojskového boje musí neustále zdokonalovat na základě požadavků strategie, operačního umění a změn v materiálním základu boje a stejně tak se musí **nepřetržitě zvyšovat úroveň taktického umění velitelů, štábů a vojsk.**

Široce analyzují bojové možnosti konvenčních prostředků ozbrojeného zápasu používaných nepřítelem, které především tvoří materiální základ boje. Ukazují, že tyto prostředky jsou **dnes kvalitativně jiné:** pronikavě vzrostla jejich ničivá síla, úderná síla a manévrovací možnosti. Rozvoj konvenčních zbraní jde cestou vytváření vysoce přesných samonaváděcích a automatizovaných systémů, které výrazně zvyšují palebné možnosti vojsk při ničení důležitých nepřátelských cílů prvním výstřelem a svou efektivností se přibližují zbraním hromadného ničení. To vše mění obsah a charakter vševojskového boje.

Autoři vyslovují a zdůvodňují takový názor, že vedle jaderných úderů, palby, úderu a manévru, se součástí boje stává i **radioelektronické rušení** nepřítele, jeho systémem velení vojskům a řízení zbraní.

Z analýzy charakteristických rysů soudobého vševojskového boje dokazují, že k jeho vedení je nezbytně **nutná vysoká taktická, vojenskotechnická, morální politická a psychologická příprava vojsk, bojová cvičenost, kázeň a fyzická zdatnost vojáků.** Nastolují požadavek, aby důstojnický sbor měl hluboké vojenskoteoretické znalosti, široký všeobecný vědecký rozhled, tvůrčí a iniciativní přístup k práci, operačně taktickou předvídavost, schopnost prognózy možného vývoje bojové činnosti, rozpracovávat a osvojovat si nové, efektivnější způsoby vedení boje.

Dokazují, že **celková tendence rozvoje útočného boje** v současné etapě směřuje k dalšímu **zvýšení jeho rozhodnosti, manévrovosti a prostorového rozmachu.** Vyznačuje se použitím různorodých taktických způsobů, intenzitou radioelektronického boje, a v jeho důsledku složitostí velení vojskům, růstem nároků na organizaci boje, na udržování součinnosti a účinnosti politické práce. Proto je **dnes mimořádně důležité,** aby velitelé, důstojníci štábů a političtí pracovníci projevovali širokou iniciativu a tvořivost, uměli dovedně manévrovat a vybírat nejefektivnější způsoby ničení nepřítele.

Při rozboru možných způsobů přechodu do útoku docházejí autoři k závěru, že soudobé podmínky vytvářejí **širší možnosti k použití různých způsobů přechodu do útoku,** než tomu bylo v minulé válce. To napomáhá k dosažení **překvapivosti zteče**

a úspěšnému plnění bojového úkolu. Jestliže v minulosti mohla divize přecházet do útoku z chodu v průběhu rozvíjení boje v taktické nebo operační hloubce, pak v soudobých podmínkách může **zahajovat útok po přesunu z hloubky již při samém zahájení operace.**

Zdůrazňují však, že útok po přesunu z hloubky vyžaduje od velitelů a vojsk vysokou pohyblivost, rychlé odstranění následků nepřátelského jaderného napadení, v případě nutnosti obejití zaměřených pásem, rozrušených a zaplavených prostorů. Jednotky musí umět pochodoval s nejvyšší možnou rychlostí, rychle se rozvíjet do bojové (předbojové) sestavy a vést rozhodnou zteč na nepřítele. Pro palebné zabezpečení přesunu jednotek před údery nepřítele je důležité včas zničit jeho dalekonosné palebné prostředky a umlčet (oslepit) jeho prostředky technického průzkumu.

Dokazují, že růst bojových možností vševojskových svazků, útvarů a jednotek vytváří v soudobých podmínkách objektivní předpoklady ke **zvětšení objemu a hloubky plněných úkolů** a dosahování **vysokého útočného tempa.** Ovšem realizace uvedených možností **závisí na organizačních schopnostech** velitelů, důstojníků štábů, politických pracovníků, jejich umění vybrat nejefektivnější způsoby ničení nepřítele, soustředit úsilí na rozhodující směr, organizovat nepřetržitou součinnost, používat pružného manévru v boji a dovedně vytvářet bojovou sestavu vojsk.

Hlavním **cílem palebného ničení nepřítele** v útočném boji je podle autorů knihy Taktika způsobit mu **takové ztráty,** aby jejich následkem byla **ztráta schopnosti klást organizovaný odpor.** Současné komplexní palebné působení na obránce **do velké hloubky** se stalo v soudobém boji objektivní nutností, protože nepřítel rozmísťuje většinu rozhodujících palebných prostředků právě v hloubce své sestavy. Proto je důležité, aby příslušníci jednotek a útvarů si mistrovsky **osvojili umění dalekého palebného boje,** dovedli v palebném souboji s nepřítelem ničit cíle prvním výstřelem, prvním náletem, první ztečí na co největší vzdálenost.

V další části knihy docházejí k závěru, že podmínky vzniku střetných bojů jsou v soudobém boji ještě rozmanitější. Zvětšila se hloubka a síla palebného ničení obou stran. Střetný boj se stal dynamičtějším, více manévrovým, vypjatějším, zrychlil se i jeho průběh. **Pruďce vzrostl význam faktorů času** ve střetném boji a **předjetí nepřítele ve všech činnostech,** především však v palebném ničení. To vše

vyžaduje od velitelů, politických pracovníků, štábů a vojsk vysokou úroveň profesionálního mistrovství, projevy tvořivosti a iniciativy k dosažení úspěchu.

Při rozboru otázek obrany docházejí k závěru, že **pro soudobý obranný boj je především charakteristická** rostoucí rozhdnost soudobé činnosti, její vysoká manévrovost, zvýšená úloha faktoru překvapení, nerovnoměrnost rozvíjení obranné činnosti, její vedení na směrech, urputnost, vypětí, vysoká dynamičnost, rychlé a prudké změny pozemní a vzdušné situace.

Výstižně a stručně definují autoři pojem „**palebný systém**“. Rozumějí jím dovedné rozmístění a využití palebných prostředků k ničení nepřítele na přístupech k obraně, před předním okrajem, na bocích a při jeho vklínění do obrany v souladu s přijatým zámyslem obranného boje. **Rozhodující úlohu** v palebném systému přisuzují **protitankové palbě**.

V knize je zdůrazněna a rozvedena myšlenka, že i přes růst palebné síly bránců se vojsk musí velitelé přihlížet k tomu, že nezřídka v důsledku ztrát budou jejich možnosti k ničení palebných prostředků nepřítele velmi ohraničeny. Nepřítel ze svého hlediska bude přijímat řadu opatření k tomu, aby příprava jeho útoku byla utajena a útok započal s překvapením. Proto musí být bránci se vojska v **trvalé pohotovosti k odrazení úderů útočícího nepřítele**.

Cíl obrany je podle zpracovatelů nejspolehlivěji naplněn **zmařením útoku ještě do jeho přechodu do útoku**. Za hlavní

způsob přitom považují vedení protipřípravy a protitanku (protizteče) na uskupení nepřítele, které se připravuje k útoku. V současné době organizací a vedení protipřípravy (hlavní uskupení nepřítele se nachází zpravidla v hloubce) považují za značně složitě.

Velkou pozornost věnují autoři **pocho-du**, který se v soudobých podmínkách, kdy pro činnost vojsk je neodmyslitelná manévrovost, dynamika a velký prostorový rozmach, stal **neoddělitelnou součástí přípravy a vedení boje**.

Docházejí k závěru, že zatímco v letech Velké vlastenecké války bylo výjimečným jevem, když řidiči byli nepřetržitě zatíženi 10—12 hodin, pak v důsledku vybavení soudobou technikou je tato hodnota zásadou.

Vedle přepravy po železnici a vzduchem má čtenář možnost seznámit se se zásadami **přepravy na těžkých tahačích s přívěsy, na moři, se zásadami kombinovaných přesunů** a prohloubit tak své poznatky i z těch způsobů přesunů, které pro naši armádu nejsou právě charakteristické.

Způsobnost vojsk uskutečňovat přesuny jakýmkoli způsobem a na libovolnou vzdálenost a udržet si přitom vysokou bojeschopnost a pohotovost z chodu nebo po krátké přípravě přistoupit k plnění bojového úkolu, nabývá ve složitých podmínkách soudobé války na zvláštním významu. Proto v současnosti musí být každá jednotka **vycvičena v přesunech** různými způsoby a trvale připravena k uskutečnění pochodu i přepravy jakýmkoli způsobem přepravy.

V současné době i v budoucnu bude v boji plnit **rozhodující úlohu** člověk — **voják** s vysokými morálně politickými, bojovými a psychologickými vlastnostmi, který ovládá moderní bojovou techniku a umění přípravy a vedení boje ve složitých podmínkách soudobé války.

Vojáci z povolání musí být po stránce vojenskotechnické vysoce vzdělaní, znát a v boji umět dovedně používat nových způsobů činnosti rozpracované soudobou taktikou, aktivně se podílet na tvůrčím hledání cest k plnějšímu využití rostoucích bojových možností svazků, útvarů a jednotek všech druhů vojsk a na vypracování vědecky zdůvodněných taktických principů a způsobů bojové činnosti, které odpovídají perspektivnímu rozvoji prostředků ozbrojeného zápasu. V této činnosti je tato kniha všem vojákům z po-

volání ČSLA **nepostradatelným pomocníkem**.

Proto je nutné při této příležitosti jen přivítat rozhodnutí nakladatelství Našeho vojska o jejím vydání v **českém jazyce**, a to v co nejkratší době. Po jejím vyjití by neměl existovat voják z povolání (ale ani důstojník a praporek v záloze), který by si nenašel čas k jejímu prostudování.

Pro vojenské vysoké školy bude navíc obohacením studijního fondu operačně taktických kateder škol, dalším zdrojem bojových příkladů z Velké vlastenecké války SSSR, metodickým návodem přístupu a posuzování dalšího rozvoje teorie a praxe soudobé vševojskové boje. Vlastnit tuto knihu by mělo být samozřejmostí pro každého příslušníka vědeckopedagogického sboru i posluchače školy.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Ярослав Крадохвил, кандидат философских наук

Военно-политические аспекты XXVII съезда КПСС	3
Автор анализирует военно-политические аспекты XXVII съезда КПСС и связывает их с содержанием стратегической линии Советского Союза, направленной на увеличение темпов социального и экономического развития. Статья способствует более глубокому освоению направлений военной политики КПСС и ее применению в условиях КПЧ.	

Подполковник Ян Бартак

Партийно-политическое обеспечение боевой службы в дежурной системе ПВО страны	7
Автор анализирует характер боевой службы и ее значение для сведения на минимум момента внезапности в условиях современной войны как основного аргумента содержания и конкретизации партийно-политической работы в подразделениях ПВО страны.	

Генерал-лейтенант Здзек Гавала

Вопросы подготовки слушателей военно-учебных заведений в соответствии с требованиями войск	12
Автор статьи рассматривает изменения в процессе обучения в военно-учебных заведениях и меры, принятые с целью повышения эффективности руководства этим процессом. Основное внимание уделяет практическим вопросам взаимосвязи подготовки слушателей военно-учебных заведений с жизнью войск.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент

Вопросы достижения оперативной внезапности	17
Автор статьи, на основе анализа опыта Великой Отечественной войны и локальных войн, раскрывает значение одного из решающих принципов оперативного искусства — внезапности и ее возрастающее влияние на ведение операций и на их результаты. Рассматривает конкретные способы достижения внезапности и подчеркивает ее значение для процесса принятия решения.	

Подполковник Франтишек Валах

Диалектическое единство принципа сосредоточения сил и средств с принципом рассредоточения войск	22
Автор статьи анализирует способы решения вопросов сосредоточения усилий сил и средств, а также вопросов рассредоточения войск, уделяя особое внимание процессу принятия решений командирами и штабами, маневру и управлению войсками.	

Полковник Йосеф Кашпар, кандидат военных наук, доцент

Переход в оборону в ходе наступления	27
Автор статьи рассматривает вопросы условий и способов перехода в оборону в ходе наступления, встречного боя, преследования и окружения противника. Дает оценку важнейшим условиям перехода в оборону и анализирует сложности, которые могут при этом возникнуть. На конкретном примере показывает возможность расчета соотношения сил и плотности с использованием ЭВМ.	

Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук, доцент

Организация обороны подходов к широким водным препятствиям	34
Автор статьи, рассматривая эту проблематику, показывает способы обороны водных препятствий, анализирует вероятные действия противника и обороняющихся. Эти вопросы широко раскрываются как с точки зрения тактики, так и с точки зрения оперативного искусства.	

Майор Антонин Красны

Оборона и защита пунктов управления	39
Автор статьи при анализе этой проблематики основывается на возможностях противника выявлять и уничтожать пункты управления соединений (частей) и обосновывает требования к их обороне и защите в соответствии с принципами и нормами Боевого устава Сухопутных войск ЧНА.	

Полковник Далибор Ружичка, кандидат военных наук
подполковник Йиржи Клейнбауэр

- Еще раз о вопросах применения артиллерии** 44
Авторы статьи приводят некоторые критические замечания к взглядам полковника Новотного, статья которого была опубликована в Военной мысли № 1/1986. Стремлением авторов является раскрытие неточностей и ошибочных рассуждений по вопросам планов оперативного и боевого применения артиллерии.

Генерал-майор Отакар Влах, кандидат военных наук

- Влияние новой авиационной техники на принципы оперативного применения фронтовой авиации** 48
Автор подчеркивает значение оперативного использования авиации для успешного ведения операций и войны. Статья предназначена для углубления знаний командиров общевойсковых соединений в области авиации и ее оперативных возможностей.

Полковник Франтишек Сметана

- Взаимодействие между ПВО и фронтовой авиацией** 55
Автор решает актуальную проблематику. На основе имеющегося опыта анализирует возможности организации взаимодействия между ПВО и фронтовой авиацией при проведении подготовки и в ходе боевых действий.

Подполковник Людовит Неве, кандидат военных наук

- Инженерные мероприятия по оперативной маскировке в ходе проведения операции общевойсковой армией** 61
В статье решаются актуальные вопросы оперативной маскировки, которая представляет собой комплекс мероприятий, проводимых с целью введения противника в заблуждение. Одновременно даются представления командирам и штабам отдельных родов войск о инженерных мероприятиях, направленных на решение этих задач.

Полковник Рудольф Штерба

- Способы ведения воздушной радиационной разведки** 65
Автор обобщил опыт, полученный при проведении воздушной разведки с помощью нового ренгенометра РЛ-75. Рассматривает дальнейшие перспективы развития этого вида разведки с точки зрения эффективности использования ренгенометра РЛ-75 в автоматизированной системе радиационной и химической разведки.

Майор Ярослав Фишак, кандидат военных наук

- Гидрометеорологическое обеспечение войск** 72
Автор информирует читателей об актуальных статистических материалах и прогнозах погоды, которые издает военная гидрометеорологическая служба для потребностей войск.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

- Прорыв обороны** 81

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Мирослав Веселка

- Развитие и современное состояние планирования целей для ядерного оружия США и НАТО - часть 1** 87
Автор, на основе военной доктрины США, анализирует вопросы планирования целей для американского ядерного оружия и его развития в период принятия новой военно-стратегической концепции „массированного возмездия“ и „гибкой реакции“.

Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент

- Тактика** 94
Автор информирует об издании издательством Вооруженных Сил СССР новой книги и рассматривает основные проблемы современного общевойскового боя.